

1730 İsyanı Kaynaklarına Dair Bir Katkı: Yeni Bir Nüsha Işığında Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi'nin Târîhçe'si Üzerine Değerlendirmeler

A Contribution to the Sources of the 1730 Rebellion: Evaluations on the History of Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi in the Light of a New Copy

Metin Aydar*

Öz

Patrona Halil idaresinde ortaya çıkan 1730 İsyanı, devrin siyasi dengelerini etkileyen önemli bir tarihî hadisedir. Bu isyan, dönemin toplumsal ve siyasal yapısında köklü değişikliklere yol açarken, Osmanlı tarih yazımında da dikkatle incelenen olaylardan biri olmuştur. Farklı kaynaklar ve kronikler; isyanın nedenleri, süreci ve sonuçları hakkında çeşitli bilgiler sunmuş ve tarihçiler tarafından değişik yönleriyle ele alınmıştır. Öyle ki 1730 İsyanı'nın tarihî önemi göz önünde bulundurulduğunda, bu dönemi belgeleyen yazma eserler, hem olayların doğrudan tanıkları olan kişilerin bakış açılarını anlamak hem de tarih yazımında eksik kalan noktaları aydınlatmak açısından büyük bir değer taşımaktadır.

Bu makale, 1730 İsyanı üzerine yapılmış çalışmalara yeni bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Berlin Devlet Kütüphanesi'nde Diez A quart. 73-3 numarasıyla kayıtlı olan bir yazma eser bu çalışmanın odak noktasıdır. Söz konusu eser, Belgrad Üniversitesi Svetozar Marković Kütüphanesi'nde kayıtlı olan ve Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi'ye ait olduğu tespit edilen Târîhçe'nin daha kapsamlı ve geniş bir versiyonu olarak karşımıza çıkmakta, isyanın çeşitli yönlerine dair önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, söz konusu yazmanın tanıtımını, dönemin diğer kronikleriyle karşılaştırmasını ve çeviri yazısını sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, eserin isyanla ilgili tarihî literatüre sağlayabileceği katkılar ele alınacak ve bu yeni verilerin isyanın daha ayrıntılı anlaşılmasına nasıl yardımcı olabileceği değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, 1730 İsyanı, III. Ahmed, Belgrad, Yazma Eser, Diez A quart. 73-3.

* Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü – Asst. Prof., Erzurum Technical University, Faculty of Letters, Department of History, Erzurum/TÜRKİYE, metin.aydar@erzurum.edu.tr
<https://ror.org/038pb1155> <https://orcid.org/0000-0002-6311-7527>

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Abstract

The 1730 Rebellion, which broke out under the rule of Patrona Halil, is an important historical event that affected the political balances of the period. While this rebellion led to radical changes in the social and political structure of the period, it was also one of the events that were carefully analyzed in Ottoman historiography. Different sources and chronicles provided various information about the causes, process and consequences of the rebellion, and historians analyzed it from various aspects. Considering the historical importance of the 1730 Rebellion, the manuscripts documenting this period are of great value in terms of both understanding the perspectives of the direct witnesses of the events and illuminating the missing points in historiography.

This article aims to make a new contribution to the studies on the 1730 Rebellion. In this context, a manuscript registered in the Berlin State Library under the number Diez A quart. 73-3 is the focus point of this study. This manuscript is a more comprehensive and extensive version of the *Târîhçe*, registered in the Svetozar Marković Library of the University of Belgrade and was identified as belonging to Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, and contains important information about various aspects of the rebellion. Consequently, this study aims to introduce the manuscript in question, compare it with other chronicles of the period, and present its translation. In addition, the contributions of the manuscript to the literature on the rebellion will be discussed, and how this new information can help to understand the rebellion will be evaluated in more detail.

Keywords: Ottoman State, 1730 Rebellion, Ahmed III, Belgrade, Manuscript, Diez A quart. 73-3.

Giriş

Osmanlı Devleti, 1683 Viyana Seferi'nden itibaren sınırlarında süregelen askerî mücadeleler, Avrupa'daki güç dengelerindeki değişimler ve iç yönetimdeki sıkıntıların bir araya gelmesiyle siyasi ve toplumsal açıdan önemli değişimlerin yaşandığı bir dönemle karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemin getirdiği zorluklar hem merkezî yönetimdeki otorite kaybına hem de toplumsal yapının çeşitli kesimlerinde huzursuzlukların birikmesine yol açmıştır. Bu doğrultuda, XVIII. yüzyılın ilk yarısının en dikkat çekici hadiselerinden biri, 1730 yılında patlak veren ve Patrona Halil'in idare ettiği isyandır. Bu isyanın ardında yatan unsurlar, yalnızca yönetimden memnun olmayan bir kesimin ayaklanmasıyla sınırlı değildir. Özellikle Lâle Devri (1718-1730)'nde¹ ekonomik sıkıntıların, yüksek vergilerin ve elit zümrenin yönetimden uzaklaşması toplumsal gerginliğin artmasına yol açmıştır. Dolayısıyla 1730 yılında patlak veren isyan, bu hoşnutsuzlukların bir neticesidir². Patrona Halil ve arkadaşlarının başlattığı bu isyan, Osmanlı

1 “Lâle Devri” teriminin isim babası ünlü Türk şairi ve edebiyatçı Yahya Kemal Beyatlı'dır. Yahya Kemal, Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyılda, özellikle III. Ahmed döneminde yaşanan bu dönemi sembolik olarak “Lâle Devri” adıyla anmış ve bu tanımlama, daha sonra tarihçi Ahmet Refik Altınay'ın çalışmaları aracılığıyla Osmanlı tarih literatüründe yer etmiştir. Bk. Necdet Sakaoğlu, “Lâle Devri”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C 5, İstanbul 1994, s. 182.

2 Lâle Devri olarak adlandırılan dönem, özellikle yönetici elitler arasında eğlence ve lüks tüketimle anılmakta, saray çevresinde artan gösterişli yaşam tarzı saray harici kesimlerde hoşnutsuzlukla karşılanmaktaydı. Uzunçarşılıya göre, sarayın ve üst düzey yönetici sınıfının bu lüks yaşamı, toplumsal kesimin geniş çoğunluğunda memnuniyetsizlik yaratmıştı. Özellikle 1723-1730 yılları arasında, Osmanlı Devleti İran'daki karışıklıkları fırsata çevirmek isteyerek Doğu'ya doğru genişlemeye çalışmış; ancak bu durum merkezdeki toplumsal huzursuzlukları artırmıştır. Seferler nedeniyle yaşanan mali zorluklar, halk arasında hoşnutsuzluk yaratırken,

Devleti'nin yönetim anlayışında köklü değişikliklerin işaretini verirken, aynı zamanda imparatorluğun sosyal, ekonomik ve siyasi yapısında önemli değişimlere zemin hazırlamıştır. Lâle Devri olarak adlandırılan reform ve yenileşme süreci, tarihsel bir dönemden ziyade, sonradan inşa edilmiş bir anlatı olarak Osmanlı tarih yazımında önemli bir yer edinmiştir. Bu anlatının şekillenmesinde 28 Eylül 1730 tarihinde gerçekleşen isyan da kayda değer bir kırılma anı olarak öne çıkmaktadır. Söz konusu isyan, çağdaş ve sonraki tarihçiler tarafından çeşitli yönleriyle ele alınmış ve bu sayede Lâle Devri anlatısının sınırlarının çizilmesinde etkili olmuştur. Öyle ki bu isyan üzerine yapılan araştırmalar, Osmanlı tarih yazımında önemli bir yer tutmakta olup, bu dönemin gelişmeleri, sonuçları ve yankıları hakkında geniş bir literatür ortaya çıkmıştır³. Bu çerçevede, Lâle Devri'ne ilişkin anlatıların tarihsel bir gerçeklikten ziyade, belirli siyasal ve kültürel bağlamlarda inşa edildiği görülmektedir. Buna karşılık Patrona Halil'in başlattığı isyan ise bu anlatıların oluşum sürecinde önemli bir temsil olarak öne çıkmaktadır.

28 Eylül 1730 tarihinde Patrona Halil önderliğinde fitili ateşlenen ve dönemin tarihçilerinin kayıtsız kalamadığı isyan hakkında çeşitli eserler kaleme alınmıştır. Bu konuda yazılmış çağdaş kronikler, Osmanlı tarih yazımında önemli bir alan teşkil etmiş ve çeşitli araştırmalarda kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır⁴. Bununla birlikte isyanla ilgili literatür zenginleşmeye devam

İstanbul'da sarayın lüks yaşamına karşı tepkiler büyümüştür. İran sınırındaki çatışmaların ve seferlerin yükü, nihayetinde içte artan toplumsal baskılar Patrona Halil'in idare ettiği isyan ile açığa çıkan memnuniyetsizliğin temelini teşkil etmiştir. Bu hususla ilgili geniş bilgi için bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi, Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyıl Sonlarına Kadar*, C 5, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988, s. 199-203.

3 Söz konusu dönem üzerine yapılan akademik çalışmalar, Lâle Devri'ni hem bir tarihsel temsil biçimi hem de bir dönem anlatısı olarak ele alan geniş bir literatürün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu döneme ilişkin tarihsel, kültürel ve siyasi incelemeler çeşitli bakış açıları ve disiplinler üzerinden ele alınmıştır. Ancak, çalışmanın kapsamını aşmamak ve ana temaya odaklanmak amacıyla, sadece bu konuda öne çıkan ve dikkat çeken birkaç çalışmaya yer verilmiştir. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Ahmet Refik Altınay, *Lâle Devri (1718-1730)*, haz. Ziver Öktem, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011; Fuat Andıç-Süphan Andıç, *Batıya Açılan Pencere Lâle Devri*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2006; Mary Lucille Shay, *Venedik Balyoslarının Bakışıyla Osmanlı İmparatorluğu Lale Devri Sonrası (1720-1734)*, çev. Münir Akın, Ark Kitapları, İstanbul 2010; *Lale Devri'nde Osmanlı Devleti ve Nevşehir*, İlyas Gökhan vd. (eds.), Kömen Yayınları, Konya 2018; Abdülkadir Özcan, "Lâle Devri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C 27, Ankara 2003, s. 81-84; Selim Karahasanoğlu, "Osmanlı Tarih Yazımında "Lale Devri": Eleştirel Bir Değerlendirme", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, S. 7, Bahar-Yaz 2008, s. 129-144; H. Mustafa Eravcı-İlker Kiremit, "Lale Dönemi ve Patrona Halil İsyanı Üzerine Yeni Değerlendirmeler", *Tarih Okulu*, S. VIII, Eylül-Aralık 2010, s. 79-93; Feridun Emecen, "Matruşka'nın Küçük Parçası: Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Dönemi ve "Lale Devri" Meselesi Üzerine Bir Değerlendirme", *Osmanlı Araştırmaları*, S. LII, 2018, s. 79-98; Can Erimtan, "Ahmed Refik'in Lâle Devri'ni Yazarken Kullandığı Kaynaklar ve 'Lâle Devri' Paradigması: Bir Teleolojik İma", çev. Berat Yoldaş, *Doğu Batı*, 2018, s. 11-29; Şaduman Tuncer, *Sultan III. Ahmed, Günlük Yaşantısı, Yakın Çevresi ve Şahsiyeti*, Timaş Akademi, İstanbul 2023, s. 119-170; Rumeysa Dobra-Nihat Efe Dokumacı-Yunus Kemal Aydoğan, "Lâle Devri'ne Tarihi Kaynaklar ve Literatür Üzerinden Eleştirel Bir Bakış", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C 10, S. 21, Aralık 2024, s. 221-239. Söz konusu dönemde güç ve iktidarın sanat üzerindeki etkilerini, Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın hamiliği ve baniliği üzerinden dönemin siyasi, askeri, ekonomik, dini ve kültürel bağlamlarına dayanarak ele alan bir inceleme için bk. Ünal Araç, *İktidar ve Sanat, Damat İbrahim Paşa'nın Hamiliği (1718-1730)*, Vakıfbank Kültür Yayınları, İstanbul 2022.

4 1730 İsyanı hakkında yazılmış eserler hakkında bir değerlendirme için bk. Bekir Sıtkı Baykal, "Patrona Halil Ayaklanması ile İlgili Kaynaklar Hakkında", *IV. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 10-14 Kasım 1948, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1952, s. 177-182.

etmekte; her yeni çalışma, bu isyan sürecini anlamak açısından farklı bir katkı sunmaktadır. Bu nedenle, mevcut çalışmada da bu eserlerden söz etmek isyanla ilgili literatürün izini sürmek açısından faydalı olacaktır. Bu bağlamda, 1730 İsyanı'na dair yazılan eserleri üç ana başlık altında gruplandırmak mümkündür: müstakil eserler, bir tarihin parçası olan anlatılar ve yabancılar tarafından kaleme alınan eserler.

Müstakil eserler, yalnızca bu isyanı konu edinen ve olayların detaylarına odaklanan eserler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olayın izini süren müstakil eserler, isyanın nedenlerini, gelişimini ve sonuçlarını ayrıntılı bir şekilde anlatırken, döneme tanıklık eden tarihçilerin gözlemlerine dayanan değerlendirmeleri büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, 1730 yılında patlak veren isyanla ilgili dönemin tanıklığını yansıtan çeşitli müstakil eserleri anmak yerinde olacaktır. Bu bağlamda özellikle *Abdi Tarihi* ve *Destârî Sâlih Tarihi*, isyanın seyrine ve dönemin sosyal-siyasal atmosferine dair detaylı bilgiler sunmaları açısından dikkat çekicidir. Ayrıca *Vâkıa Takrîri Bin Yüz Kırk Üç'de Terkîb Olunmuşdur* başlıklı anonim metin, üslubu ve hadiseleri sunma biçimi bakımından dönemin algısına ışık tutmaktadır. Diyarbakır Ziya Gökalp Kütüphanesi'nde bulunan bir yazma eser ve Ankara Milli Kütüphanesi'nde yer alan bir *arzuhal* ise doğrudan halkın ve taşra aktörlerinin bakış açısını yansıttığı için ayrı bir öneme sahiptir. Bu kaynaklar, isyanın sadece merkezî düzeyde değil, farklı toplumsal kesimlerde ve anlatı tarzlarında nasıl karşılandığını görmek açısından kayda değerdir⁵.

Patrona Halil tarafından başlatılan isyanın anlaşılması için kritik kaynaklardan birisi de devrin vakanüvisi Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi (öl. 1760)'ye atfedilen *Târîhçe*'dir⁶. Çelebizâde

5 Söz konusu eserlerin yanı sıra özellikle son üç eserin literatüre tanıtılması hakkında değerlendirmeler için bk. Selim Karahasanoğlu, *A Tulip Age Legend: Consumer Behavior and Material Culture in the Ottoman Empire (1718-1730)*, State University of New York at Binghamton, Binghamton, Yayımlanmamış Doktora Tezi, New York, 2009, s. 171-177. Yukarıda zikredilen eserler hakkında yapılan neşir çalışmaları için bk. *Abdi Tarihi: 1730 Patrona İhtilâli Hakkında Bir Eser*, haz. Faik Reşit Unat, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1943; *Destârî Sâlih Tarihi: Patrona Halil Ayaklanması Hakkında Bir Kaynak*, yay. Bekir Sıtkı Baykal, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1962; Selim Karahasanoğlu, "Osmanlı İmparatorluğu'nda 1730 İsyanı Üzerine Yeni Bir Eser: Vâkıa Takrîri Bin Yüz Kırk Üç'de Terkîb Olunmuşdur", *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C 28, S. 46, 2009, s. 179-187; Selim Karahasanoğlu, *Politics and Governance in the Ottoman Empire: The Rebellion of 1730: An Account of the Revolution that Took Place in Constantinople in the Year 1143 of the Hegira / Vâkı'a Takrîri Binyüzkırk üç'de Terkîb Olunmuşdur*, ed. Cemal Kafadar-Gönül Alpay Tekin, Harvard University, Cambridge, Mass 2009; M. Mehdi İlhan, "Patrona Halil İsyanı Yayımlanmamış Bir Yazmanın Değerlendirilmesi", *7. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildiriler I İstanbul Tarihi: Medeniyetlerin Buluşma Noktası Olarak İstanbul*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2011, s. 603-622; Abdulkasım Gül, "Diyarbakır Ziya Gökalp Kütüphanesindeki Patrona Halil İsyanı Adlı Yazma", *Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 2, Haziran 2021, s. 9-31. Söz konusu kroniğin Hafız Ahmed Paşa tarafından yazıldığına dair tespitler için bk. Hakan Yılmaz, "1730 Patrona İsyânı İle İlgili Kısa Kroniklerden Rûz-nâme Yazarı "Ahmed" Kimdir?" *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, C I, S. 2, 2015, s. 114-121. Ankara Milli Kütüphanesi'nde yer alan eserin neşri için ayrıca bk. Hakan Yılmaz, "Patrona Halil Vak'ası Hakkında Yeni Bir Kaynak", *Hakikat Aylık İslam Dergisi*, Yıl 16, S. 189, Haziran 2009, s. 42-44.

6 Söz konusu eseri literatüre kazandıran ve eser hakkında önemli tespitlerde bulunan Hakan Yılmaz olmuştur. Yılmaz'ın eser üzerine çalışmaları için bk. Hakan Yılmaz, "İsyânın Gölgesindeki İstanbul: Yeni Arşiv Belgeleri Işığında 1730 Patrona İsyânı", *Osmanlı İstanbul'u IV*, ed. Feridun M. Emecen, Ali Akyıldız, Emrah Safa Gürkan, 29 Mayıs Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016, s. 435-438; Hakan Yılmaz, "Patrona Vak'ası hakkında Yazılmış Kısa Kronikler ve Devrin Vak'anüvisi Küçük Çelebi-zâde İsmâil 'Âsım'ın "Târîhçe"si", *Doğu Batı*:

İsmaîl Âsım Efendi, Osmanlı yönetiminin iç işleyişine hâkim bir tarihçi olarak isyanın sonuçlarını ve etkilerini de ayrıntılı bir şekilde kaleme almıştır. Târîhçe’de, Lâle Devri’nin sonunu getiren isyanın ardından yaşanan değişiklikler, özellikle de Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’nın öldürülmesine giden süreç, Sultan III. Ahmed’in tahttan el çektilmesi ve Sultan I. Mahmud’un cülusu gibi olaylar aktarılmıştır.

Müstakil eserler haricinde, bazı tarihçilerin eserlerinde bu isyan bir bölüm olarak yer almış ve dönemin genel akışı içerisinde değerlendirilmiştir. Bu tür eserlerde isyan, daha geniş bir tarihsel anlatının parçası olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda, Osmanlı resmî tarihçilerinden Subhî Mehmed Efendi’ye ait eser, isyan sürecine dair yazılmış kaynaklardan istifade eden ve detaylı malumat içeren önemli bir tarihtir⁷. Ahmed b. Mahmud’un tanıklığına dayanan bir metin olarak *Târîh-i Göynüklü*⁸, isyanın toplumsal zemini ve yönetim zafiyetlerini vurgulayan yönüyle dikkat çekmektedir. Şem’dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi’nin *Mür’î’t-Tevârih*’i⁹, geniş kapsamlı kronolojisiyle isyanı Osmanlı siyasi gelişmeleri içinde konumlandırmaktadır. Son olarak Sultan I. Mahmud için kaleme alınan ruznameler arasında Sır Kâtibi Mustafa Rûhî Bey rûznâmesi¹⁰ de olayları gün gün anlatan yapısıyla isyanın seyrine ve saray çevresindeki etkilerine dair önemli bilgiler sunmaktadır.

Son olarak devrin yabancı tanıkları ve diplomatlarca kaleme alınan eserler de bu tarihî olayın Osmanlı dışındaki yankılarını ve Batı dünyasında nasıl algılandığını anlamak açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu dönemde İstanbul’da bulunan Rus diplomat İvan Neptyuyev’in 30 Eylül 1730 tarihli raporu, isyanın yayılma sürecine dair ilginç bilgiler sunmaktadır¹¹. Neptyuyev’in raporunda, isyanın Sadrazam İbrahim Paşa’nın kötü yönetimi nedeniyle ortaya çıktığı, isyan önderlerinin yönetimin ıslah edilmesi yerine kendi çıkarlarını gözettilikleri ve zamanında alınacak uygun önlemlerle ayaklanmanın engellenebileceği ifade edilmektedir.

1730 İsyanı ve müteakip gelişmeleri ele alan *Relation Des Deux Rebellions Arrivees A Constantinople En MDCCXXX. Et XXXI., Dans La Deposition D’achmet III. Et L’elevation Au Trône De Mahomet V.* başlıklı isyan anlatısı da bu kapsamda dikkat çeken eserler arasındadır. 1737 yılında Fransızca olarak yayımlanan ve Humbaracı Ahmed Paşa tarafından yazıldığı düşünülen bu eser, söz konusu isyanın Avrupa’da nasıl yankı bulduğunu göstermesi açısından

Metafor ve Gerçeklik Arasında Lâle Devri, 1718-2018, Yıl 21, S. 85, Mayıs-Haziran-Temmuz 2018, 179-216.

7 Vak’anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte (İnceleme ve Karşılaştırmalı Metin)*, haz. Mesut Aydın, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007, s. 15-46, 55-70, 84-85.

8 Göynüklü Ahmed Efendi, *Târîh-i Göynüklü (Osmanlı Tarihi 1123-1172/1711-1759)*, haz. Songül Çolak-Metin Aydar, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019, s. 393-404. *Târîh-i Göynüklü*’ye dayanarak isyan hakkında hazırlanmış bir çalışma için ayrıca bk. Songül Çolak, “Patrona İsyanı (28 Eylül 1730): İstanbul Herc ü Merc”, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Darbeler*, haz. Cevdet Kırpık, Can Devci ve Tekin Aycan Taşçı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2022, s. 129-148.

9 *Şem’dânî-zâde Süleyman Efendi Tarihi (Mür’î’t-Tevârih)*, C I, haz. Münir Aktepe, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1976, s. 1-19.

10 Selman Soydemir, *Sultân I. Mahmûd Rûznâmeleri (1730-1754)*, (İnceleme ve Çeviriyazı Metin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2022, s. 149-166.

11 Tofig Mustafazade, “Bir Yabancınnın Gözü ile Eylül 1730 İstanbul İsyanı”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, C 17, S. 33, 2018/1, s. 1-27.

önemlidir. Kısa süre içerisinde İngilizce, İtalyanca, Almanca ve Rusçaya da tercüme edilen bu çalışma, 1730 İsyanı'nın Batı'da uyandırdığı ilgiyi anlamak açısından önemli bir kaynaktır¹².

İsyanla ilgili bilgi veren Batılı kaynaklardan bir diğeri, Macar bağımsızlık mücadelesi sırasında Osmanlılara sığınan Kelemen Mikes'in notlarıdır. Mektuplarında sürgün hayatını anlatırken 1730 İsyanı'na dair gözlemlerini canlı ve detaylı tasvirlerle aktarmış, dönemin Osmanlı toplumu ve siyasi çalkantılarını dikkat çekici bir üslupla kayda geçirmiştir¹³.

Sir de Crouzanac'ın *Histoire De La Dernière Révolution Arrivée Dans L'Empire Ottoman* başlıklı eseri, bu isyana dair başka bir yabancı kaynaktır¹⁴. Paris'te 1740 yılında yayımlanan bu eser, isyanın Avrupa'daki algısını ve Osmanlı Devleti üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Bu eser haricinde, Karahasanoğlu'nun belirttiği üzere, bu isyana dair anlatılar arasında Charles Perry'nin *A View of the Levant* adlı eserinde aktardıkları önemlidir. Bununla birlikte, John Montagu (1718-1792), *Voyage Round the Mediterranean* adlı eserinde isyanı farklı bir bakış açısıyla ele almıştır. Montagu, isyan sürecini anlatırken genel eğilimin aksine ideolojik arka planıyla birlikte değerlendirerek Osmanlı yönetimindeki krizin temel sebeplerine odaklanmıştır¹⁵.

Yukarıda zikredilen çağdaş eserler, 1730 İsyanı'nın hem Osmanlı kaynakları hem de yabancı gözlemlerle nasıl yorumlandığını ortaya koymaktadır. Eserlerin çeşitliliği, isyanın çok yönlü bir şekilde ele alınmasına olanak tanımakta, dolayısıyla dönemin siyasi, askerî ve sosyal yapısına dair çeşitli bakış açıları sunmaktadır. Öte yandan yeni eserlerin ya da bu eserlere ilişkin yeni nüshaların ortaya çıkarılması, mevcut bilgilerin yeniden gözden geçirilmesine ve olayların daha farklı açılardan anlaşılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda Belgrad Üniversitesi Svetozar Marković Kütüphanesi'nde kayıtlı olan ve yukarıda da zikredilen Târihçe, özellikle isyana dair detaylar içermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu eserin yalnızca Belgrad Üniversitesi Svetozar Marković Kütüphanesi'nde bulunan yegâne bir nüshası olduğu yönündeki tespit isyana dair tarih yazımında yeni bir bakış sunmuştur¹⁶; ancak bu yazmanın tek nüsha olduğu yönündeki vurgunun yeni bir değerlendirme ile gözden geçirilmesi icap etmektedir. Tam da bu noktada, Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi'ye atfedilen Târihçe'nin Berlin'de bulunan farklı bir nüshası hem 1730 İsyanı'nın kronolojik akışını anlamak hem de sunduğu malumatı daha kapsamlı görebilmek açısından son derece kıymetli bir metindir.

Bu çalışma Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi'ye ait Târihçe'nin yeni bir nüshası ışığında, 28 Eylül 1730'da patlak veren isyana ilişkin anlatımı daha kapsamlı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Târihçe'nin yeni nüshası, Belgrad nüshasına kıyasla daha kapsamlı bir metin sunmaktadır. Berlin'deki nüsha isyanla ilgili metnin tamamını muhafaza etmektedir,

12 İbrahim Tolga Kara, *1730-1731 İsyanları Hakkında Bir Dönem Kaynağı: Relation Des Deux Rebellions Arrivées A Constantinople En MDCCXXX. Et XXXI., Dans La Deposition D'achmet III. Et L'elevation Au Trône De Mahomet V. (İnceleme ve İzahlı Tercüme)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2021, s. 2-3.

13 Kelemen Mikes, *Türkiye Mektupları*, çev. Sadrettin Karatay, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2022, s. 147-153.

14 Karahasanoğlu, "A Tulip Age Legend", s. 173-174, dipnot: 8.

15 1730 İsyanı'yla ilgili kaleme alınmış Batılı eserler hakkında Selim Karahasanoğlu'na ait ayrıntılı bir değerlendirme için bk. Karahasanoğlu, *Politics and Governance in the Ottoman Empire: The Rebellion of 1730*, s. 4-7.

16 Yılmaz, "Patrona Vak'ası Hakkında Yazılmış Kısa Kronikler", s. 192.

dolayısıyla bu durum Svetozar Marković Kütüphanesi'nde bulunan nüshanın eksik bir şekilde kaleme alındığını göstermektedir. Belgrad nüshasının vakanüvis Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi tarafından yazıldığı yönündeki güçlü kanıtlar ve Berlin nüshasının içerik veya yazım tarzındaki muhtemel farklılıklar, eserin etkisinin izini sürmek açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda eserin sunduğu ayrıntılar, 1730 İsyanı'na dair mevcut tarihsel bilgilerin yeniden gözden geçirilmesini ve Osmanlı tarih yazımındaki eksik kalan halkaları tamamlayarak olayların daha farklı bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır. Öte yandan iki nüsha arasındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya konması, eserin metin kritiği açısından sağlam bir zemin oluşturacaktır. Ayrıca bu tür bir karşılaştırma, yalnızca metinlerin doğruluğunu veya eksiklerini tespit etmeyi değil, aynı zamanda farklı nüshaların tarihsel içeriği aktarım süreçlerini de değerlendirmeyi mümkün kılacaktır. Böylece eserin tarih yazımında birincil kaynak olarak nasıl bir işlev gördüğü daha geniş bir bağlamda tartışılabilecektir.

1. Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi ve Târîhçe'si

Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, Osmanlı'nın XVIII. yüzyıl önemli âlim, şair ve tarihçilerinden biridir. Çelebizâde, daha çok vakanüvislik görevi sırasında kaleme aldığı *Târîh*'i¹⁷ ile tanınmıştır. İstanbul'da doğan ve iyi bir eğitim alan İsmâil Âsım Efendi, farklı yıllarda müderrislik, kadılık ve kazaskerlik gibi görevlerde bulunmuş, Koca Râgıb Paşa'nın önerisiyle 1759 yılında şeyhülislâm olmuştur. Lâle Devri'nin toplumsal ve siyasi atmosferine ilk elden şahitlik eden eseri, özellikle 1722-1729 yıllarını kapsayan olayları sade bir üslupla aktarmasıyla mühim bir kaynaktır. Öte yandan Çelebizâde, duygu yerine fikir ağırlıklı şiirleri ve başarılı gazelleriyle dikkat çeken bir şair olup Arapça ve Farsça bilgisiyle de edebî ve ilmî sahada öne çıkmıştır. Münşilikteki kabiliyeti sayesinde tercüme faaliyetlerinde bulunan ve hattatlık alanında da bilinen Çelebizâde, çeşitli eserler yazmış ve kitap toplamaya düşkünlüğüyle tanınan bir aydın olarak Osmanlı tarih yazımında önemli bir yere sahip olmuştur¹⁸.

Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi'nin Târîhçe'si, 1730 İsyanı'nı ele alan birincil kaynaklardan- dır. Dönemin resmî vakanüvisi olarak görev yapan İsmâil Âsım Efendi, bu eserinde sadece isyanın olay örgüsünü aktarmakla kalmamış, aynı zamanda devrin tarihçiliğine kaynaklık eden bir eser bırakmıştır. Târîhçe'nin dönemin tarih yazımı içerisindeki önemi, çağdaşları tarafından ne ölçüde kullanıldığı ve dolaşıma giren bir metin olup olmadığı sorularıyla doğrudan ilişkilidir. Eserin etkisi ve diğer kaynaklarla olan bağlantıları hem tarihçilerin birbirinden nasıl etkilendiğini hem de dönemin olaylarının farklı tarihçilerce nasıl kaydedildiğini anlamak açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi tarafından yazıldığı anlaşılan Târîhçe'nin farklı bir nüshası Berlin Devlet Kütüphanesi'nde Diez A quart. 73 yer kodu altında muhafaza edilen bir mecmuanın parçasıdır. Bu mecmua, Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Mir'âtü'l-'Avâlim*'i ve Lütü Paşa'nın *Âsafnâme*'si gibi önemli eserleri de içermektedir¹⁹. El yazması 15 x 22 cm boyutlarındadır ve

17 Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, haz. Abdülkadir Özcan vd., C III, Klasik Yayınları, İstanbul 2013.

18 Abdülkadir Özcan, "Âsım Efendi, Çelebizâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C 3, İstanbul 1991, s. 477-478. Çelebizâde'nin hayatı ve eserleri hakkında kapsamlı bilgi için ayrıca bk. Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, s. VII-XV.

19 Eserin katalog bilgilerinde müstensih hakkında doğrudan bir bilgi yer almazken, içeriği hakkında "1143/1730

1817 yılında Alman diplomat ve oryantalist Heinrich Friedrich von Diez'in başışıyla kütüphane koleksiyonuna eklenmiştir. Numaralandırılmamış iç sayfalarından birinde, iki zıt yönde "Ahmed" yazılı belirgin bir mühür ve ardından "Senin mahzûnun olmak bana şâd olmadan yeğdir / Eşiğinde kul olmak dehre sultân olmadan yeğdir." şeklinde bir beyitin yer aldığı bir sayfa bulunmaktadır. Her sayfası 13 satırdan oluşan yazmanın üslubunda hamdele, salvele ve methiye gibi Osmanlı edebiyatının klasik unsurlarına rastlanmaz. Bunun yerine müstensih konuyu doğrudan ele alarak bir giriş yapmıştır.

Târîhçe metnini istinsah eden kimse, bu eseri yazmaya neden ihtiyaç duyduğuna dair herhangi bir açıklama yapmadığı gibi, eser otobiyografik bilgiler de içermemektedir. Ancak, Hakan Yılmaz'ın çalışmaları, eserin müellifinin Çelebizâde İsmail Âsım Efendi olduğunu ortaya koymuştur. Bu tespit, eserin Belgrad nüshasında yer alan ve Sultan I. Mahmud'un tahta çıkışını kutlayan bir tarih kaydına dayanmaktadır²⁰. Pertsch, bu eserin başlık ve müellif bilgisi içermediğini kısaca belirttikten sonra Diez'e atıfla, söz konusu yazmanın 1737 yılında Lahey'de yayımlanan *Relation Des Deux Rebellions Arrivees A Constantinople En MDCCXXX. Et XXXI., Dans La Deposition D'achmet III. Et L'elevation Au Trône De Mahomet V.* adlı Fransızca eserin orijinali olduğunu aktarmaktadır²¹. Ne var ki burada dikkat çekici olan husus, iki metin arasındaki ilişkinin yalnızca Pertsch'in aktardığı biçimiyle ve Diez'e dayandırılarak sunulmasıdır. Pertsch, Lahey'de basılan Fransızca eserin elinde bulunmadığını, dolayısıyla bu eser ile Târîhçe arasında doğrudan bir karşılaştırma yapamadığını ifade etmektedir²². Bu durum, ortada yalnızca Diez'e atfedilen bir kanaat bulunduğunu, ancak bu kanaatin içeriği ve dayanakları hakkında somut bir bilginin verilmediğini göstermektedir.

Öte yandan XVIII. yüzyılın ilk yarısında Avrupa'da yayımlanan Fransızca metinlerin Osmanlı tarih yazımıyla teması bağlamında değerlendirilmesi gerektiği şüphesizdir. Bu hususla ilgili olarak Hammer'ın Osmanlı tarihiyle ilgili eserinde yer verdiği anlatım ile Pertsch'in katalog çalışmasında sunduğu bilgiler, söz konusu anlatıların Avrupa'daki dolaşımı ve kaynak ilişkileri üzerine yapılacak tartışmalar açısından dikkate değerdir. Hammer, *Relation* adlı metinden kısaca söz ederken, bu eseri Habsburg elçilik heyetinin tercümanı Caspar Ludwig Momars gibi kişilerin kaleme aldığı alternatif anlatılarla birlikte değerlendirmektedir²³. Bu yaklaşımla, söz konusu metnin XVIII. yüzyıl Avrupa'sındaki bilgi dolaşımı içindeki yerini ve etkisini ortaya koymaktadır. Hammer'ın notlarında dikkat çekici olan husus, *Relation*'un özgünlüğü konusunda herhangi bir şekilde onu Târîhçe'yle ilişkilendirmemiş olmasıdır. Pertsch, Târîhçe'nin *Relation*'un aslı olduğu yönündeki iddiayı, Hammer'ın notlarını referans göstererek

isyanı hakkında rapor" şeklinde bir not düşülmüştür. Bu çalışmada, Hakan Yılmaz'ın Belgrad nüshası üzerinden tespitlerine dayanarak eserin künyesi belirtilirken müellif ve ismi de belirtilmiştir. Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, *Târîhçe*, Berlin Devlet Kütüphanesi, Diez A quart. 73-3. Eser hakkında bilgi için ayrıca bk. Wilhelm Pertsch, *Verzeichniss der türkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin: A. Asher & co., 1889, s. 69-71.

20 Yılmaz, "Patrona Vak'ası Hakkında Yazılmış Kısa Kronikler", s. 197.

21 Pertsch, *Verzeichniss der türkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, s. 71.

22 Pertsch, *Verzeichniss der türkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, s. 71.

23 Joseph von Hammer-Purgstall, *Geschichte des osmanischen Reiches. 7, grossentheils aus bisher unbenützten Handschriften und Archiven, durch Joseph von Hammer; Vom Carlowiczzer bis zum Belgrader Frieden, 1699-1739*, Pest, C. A. Hartleben's Verlage, 1831, s. 382.

Diez'e dayandırmaktadır, ancak bu aktarım açıkça doğrulanmamış bir kabule yaslanmaktadır. Katalogda geçen ifade, Diez'in kendi el yazmaları katalogunda böyle bir bilginin bulunduğu yönündedir, fakat Diez'in bu bağı neye dayanarak kurduğu, hangi ifadelere ya da içeriksel karşılaştırmalara başvurduğu açıkça belirtilmemiştir²⁴. Bununla birlikte, Târihçe'nin ayrıntı düzeyi, olaylara doğrudan tanıklığa dayanan anlatım tarzı ve dolaşıma açık bir metin olması göz önünde bulundurulduğunda, bu eserin Avrupa'da 1730 İsyanı'yla ilgili tarih yazımına kaynaklık etmenin yanı sıra yön verici bir rol oynamış olabileceği ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim Târihçe gibi tanıklık içeren ve olayları doğrudan aktaran metinlerin Osmanlı saray çevresine yakın kişilerce kaleme alındığı ve elden ele dolaşmış olabileceği düşünüldüğünde, bu tür eserlerin diplomatik veya ticari yollarla Avrupa'da dolaşıma girmesi kuvvetle muhtemeldir²⁵. Osmanlı coğrafyasında uzun bir süre diplomatik görevlerde bulunan ve aynı zamanda önemli bir el yazması koleksiyoncusu olan Heinrich Friedrich von Diez'in bu tür metinlere erişim sağlamış olması Osmanlı eserlerinin Avrupa'ya taşınmasında aracı bir rol oynadığına somut bir örnektir. Bu bağlamda, Târihçe'nin Fransızca metnin orijinali değilse bile, onun şekillenmesinde etkili olan anlatı evreni içinde önemli bir yere sahip olduğunu düşünmek mümkündür.

2. Târihçe'nin Nüshaları ve Muhtevası

1730 İsyanı'nı anlatan ve birincil kaynaklardan kabul edilen Târihçe'ye ait iki farklı nüshanın bulunması, bu eserin istinsah sürecine dair önemli değerlendirmelere kapı aralamaktadır²⁶. Belgrad Üniversitesi Svetozar Marković Kütüphanesi ve Berlin Devlet Kütüphanesi'nde bulunan bu iki nüshanın da birer mecmua içinde yer alması, eserin müstakil bir metin olarak değil, daha geniş bir derleme çalışmasının parçası olarak istinsah edildiğine işaret etmektedir. Ayrıca nüshalar arasında tespit edilen farklılıklar, her iki metnin de müellif nüshası olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, metnin istinsah sürecinde müstensihlerin yorumlarına ve muhtemelen yazım alışkanlıklarına bağlı olarak bazı değişimlere uğradığını göstermektedir.

Her iki nüshanın farklı istinsah süreçlerinden geçmiş olması müstensihlerin yazım tercihleri ile ilgili çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle elimizdeki Berlin nüshası, metnin okunabilirliği açısından epeyce sorun teşkil etmektedir. Nesih yazısıyla yazılmış

24 Joseph von Hammer-Purgstall, *Geschichte des osmanischen Reiches*, s. 382; Pertsch, *Verzeichniss der türkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, s. 71.

25 Örneğin Aykan'ın çalışması, 18. yüzyılda Osmanlı-Avrupa ilişkilerinde bilgi dolaşımının yönünü ve biçimini ele almakta; özellikle İstanbul'daki diplomatik çevrelerde üretilen metinlerin Avrupa kamuoyunda Osmanlı tarihine dair anlatıların oluşumuna nasıl zemin hazırladığını ortaya koymaktadır. Bk. Yavuz Aykan, "Revolution as Historical Experience: Narrative Construction and Information Flow Between Istanbul and Paris Around the 1730 Revolt", *YILLIK: Annual of Istanbul Studies*, C 7, Ekim 2025, s. 9-28.

26 Yaptığımız incelemelere göre, Berlin Devlet Kütüphanesi'nde Petermann II 7-13 yer koduyla bulunan bir mecmuanın son bölümünde yer alan "Vekâyi'-i Sene-i Selasün ve Erba'in ve Mi'ete ve Elf" başlıklı tarih anlatısı, Çelebizâde'ye ait Târihçe'nin farklı bir nüshası olmalıdır. Nitekim bu eserin, "Otuz seneden mütecâviz Şâh-ı memâlik-i İnan iken Mahmûd Hân-ı Afgan'ın İsfahan'a istilâsı ..." şeklinde başlayan giriş kısmı, Çelebizâde'nin eserine benzer bir anlatım sunmaktadır. Dolayısıyla bu durum, eserin Târihçe'nin farklı bir nüshası olduğunu göstermektedir. Ancak kütüphane yetkilileri eserin restorasyon sürecinde olduğunu belirttiği için bu nüshanın aslını incelemek mümkün olmamış, bu nedenle söz konusu nüsha ile karşılaştırma yapılamamıştır. Eser hakkında bk. Pertsch, *Verzeichniss der türkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, s. 4.

olan bu nüshada, müstensih'in yazım tercihleri metnin akışını ve anlaşılmasını yer yer zorlaştırmıştır. Yazım hataları, noktalama işaretlerinin eksikliği veya belirsizliği metin üzerinde yapılan tasarrufların en dikkat çekici unsurları arasında yer almaktadır. Örneğin, “vâfir” yerine “vâfir”²⁷, “mu‘temedleri” yerine ise “mu‘temetleri”²⁸ gibi yazım yanlışları bulunmaktadır. Metinde yer alan bu tür yazım hatalarının sayısını artırmak mümkündür. Bu durum, müstensih'in eseri istinsah ederken metnin okunabilirliğine daha az özen göstermiş olabileceğini düşündürmektedir.

Berlin’de bulunan mecmuadaki Târîhçe’de müstensih ya da istinsah tarihiyle ilgili herhangi bir kayıt olmaması, eserin kim tarafından ve ne zaman yazıldığı hakkında net bir bilgi edinilmesini imkânsız hâle getirmektedir. Bununla birlikte mecmuanın ilk bölümünde yer alan risaledeki “Temmet, risâle-i tercüme-i Mir’âtü'l-‘Avâlim. Te’lîf-i Hüsâmî el-Mar‘aşî 1147” ifadesi, eserin belirli bir kısmının yazıldığı dönemi ortaya koymaktadır. Bu tarih, 1734-1735 yıllarına denk gelmektedir ve mecmuanın bir kısmının bu dönemde yazıldığını göstermektedir. Târîhçe’nin herhangi bir bölümünde bu tür bir kaydın olmamasının verdiği eksiklik ne yazık ki eserin tam olarak hangi dönemde yazıldığını belirlemeyi zorlaştırmaktadır.

Öte taraftan mecmuadaki ikinci risale olan *Âsafnâme* ile Târîhçe’nin yazım tarzının aynı olması bu iki eserin müstensihinin aynı kişi olduğunu göstermektedir. Ancak Târîhçe’ye benzer şekilde, bu eserdeki benzer eksiklikler metnin kim tarafından ve hangi tarihlerde istinsah edildiğini kesin olarak belirlemeyi imkânsız kılmaktadır. Bu iki metin ile *Mir’âtü'l-‘Avâlim* arasındaki yazı stili farkı, bu metinlerin farklı koşullarda ve farklı müstensihler tarafından yazılmış olabileceğine işaret etmektedir. Öte yandan Târîhçe’nin Berlin nüshasının daha kapsamlı bir şekilde yazılmış olması, eserin içerik açısından müellif nüshasına daha yakın bir nüsha olduğu izlenimini vermektedir.

Dönemin resmî vakanüvisi olan Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, isyanın sebeplerini, gelişimini ve sonuçlarını ele alırken, tarih yazımındaki resmî bakış açısını neredeyse eserin her satırında hissettirmiştir. Bu nedenle Târîhçe, sadece bir olaylar dizisi değil, aynı zamanda Osmanlı bürokrasisinin isyan karşısındaki tutumunu anlamak için kıymetli bir metin olarak öne çıkmaktadır. Belgrad ve Berlin nüshaları arasındaki fark, eserin tarih yazımındaki kaynak değerini yeniden değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Berlin nüshasının daha geniş bir anlatıma sahip olması, isyanın ve sonrasındaki gelişmelerin daha kapsamlı bir şekilde incelenmesine olanak tanırken, Belgrad nüshası tarih yazımındaki ilk tespitlerin yapılmasına imkân tanıyan bir kaynak olarak önemini korumaktadır.

Târîhçe bağlamında iki nüsha arasında içerik açısından tespit edilen farklar, eserin metinsel bütünlüğünü değerlendirmenin yanında dönemin olaylarının farklı nüshalar üzerinden nasıl yeniden yorumlanabileceğini anlamak için kritik bir öneme sahiptir. Belgrad nüshası, isyan öncesinde Osmanlı Devleti’nin Afganistan ve İran ile yürüttüğü siyasi ilişkilerin yanı sıra, İstanbul’daki toplumsal ve siyasi atmosferi özetleyerek başlamaktadır. İsyân sürecinin ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı metin, Sultan III. Ahmed’in tahttan feragat etmesi ve Sultan I. Mahmud’un tahta çıkışıyla devam etmekte, müellifin cülus tarihine düşürdüğü mısra ile son

27 Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîhçe*, vr. 42a.

28 Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîhçe*, vr. 58b.

bulmaktadır²⁹. İki nüsha karşılaştırıldığında, Belgrad nüshasının isyanın olay örgüsünü aktarmasına rağmen, isyan sonrası gelişmelere dair eksik bölümler barındırdığı dikkat çekmektedir. Nitekim Berlin nüshası eserin daha geniş bir versiyonu olarak isyanın hem başlangıcını hem de sonuçlarını daha ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır.

Belgrad ve Berlin nüshaları arasındaki metinsel farklılıklar, her iki yazmada da ilaveler veya tasarruflar yapılarak yeniden şekillendirilmiş bölümlerin bulunmasıyla dikkat çekmektedir. Her iki nüshada da olayların aktarımında sade anlatım ve ayrıntılı açıklamalar bir arada görülmekte, ancak bu durum farklı bölümlerde değişiklik göstermektedir. Belgrad nüshası, bazı kısımlarda daha kısa ve doğrudan bir anlatımla olayları özetlerken, Berlin nüshası detaylandırmalar yaparak anlatımı zenginleştirmektedir. Örneğin, Belgrad nüshasında Mahmûd Hân-ı Sistânî'nin Meşhed ve İsfahan'daki faaliyetlerine dair kısa bir ifade yer alırken, Berlin nüshasında bu kısım genişletilmiştir.

“... evvelâ meşhed şehrine müstevlî olan Maḥmûd Hân-ı Sîstân'ı men', ba'de-hû tasarruflarını def' itmekden sonra İsfahân'a 'âzîm ...”³⁰

“... evvelâ Meşhed şehrine müstevlî olan Maḥmûd Hân-ı Sîstânî'yi men' ba'de-hû kürsî-i memleket-i Horasan olan Herat şehrinden Abdâlî Afganlarının pençe-i tasarruflarını def' itdikden sonra İsfahan'a 'âzîm ...”³¹

Yukarıdaki örnekte görüleceği üzere, Berlin nüshasını kaleme alan müstensih, Herat'taki Abdâlî Afganlarının faaliyetlerine de atıfta bulunmuştur. Söz konusu eklemeler, Belgrad nüshasında yer alan anlatımla kıyaslandığında, farklı anlatım tercihlerinin bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Berlin nüshasını kaleme alan müstensih'in istinsah sürecinde olayları bağlamlarıyla birlikte yazma eğiliminde olduğuna işaret etmektedir. Ancak bu farklılıklar müstensihlerin istinsah sürecinde farklı nüshalardan istifade etmiş olabileceğini de düşündürmektedir; zira farklı nüshalardan beslenen metinlerde çeşitli ayrıntıların yer alabileceğini göz önünde tutmak gerekmektedir. Öte yandan bazı durumlarda Belgrad nüshasının daha ayrıntılı olduğu görülmektedir. Berlin nüshasında genel ifadelerle geçen bir bölüm, Belgrad nüshasında kişilerin adları sıralanarak daha ayrıntılı biçimde verilmiştir.

29 Yılmaz, “Patrona Vak'ası Hakkında Yazılmış Kısa Kronikler”, s. 192-193.

30 Yılmaz, “Patrona Vak'ası Hakkında Yazılmış Kısa Kronikler”, s. 201-202.

31 Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîhçe*, vr. 32b.

“... ve sadreyn-i muhteremeyn ve cümle ‘ulemâ efendiler ...”³²

“... ve şadreyn-i muhteremeyn Başmakçı-zâde Seyyid ‘Abdu’llâh Efendi ve İshâk Efendi ve Rûm-ili sadâretinden ma’zûl Feyzû’llâh Efendi ve Mahmûd Efendi-zâde Seyyid Zeyne’l-‘âbidîn Efendi ve Anatoli’dan ma’zûl Birâder-zâde Mustafâ Efendi ve İstanbûl ma’zûllerinden İmâm-ı evvel-i Pâdişâhî ‘Abdu’r-rahmân Efendi ve Nakîbü’l-esrâf Seyyid Zeyne’l-‘Âbidîn Efendi ve Şeyh-zâde Muhammed Efendi ve Mekke’-i Mükerreme pâyesiyle İmâm-ı sâni’-i Sultânî Sâhib Muhammed Efendi ve zikr olunan rütbe’-i celîle ile Hekîm-başî olan Hayâtî-zâde Mustafâ Efendi ... ve Ayâsöfiyye şeyhi İspirî-zâde Ahmed Efendi ve Sultân Selîm şeyhi Hasan Efendi ...”³³

Bu tür örnekler, Belgrad nüshasını kaleme alan müstensih’in zaman zaman belirli detaylara daha fazla önem verdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca her iki nüsha incelendiğinde, kelime düzeyinde yapılan ilaveler ve farklı yazım biçimleri metinlerin istinsah sürecindeki farklılıkları ortaya koymaktadır. Bu farklılıklar, müstensih tarafından metnin akışını düzenlemeye yönelik küçük dokunuşlar olarak değerlendirilebilir. Öyle ki iki nüsha arasındaki bu anlatı farklılıkları, eserin yazıldığı dönemin tarih yazımı pratikleri ve eserin dolaşımı sırasında meydana gelen değişimlere de ışık tutmaktadır.

Berlin nüshası, içerdiği ek başlıklar ve detaylı anlatımlarla Belgrad nüshasına kıyasla daha kapsamlı bir metin olarak dikkat çekmektedir. Belgrad nüshası Sultan III. Ahmed’in tahtı Sultan I. Mahmud lehine bırakmasıyla son bulmaktadır. Berlin’deki nüshanın muhtevası da isyanın olay örgüsünü detaylandırmakla birlikte, bu olaylara dair resmî bir yorum sunmaktadır. Örneğin isyanın elebaşları, yol açtığı gelişmeler ve devlet ricalinin tepkisi gibi konular dönemin resmî tarih anlatılarına uygun bir şekilde işlenmiştir. Öte yandan Berlin nüshası, Belgrad’daki nüshadan farklı bir şekilde, isyan sonrası döneme de odaklanarak siyasi ve idari düzenlemeler, önemli devlet adamlarının görev değişiklikleri, ceza uygulamaları, affedilen kişiler ve toplumsal olaylar gibi geniş bir yelpazede detaylı bilgiler sunmakta ve bu yönüyle isyanın etkilerini daha geniş aktarmaktadır.

3. *Târîhçe*’nin Kaynak Değeri

Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi’nin *Târîhçe*’si, 1730 İsyanı’na dair dönemin olaylarını bizzat devrin resmî vakanüvisi tarafından kayda geçirilmiş olması nedeniyle Osmanlı tarih yazımında ayrı bir yere sahiptir. Eser, bir kronik olmasının ötesinde, döneme etki eden siyasi ve toplumsal

32 Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîhçe*, vr. 36b.

33 Yılmaz, “Patrona Vak‘ası Hakkında Yazılmış Kısa Kronikler”, s. 204.

etkenleri anlamaya yönelik önemli bir çerçeve sunmaktadır. Eserin yazıldığı bağlam, içerdiği bilgiler ve dönemin diğer tarihçileri tarafından ne ölçüde kullanıldığı, bu metnin Osmanlı tarih yazımındaki rolünü ve kaynak değerini tartışmayı gerekli kılmaktadır.

Târîhçe'nin kaynak değeri, sadece 1730 İsyanı'nı ele almasıyla sınırlı değildir. Bu kronik, aynı zamanda isyanın resmî tarih yazımında nasıl temsil edildiği ve bir vakanüvisin dönemin olaylarını kayıt altına alırken ne tür tercihlerde bulunduğu gibi sorulara yanıt aramak açısından da önemlidir. Söz konusu isyanı ele alan çağdaş eserlerde öne çıkan farklılıklar ve benzerlikler daha çok anlatım tarzı, odak noktaları ve kullanılan dilin tonu üzerinden şekillenmektedir.

Çelebizâde İsmâil Âsım'ın Târîhçe'si döneme tanıklık eden bir eser olmasının yanı sıra bir başka vakanüvis olan Mehmed Subhî Efendi tarafından kaynak olarak kullanılmasıyla sonraki tarihçiler için önemli bir referans haline gelmiştir. Subhî Mehmed Efendi'nin *Vekâyi'nâme*'sinde yer alan isyan anlatısı, Sâmî Efendi aracılığıyla Çelebizâde İsmâil Âsım'ın yazdığı Târîhçe'ye dayanarak kaleme alınmıştır. Bu tespit Belgrad nüshası dikkate alınarak ortaya konulmuştur³⁴. Her ne kadar bu kroniğin Subhî'nin eserine dahil edildiği bilinse de bu aktarımın kapsamı üzerine yapılacak değerlendirmeler kaynaklar arasındaki ilişkinin boyutları hakkında yeni bir tartışma zemini yaratmaktadır. Nitekim isyanın başlangıcından Sultan I. Mahmud'un cülusuna kadar olan sürecin Târîhçe'den aktarıldığına dair tespit, Berlin nüshası incelendiğinde daha farklı bir boyut kazanmaktadır. Berlin nüshası, isyan sonrası gelişmelere ve özellikle Ayasofya vaizi İspirizâde Efendi'nin vefatına kadar uzanan anlatımlarıyla Târîhçe'den alınan bölümlerin kapsamını genişletmekte ve Subhî'nin eserinde aktarılan bölümü daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır³⁵.

Subhî Mehmed Efendi, 1730 İsyanı ile ilgili anlatıyı Samî Efendi'nin notlarına dayanarak eserine eklemişse de aslında geniş ölçüde Çelebizâde'nin Târîhçe'sinden yararlanmıştı. İsyanın arka planından başlayarak Sultan I. Mahmud'un tahta çıkışıyla sonlanan kısım, her iki eserin de benzer bir yapıyı takip ettiği bir bölümdür. Subhî Mehmed Efendi'nin isyan anlatısı ile Târîhçe'nin çalışmaya konu olan Berlin nüshasındaki isyan anlatısında yer alan olay örgüsü kısmen farklıdır. Anlatıda kimi zaman farklı başlıkların yer aldığı, kimi zaman ise aynı başlıkların farklı bir sıraya yerleştirildiği görülmektedir. Örneğin Târîhçe'de, "Maktûl-şüden-i Kara Mustafâ ve Uzun 'Abdî der-Meydan-ı Lahm" başlığından hemen sonra İspirizâde'nin vefatına yer verilmektedir. Ancak Subhî'nin eserinde aynı başlığın ardından sırasıyla "İhsân-ı Bahşîş-i Hümayûn", "Vukû'-ı Harîk der-Fındıklı" ve "Azl ü Nefy-i Serbostâniyân Karakulak Osman Ağa" gibi başlıklar bulunmakta ve İspirizâde'nin ölümüne bu başlıklardan sonra yer

34 Yılmaz, "Patrona Vak'ası Hakkında Yazılmış Kısa Kronikler", s. 199.

35 Berlin Devlet Kütüphanesi'nde yer alan ve "Vekâyi'-i Sene-i Selasün ve Erba'in ve Mi'ete ve Elf" başlıklı tarih anlatısını içeren mecmua nüshasına doğrudan erişim sağlanamamakla birlikte, mevcut katalog bilgileri ve giriş kısmına dair sınırlı bilgiler, bu metnin Çelebizâde'nin Târîhçe'siyle yakın bir nüsha olduğuna güçlü bir işaretler. Ancak bu nüshanın içeriğine doğrudan erişim mümkün olmadığından metnin kapsamı veya muhtemel ilaveleri hakkında kesin bir yargıya varmak güçtür. Bununla birlikte, söz konusu eserin Târîhçe'nin farklı bir istinsahı yahut yeniden tertip edilmiş bir versiyonu olduğu düşünülürse, bu durum Çelebizâde'ye ait metnin dolaşım sahası ve farklı nüshalarının varlığına ilişkin yeni bilgiler ortaya koyacaktır. Bu nedenle, söz konusu nüshanın restorasyon sürecinin tamamlanmasının ardından yapılacak ayrıntılı bir inceleme, Târîhçe'nin farklı nüshalarının mukayeseli değerlendirilmesi açısından önemli sonuçlar doğurabilecektir.

verilmektedir³⁶. Eserin önemli bölümlerinden olan ve suçluların cezalandırılmasına yönelik detayların anlatıldığı “Tertîb-i cezâ-yı rü’esâ-yı eşkıyâ der-Sarây-ı Hümâyûn”³⁷ başlığı araya farklı konular eklendikten sonra anlatılmıştır. Yine eserde farklı bir bölümde anlatılan bir başlık ise “ ‘Azl-i Kapudân Cânım Hâce Mehmed Paşa ve nasb-ı ‘Abdî Paşa”³⁸ kısmıdır. Bu başlıkların farklı bölümlere yerleştirilmesi ya da araya eklemeler yapılması, Subhî’nin tarihsel anlatısında kronolojik sıra takip ettiğini göstermektedir. Subhî’nin olayları kronolojik bir bütünlük içinde aktarma tercihinin karşılık Târîhçe’nin Berlin nüshasında aynı titizliğin her zaman gözetilmediği görülmektedir. Nitekim yukarıda zikredilen son başlık misalinde olduğu gibi tarihsel olarak daha sonraki safhaya ait bazı gelişmelerin metinde daha erken bir aşamada yer alması, Berlin nüshasının anlatımında zaman sıralamasına mutlak surette bağlı kalınmadığını göstermektedir³⁹. Bu durum, müstensihinin kimi olayları tematik bir bütünlük içinde sunmayı önceliğine veya istinsah sürecindeki tercih ve müdahalelerine işaret etmektedir.

Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi’nin Târîhçe’sinin isyanla ilgili tesir ettiği eserlerden birisi de Şem’dânîzâde Süleyman Efendi’nin *Mür’i’t-tevârih*’idir. Şem’dânîzâde’nin eserinde yer alan isyan anlatısında, Çelebizâde’nin eseriyle ilişkilendirilebilecek unsurlar, söz konusu eserin isyan süreciyle ilgili tarih yazımında nasıl bir dolaşım ağına sahip olduğunu ve kendisinden sonraki müverrihler tarafından da ne ölçüde kullanıldığını anlamak açısından önemli bir örnektir.

Öte yandan Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi’nin Târîhçe’si ile Abdi Tarihi arasında, 1730 İsyanı’nı anlatan kurgusal anlamda belirli benzerlikler bulunmaktadır. Her iki eser de isyanın öncesi ve sonrasındaki gelişmeleri ele alırken, olayların gelişiminde benzer bir çerçeve sunmaktadır ve dönemin toplumsal ve siyasal yapısını vurgulamaktadır. Yine bu iki eser, isyanın patlak vermesinden önceki toplumsal ve siyasi atmosferi, başta Sultan III. Ahmed’in yönetimi olmak üzere, dönemin önemli figürlerinin eylemlerini ve tavırlarını aktarmaktadır. Çelebizâde’nin Târîhçe’sinde, Şah Hüseyin’in oğlu Tahmasb’ın İran tahtını yeniden ele geçirme çabaları, Afgan istilası ve Osmanlı-İran müzakereleri ekseninde gelişen olaylar ana hatlarıyla anlatılmaktadır. Metnin ilk bölümünde, Tahmasb’ın Mazenderan’da dolaşması, Meşhed’deki mücadeleler, Herat’ın Afganlar’dan geri alınması gibi olaylarla birlikte Osmanlı ordusunun Halep, Amasya ve Tokat üzerinden İran’a harekât hazırlıkları ve bu gelişmelerin uyandırdığı yankılar gibi meseleler yer almaktadır⁴⁰. Bu yer isimlerinden Mazenderan, Meşhed, Herat, Amasya ve Tokat Abdi Tarihi’nde geçmemektedir. Bu durum, Çelebizâde’nin İran’daki iç savaşlar ve Osmanlı’nın hazırlıklarıyla ilgili anlatımı daha ayrıntılı bir şekilde ele aldığı ortaya koymaktadır. Abdi Tarihi’nde, İran’daki olaylara geçmeden önce bazı doğa olaylarının yaşandığına dikkat çekilmesi, dönemin atmosferini ve siyasi gelişmelerin öncesindeki toplumsal koşulları vurgulama çabasını ortaya koyarken, İran’daki olaylar ve Osmanlı Devleti’nin bu gelişmelere tepkisi Târîhçe’ye kıyasla daha kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır⁴¹.

36 Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 42-43.

37 Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 57-70.

38 Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 84-85.

39 Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîhçe*, vr. 70b-71b.

40 Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîhçe*, vr. 32b-35a.

41 Unat, *Abdi Tarihi*, s. 5-26.

Abdi Tarihi'nde Sadrazam Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın tavrı isyancıların taleplerinin kendi makam ve akıbetiyle doğrudan ilişkili olması nedeniyle açık bir şekilde ele alınmıştır. Haseki Ağa ile olan diyalogda, İbrahim Paşa'nın "beni lisâna alma" şeklindeki uyarısı, taleplerin şahsına yönelik eleştirileri veya suçlamaları içerebileceği kaygısını ve bu nedenle doğrudan muhatap olmaktan kaçınma çabasını açıkça göstermektedir. Bu tavır, paşanın durumun hassasiyetini kavrayarak hem kendisini koruma hem de süreci kontrollü bir şekilde yönetme arzusunu yansıtmaktadır⁴². Çelebizâde'nin Târîhçe'sinde ise İbrahim Paşa'nın bu tür kişisel kaygısına dair bir ayrıntıya yer verilmemiş, süreç daha genel ifadelerle aktarılmıştır. Haseki Ağa'nın huzura gönderilmesi ve ardından paşanın padişahın huzuruna çıkması bürokratik bir rutin gibi anlatılmış, isyancıların taleplerine ve bunların sadrazam üzerindeki muhtemel etkilerine dair bir vurgu yapılmamıştır. Keza Osmanlı Devleti'ndeki bürokratik düzenin yeniden tesis edilmesi sürecinde, Târîhçe'de yer alan Hindî Mehmed Efendi'nin cizye muhâsebeciliğine getirilmesi, Defter Emîni Abdullah Efendi ve Baş Muhâsebeci Bosnevî Mehmed Efendi'nin görevlerinde bırakılması gibi atamaların Abdi Tarihi'nde yer almaması Târîhçe'nin özgün yanlarından birisini oluşturmaktadır. Yukarıdaki örneklerde olduğu gibi, iki eser arasındaki farklılıkların ortaya konması, isyan sürecini anlamada bu iki müellifin olaylara yaklaşımlarındaki anlatım tarzı ve bakış açısı gibi unsurların nasıl bir rol oynadığını aydınlatması açısından önem taşımaktadır.

Târîhçe'nin, isyandan söz eden diğer eserlerden farklılık gösterdiği noktaların ortaya konulması hem eserin özgün taraflarını ortaya koymak hem de dönemin tarih yazımındaki çeşitliliği anlamak bakımından mühimdir. Dönemin olaylarını yorumlama biçimi, Çelebizâde İsmâil Âsım'ın kendi tarih anlayışını ortaya koyarken, olayların belirli bir toplumsal çerçeveye oturtulması çabası eseri daha özgün bir noktaya taşımaktadır. Müellifin özellikle isyanın sebeplerine ve sonuçlarına dair ortaya koyduğu aktarımlar, Târîhçe'yi diğer tarih metinleriyle kıyaslamanın gerekliliğini göstermektedir. Örneğin 1730 İsyanı'nın ilk aşamasında öne sürülen elebaşları ve bunların sayısı çağdaş kaynaklar arasında farklılıklar göstermektedir. Kaynakların birleştiği nokta, isyanın başını çeken kişinin Patrona Halil olduğudur. Ancak, diğer isimler ve asilerin miktarı konusundaki anlatımlar çeşitlilik arz etmektedir. Örneğin, Târîhçe ve Subhî Târîhi, isyanın ilk aşamasında Patrona Halil ile bir araya gelen asilerin sayısını 17 kişi olarak belirtirken⁴³, Destârî Sâlih Efendi yedi kişilik bir grup sıralamış ve bu gruba Patrona dışında Emir Halil, Muslu, Toska, Küçük Mehmed, Nalkıran ve Gavur Hacı gibi isimleri eklemiştir⁴⁴. Abdi Tarihi, elebaşlarının sayısını Patrona ile beraber 12 kişi olarak vermekte⁴⁵; buna karşın, Tebriz muhafızı olan Kara Mustafa Paşa'nın kaleme aldığı arzuhâlin ilk satırlarında bu sayının 14 olduğu ifade edilmektedir⁴⁶. Köprülü ailesine mensup Hâfız Ahmed Paşa'nın yazdığı rûznâme ise Patrona Halil ve Kara Ali isimlerine vurgu yaparak isyancıların sokaklarda silahlı bir şekilde toplandıklarına dikkat çekmektedir⁴⁷. Eldeki bilgiler, kaynakların çoğunun Patrona

42 Unat, *Abdi Tarihi*, s. 37-38.

43 Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîhçe*, vr. 35a-36a; Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 22.

44 Baykal, *Destârî Sâlih Tarihi*, s. 7.

45 Unat, *Abdi Tarihi*, s. 29.

46 Yılmaz, "Patrona Halil Vak'ası Hakkında Yeni Bir Kaynak", vr. 309a-309b.

47 Gül, "Diyarbakır Ziya Gökalp Kütüphanesindeki Patrona Halil İsyanı Adlı Yazma", s. 18.

Halil'i olayların merkezine koyduğunu, ancak etrafındaki nüfuz sahibi kişiler ile bunların sayısına dair bir görüş birliğinin olmadığını göstermektedir.

İsyan sonrasında elebaşların cezalandırılması sürecinde Kırım Hanı Kaplan Giray'ın üstlendiği rol hem Osmanlı hem de yabancı gözlemcilerin dikkatini çekmiş önemli bir konudur. Târîhçe, bu süreci ayrıntılı bir şekilde aktararak Kaplan Giray'ın rolüne geniş yer verirken, diğer Osmanlı kronikleri bu konuya daha sınırlı bir şekilde değinmiştir. Târîhçe, Kaplan Giray'ın meseleye dair gösterdiği ilgiyi, asilerin cezalandırılmasına dair devlet erkânıyla iş birliği içinde hareket ettiğini ve bu husustaki gayretlerini ayrıntılı bir şekilde tasvir etmektedir. Târîhçe'de anlatıldığına göre, Kaplan Giray devlet ileri gelenleriyle yapılan müzakerelere katılarak asi elebaşlarının bertaraf edilmesi için yapılan hazırlıklara ön ayak olmuş, Patrona Halil ile yapılan görüşmelerde arabulucu bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda, hem saray çevresinde alınacak tedbirlerin uygulanmasında hem de Patrona Halil gibi asilerin ikna edilmesi sürecinde etkili olmuştur⁴⁸. Târîhçe'deki bu anlatı, Kırım Hanı'nın isyan elebaşlarının cezalandırılması sürecindeki rolü hakkında temel bir kaynak olmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, Vakıa Takrîri ve Diyarbakır'da bulunan arzuhâl de benzer şekilde bu süreçte Kırım Hanı'nın rolünden bahsetmektedir⁴⁹. Neplyuyev gibi dönemin yabancı müşahitleri de bu olaylara kayıtsız kalmamış ve kendi gözlemlerini aktarmıştır. Neplyuyev'in anlatısı ve Diyarbakır'da bulunan yazma da Kırım Hanı Kaplan Giray'ın isyanın elebaşlarının cezalandırılmasında önemli bir rol oynadığını, özellikle isyancılara karşı tutum olarak Osmanlı yönetimiyle iş birliği yapmaya giriştiğini vurgulamaktadır⁵⁰.

Târîhçe'nin Berlin'de bulunan kapsamlı nüshası bazı tartışmalara önemli katkılar sunmaktadır. Çelebizâde'nin eserinden faydalanan Sâmî Efendi'nin İbrahim Paşa'nın politikasına karşı çıkanları "devletin hayrını istemeyen kötü niyetli kimseler" olarak tanımladığı ifade, Târîhçe'nin iki farklı nüshasında değişiklik göstermektedir. Yılmaz, Belgrad nüshasındaki "ba'zı hayr-ı hâhân-ı devlet" ifadesinin daha yumuşak bir üslup taşıdığını ve Sâmî Efendi'nin müdahalesine işaret ettiğini belirtirken⁵¹, Berlin nüshasındaki "ba'zı bed-hâhân-ı devletin meclislerinde" ifadesi, Sâmî Efendi'nin sert üslubunu destekler niteliktedir⁵². Bu noktada Subhî'nin de Berlin nüshasında olduğu gibi söz konusu kimseleri aynı şekilde ifade etmesi⁵³, iki eser arasındaki etkileşimi ortaya koymaktadır.

Öte yandan Târîhçe'nin sunduğu birtakım bilgiler Patrona Halil'in liderlik ettiği bu isyanın perde arkasında yer alan şahısların rolüne dair tartışmalı meseleleri de aydınlatacak niteliktedir. Örneğin Ayasofya Vaizi İspirizâde Ahmed Efendi'nin isyandaki rolü, Osmanlı tarih yazımında dikkat çeken tartışma konularından biridir. Bu hususla ilgili olarak Selim Karahasanoğlu, İspirizâde Ahmed Efendi'nin isyan sürecinde aktif bir rol oynadığını ve isyancıların

48 Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîhçe*, vr. 55a-65b. Subhî'nin eserinde de benzer bir anlatım söz konusudur. Bk. Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 60-67.

49 Karahasanoğlu, *Politics and Governance in the Ottoman Empire: The Rebellion of 1730*, s. 147-151; Gül, "Diyarbakır Ziya Gökalp Kütüphanesindeki Patrona Halil İsyanı Adlı Yazma", s. 28-29.

50 Mustafazade, "Bir Yabancı'nın Gözü ile Eylül 1730 İstanbul İsyanı", s. 23-24.

51 Yılmaz, "Patrona Vak'ası Hakkında Yazılmış Kısa Kronikler", s. 200.

52 Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîhçe*, vr. 34b.

53 Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 20.

örgütlenmesinde önemli bir yer tuttuğunu ileri sürmüştür. Ona göre İspirîzâde, saray çevresi ve isyancılar arasında bir arabulucu olarak hareket etmiş ve Sultan III. Ahmed'in tahtından feragat etmesi konusunda ısrar ederek isyanın gidişatını belirleyen bir etki yaratmıştır⁵⁴. Buna karşılık Hakan Yılmaz, İspirîzâde'nin isyanı desteklediğine dair sağlam kanıtlar olmadığını, hatta aksine, tarafsız bir tutum sergileyerek hem sarayı hem de isyancıları tatmin etmeye çalıştığını belirtmiştir. Yılmaz'ın bu tespitleri, Târîhçe'nin eksik olan Belgrad nüshasındaki kayıtlara dayanmaktadır ve İspirîzâde'nin isyan sürecinde herhangi bir ihanet içerisinde olmadığına, aksine hizmet etme niyetiyle hareket ettiğine vurgu yapmaktadır⁵⁵. Oysa Berlin nüshasında, Ayasofya Vaizi İspirîzâde Ahmed Efendi'nin vefatının anlatıldığı bölümde, onun isyan sürecinde etkin bir figür olabileceğine dair önemli ipuçları bulunmaktadır. Sultan III. Ahmed'e tahttan feragat etmesi yönündeki sözleri, isyanın organizatörlerinden biri olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Nitekim Târîhçe'de yer alan metinden de anlaşıldığı üzere, İspirîzâde'nin sözleri Sultan III. Ahmed üzerinde büyük bir hayal kırıklığı ve kırgınlık yaratmış, hatta ona karşı beddua edilmesine neden olmuştur. Şeyhin sözlerinin padişah üzerinde yarattığı etki, metinde geçen beddua ve ardından gelen vefatı arasında doğrudan bir bağ kurulabileceğini düşündürmektedir⁵⁶. Öyle ki bu anlatı, Sultan III. Ahmed'in gözünde İspirîzâde'nin yalnızca bir aracılık görevi üstlenmekle kalmadığını, aynı zamanda isyanın fikrî önderlerinden biri olarak algılandığını göstermektedir.

Sonuç

Osmanlı vakanüvislerinden Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi'ye atfedilen Târîhçe'nin Berlin nüshasının incelendiği bu çalışma, XVIII. yüzyıl başlarındaki tarih yazımına ilişkin önemli bilgiler ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Berlin ve Belgrad nüshalarının yanı sıra çağdaş eserlerle yapılan mukayeselerin de gösterdiği gibi, Osmanlı tarihine kaynaklık eden eserlerin farklı nüshalarına ilişkin incelemelerin önemini vurgulamaktadır. Dolayısıyla bu inceleme, Târîhçe'nin Berlin nüshasının sağladığı bakış açısının altını çizerek isyan anlatılarındaki hem farklı hem de örtüşen unsurlara ışık tutmaktadır.

Târîhçe'nin bir vakanüvis tarafından kaleme alındığı dikkate alındığında, 1730 İsyanı'na dair anlatım doğası gereği resmî bir bakış açısını yansıtmaktadır. Bu durum, vakanüvislerin eserlerini oluştururken tarihi olayları nasıl yapılandırdıklarına ve bu olaylara dair yorumlarını nasıl şekillendirdiklerine dair bir örnek sunmaktadır. Öte yandan Târîhçe'nin Subhî Târîhi ve Şem'dânîzâde'nin Mür'î't-tevârih'i gibi daha sonraki eserler üzerindeki doğrudan veya dolaylı etkisi, bu eserin isyan anlatılarını şekillendirmedeki kalıcı önemini göstermektedir. Bu bağlamda, özellikle Târîhçe'nin istinsah edilen Berlin nüshasında yer alan pasajların Subhî Târîhi'ndeki anlatılarla birebir örtüşmesi, her iki metnin de aynı kaynaktan beslenmiş olabileceği ihtimalini ortaya koymaktadır.

Târîhçe, sunduğu içerik itibarıyla, isyan hakkındaki mevcut yorumları düzelteren, boşlukları dolduran ve ilave bilgiler sağlayan bir eserdir. Bu da tarihi anlatıların yeni tespit edilen veya

54 Selim Karahasanoğlu, "Osmanlı İmparatorluğu'nda 1730 İsyanına Dair Yeni Bulgular: İsyanın Organizatörlerinden Ayasofya Vaizi İspirî-zâde Ahmed Efendi ve Terekesi", *OTAM*, S. 24, Güz 2008, s. 107-108.

55 Yılmaz, "Patrona Vak'ası Hakkında Yazılmış Kısa Kronikler", s. 195-197.

56 Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîhçe*, vr. 81a-81b.

daha az bilinen nüshalar aracılığıyla ele alınmasının ve yeniden değerlendirilmesinin vazgeçilmez önemine işaret etmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, Patrona Halil'in yol açtığı 1730 İsyanı örneğinde olduğu gibi, ortaya çıkarılacak yeni eserlerin karşılaştırmalı çalışmalar aracılığıyla Osmanlı tarihinin daha iyi anlaşılmasının altını çizmektedir. Nihayetinde bu çalışma, bir isyan anlatısı olan Târîhçe'yi daha geniş bir tarihsel bağlam içine yerleştirerek, isyanı ele alan tarih yazımına katkıda bulunmasının yanı sıra yazma eserlerin yeni nüshalarına ilişkin tespitlerin Osmanlı tarihi çalışmalarına dâhil edilmesinin önemini de ortaya koymaktadır.

Teşekkür

Yazma eserin temininde sağladığı değerli yardımları için kıymetli meslektaşım Barbaros Köksal'a teşekkür ederim. Katkıları, bu çalışmanın yürütülmesinde önemli bir kolaylık sağlamıştır. Ayrıca değerli vaktini ayırarak çalışmanın ilk hâlini okuyup kıymetli görüş ve önerileriyle metnin olgunlaşmasına katkıda bulunan Prof. Dr. Selim Karahasanoğlu'na içten teşekkürü bir borç bilirim.

KAYNAKLAR

Abdi Tarihi: 1730 Patrona İhtilâli Hakkında Bir Eser, haz. Faik Reşit Unat, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1943.

Altınay, Ahmet Refik, *Lâle Devri (1718-1730)*, haz. Ziver Öktem, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011.

Andıç, Fuat-Andıç, Süphan, *Batiya Açılan Pencere Lâle Devri*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2006.

Araç, Ünal, *İktidar ve Sanat, Damat İbrahim Paşa'nın Hamiliği (1718-1730)*, Vakıfbank Kültür Yayınları, İstanbul 2022.

Aykan, Yavuz, "Revolution as Historical Experience: Narrative Construction and Information Flow Between Istanbul and Paris Around the 1730 Revolt", *YILLIK: Annual of Istanbul Studies*, C. 7, Ekim 2025, s. 9-28.

Baykal, Bekir Sıtkı, "Patrona Halil Ayaklanması ile İlgili Kaynaklar Hakkında", *IV. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Tebliğler, Ankara 10-14 Kasım 1948*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1952, s. 177-182.

Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîhçe*, Berlin Devlet Kütüphanesi, Diez A quart. 73-3.

Çolak, Songül, "Patrona İsyanı (28 Eylül 1730): İstanbul Herc ü Merc", *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Darbeler*, haz. Cevdet Kırpık, Can Deveci ve Tekin Aycan Taşçı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2022, s. 129-148.

Destârî Sâlih Tarihi: Patrona Halil Ayaklanması Hakkında Bir Kaynak, yay. Bekir Sıtkı Baykal, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1962.

Dobra, Rumeysa-Dokumacı, Nihat Efe-Aydoğan, Yunus Kemal, "Lâle Devri'ne Tarihi Kaynaklar ve Literatür Üzerinden Eleştirel Bir Bakış", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C 10, S. 21, Aralık 2024, s. 221-239.

Emecen, Feridun, "Matruşka'nın Küçük Parçası: Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Dönemi ve "Lale Devri" Meselesi Üzerine Bir Değerlendirme", *Osmanlı Araştırmaları*, S. LII, 2018, s. 79-98.

Eravcı, H. Mustafa-Kiremit, İlker, "Lale Dönemi ve Patrona Halil İsyanı Üzerine Yeni Değerlendirmeler", *Tarih Okulu*, S. VIII, Eylül-Aralık 2010, s. 79-93.

Erimtan, Can, "Ahmed Refik'in Lâle Devri'ni Yazarken Kullandığı Kaynaklar ve 'Lâle Devri' Paradigması: Bir Teleolojik İma", çev. Berat Yoldaş, Doğu Batı, 2018, s. 11-29.

Lale Devri'nde Osmanlı Devleti ve Nevşehir, İlyas Gökhan vd. (eds.), Kömen Yayınları, Konya 2018.

Göynüklü Ahmed Efendi, *Târîh-i Göynüklü (Osmanlı Tarihi 1123-1172/1711-1759)*, haz. Songül Çolak-Metin Aydar, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019.

Gül, Abdulkasım, "Diyarbakır Ziya Gökalp Kütüphanesindeki Patrona Halil İsyanı Adlı Yazma", *Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 2, Haziran 2021, s. 9-31.

Hammer-Purgstall, Joseph von, *Geschichte des osmanischen Reiches, grossentheils aus bisher unbenützten Handschriften und Archiven, durch Joseph von Hammer, Vom Carlowiczzer bis zum Belgrader Frieden, 1699-1739*, Pest, C. A. Hartleben's Verlage, 1831.

- İlhan, M. Mehdi, “Patrona Halil İsyanı Yayınlanmamış Bir Yazmanın Değerlendirilmesi”, *7. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildiriler I İstanbul Tarihi: Medeniyetlerin Buluşma Noktası Olarak İstanbul*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2011, s. 603-622.
- Kara, İbrahim Tolga, *1730-1731 İsyanları Hakkında Bir Dönem Kaynağı: Relation Des Deux Rebellions Arrivees A Constantinople En MDCCXXX. Et XXXI., Dans La Deposition D’achmet III. Et L’elevation Au Trône De Mahomet V. (İnceleme ve İzahlı Tercüme)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2021.
- Karahasanoğlu, Selim, *A Tulip Age Legend: Consumer Behavior and Material Culture in the Ottoman Empire (1718-1730)*, State University of New York at Binghamton, Binghamton, Yayınlanmamış Doktora Tezi, New York 2009.
- Karahasanoğlu, Selim, “Osmanlı İmparatorluğu’nda 1730 İsyanı Üzerine Yeni Bir Eser: Vâkıa Takrîri Bin Yüz Kırk Üç’de Terkîb Olunmuştur”, *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C 28, S. 46, 2009, s. 179-187
- Karahasanoğlu, Selim, “Osmanlı İmparatorluğu’nda 1730 İsyanına Dair Yeni Bulgular: İsyanın Organizatörlerinden Ayasofya Vaizi İspirî-zâde Ahmed Efendi ve Terekesi”, *OTAM*, S. 24, Güz 2008, s. 97-128.
- Karahasanoğlu, Selim, “Osmanlı Tarih Yazımında “Lale Devri”: Eleştirel Bir Değerlendirme”, *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, S. 7, Bahar-Yaz 2008, s. 129-144.
- Karahasanoğlu, Selim, *Politics and Governance in the Ottoman Empire: The Rebellion of 1730: An Account of the Revolution that Took Place in Constantinople in the Year 1143 of the Hegira / Vâkı’a Takrîri Binyüzkırk üç’de Terkîb Olunmuştur*, ed. Cemal Kafadar-Gönül Alpay Tekin, Harvard University, Cambridge, Mass 2009.
- Mikes, Kelemen, *Türkiye Mektupları*, çev. Sadrettin Karatay, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2022.
- Mustafazade, Tofig, “Bir Yabancınnın Gözü ile Eylül 1730 İstanbul İsyanı”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, C 17, S. 33, 2018/1, s. 1-27.
- Özcan, Abdülkadir, “Lâle Devri”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C 27, Ankara 2003, s. 81-84.
- Pertsch, Wilhelm, *Verzeichniss der türkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin: A. Asher & co., 1889.
- Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, haz. Abdülkadir Özcan vd., C III, Klasik Yayınları, İstanbul 2013.
- Sakaoğlu, Necdet, “Lâle Devri”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C 5, İstanbul 1994, s. 182-185.
- Shay, Mary Lucille, *Venedik Balyoslarının Bakışıyla Osmanlı İmparatorluğu Lale Devri Sonrası (1720-1734)*, çev. Münir Akın, Ark Kitapları, İstanbul 2010.
- Soydemir, Selman, *Sultân I. Mahmûd Rûznâmeleri (1730-1754)*, (İnceleme ve Çeviriyazı Metin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2022.

Şem'dânî-zâde Süleyman Efendi Tarihi (Mür'î't-Tevârih), C I, haz. Münir Aktepe, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1976.

Tuncer, Şaduman, *Sultan III. Ahmed, Günlük Yaşantısı, Yakın Çevresi ve Şahsiyeti*, Timaş Akademi, İstanbul 2023.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi, Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyıl Sonlarına Kadar*, C 5, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi Sâmi ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte (İnceleme ve Karşılaştırmalı Metin)*, haz. Mesut Aydiner, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007.

Yılmaz, Hakan, "1730 Patrona İsyânı İle İlgili Kısa Kroniklerden Rûz-nâme Yazarı "Ahmed" Kimdir?" *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, C I, S. 2, 2015, s. 103-126.

Yılmaz, Hakan, "İsyânın Gölgesindeki İstanbul: Yeni Arşiv Belgeleri Işığında 1730 Patrona İsyânı", *Osmanlı İstanbul'u IV*, ed. Feridun M. Emecen, Ali Akyıldız, Emrah Safa Gürkan, 29 Mayıs Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016, s. 411-452.

Yılmaz, Hakan, "Patrona Halil Vak'ası Hakkında Yeni Bir Kaynak", *Hakikat Aylık İslam Dergisi*, Yıl 16, S. 189, Haziran 2009, s. 42-44.

Yılmaz, Hakan, "Patrona Vak'ası hakkında Yazılmış Kısa Kronikler ve Devrin Vak'anüvisi Küçük Çelebi-zâde İsmâil 'Âsım'ın "Tārîhçe"si", *Doğu Batı: Metafor ve Gerçeklik Arasında Lâle Devri, 1718-2018*, Yıl 21, S. 85, Mayıs-Haziran-Temmuz 2018, 179-216.

EKLER

Ek I: *Târîhçe*

[32b]⁵⁷ Otuz sene mikdârı zemân Şâh-ı memâlik-i İran iken Mahmûd Hân-ı Afgan'ın İsfahan'a istîlâsı esnâsında tâc u tahtından me'yûs ve Mahmûd Hân'ın yedinde mahbûs olan Şâh Hüseyin'in oğlu Şehzâde Tahmasb hayli müddet Mazenderan taraflarında geşt ü güzâr üzre iken Tahmas[b] Kulı nâm şahs-ı kâr-güzâr-ı mikdâmın i'timâdü'd-devle makâmında kıyâmı ve şehzâdenin nizâmı umûrına ikdâmı sebebiyle evvelâ Meşhed şehrine müstevlî olan Mahmûd Hân-ı Sistânî'yi men' ba'de-hû kürsî-i memleket-i Horasan olan Herat şehrinde Abdâlî Afganlarının pençe-i tasarruflarını def' itdikden sonra İsfahan'a 'âzîm ve üç def'a Afgan ile muhârebesinde Eşref Şâh münhezim olmağla taht-gâh-ı İsfahan'da [33a] şâh olıcak Âsitâne-i devlete minvâl-i kadîm üzre 'akd-ı sulh için irsâl itdiği murahhas ilçisi Rızâ Kulı Hân ile bir kaç def'a mükâleme ve Revan ve Gence ve Tiflis ve Şirvan'dan mâ-'adâ zamîme-i memâlik-i Osmânî olan mahaller Şâh tarafına ihsân olunmak üzre Devlet-i 'Aliyye murahhasları ile 'akd-ı musâlaha ve müsâleme olunduğı esnâda Sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa husûs-ı merkûm için tahrîr olunan temessüki diyâr-ı 'Acem'e irsâl ve minvâl-i meşrûh üzre sulhı ganîmet-i 'azîme bilmesine vesîle olup rızâ-dâde olmadığı sûrette cânib-i şarka harekete envâ'-ı 'asâkir müheyyâ ve âmâde bulunmaları mülâhazasıyla şehir-i Muharrem'in sekizinci günü⁵⁸ tuğ-ı hümâyûnu ihrâc ve on sekizinci Pençşenbe günü⁵⁹ Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleriyle ma'ân [33b] iktizâ itdiği sûrette Haleb meştaşına 'azîmet itmek üzre Üsküdâr sahrâsında nasb olunan ordû-yı hümâyûna mürûr idüp ba'de-hû Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri Burusa yâhud Üsküdâr'da ikâmet buyurup kendüsi Haleb ba'de-hû Amasiyye yâhud Tokat'da meştâ-nişin olmak üzre her tarafda tertîb-i menâzil ve zehâ'ir ve erbâb-ı seferden celîl ü hakîr cümlelerin tedârik-i mühimmât-ı seferiyyeye zemân-ı kalîlde 'adem-i kudretleri nümâyân iken gâh Safer'in on sekizinci günü⁶⁰ gâh gurre-i Rebî'ü'l-evvel⁶¹, ya Mevlûd-i şerîf 'akıbında hareket itmek gâh kendüsi dahi Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleriyle kalup İran tarafına ser-'asker gitmek âvâzeleriyle sagîr ü kebîri mütehâyir ü iz'âc itdiğinden mâ-'adâ A'câm-ı nekbet-encâmın mukaddemâ mükâleme esnâsında Kirmân-şâh ba'de-hû Hemedân ve sahrâ-yı Üsküdâr'da sagîr ü kebîr nev-be-nev zuhûr iden televvünâtdan [34a] garîk-i deryâ-yı hayret ü ıztırâr iken Tebriz'e dahi istîlâlarından erâzil ü esâfil beynlerinde nice güft ü gûlar peydâ, husûsâ Tebriz Kal'ası sevâd-ı a'zîm ve cebehâne ve mühimmâtı mükemmel ve bir şehir-i mu'azzam olup derûnında mütevattın ü cây-gîr olan envâ'-ı tavâ'if⁶² leşker mülk ü mâl ve ehl ü 'ıyâlleri uğûrına ednâ seng-pâresine bezl-i can ü serlerini fed[â] itmek mukarrer iken muhâfızı olan vezîr Çavuşbaşı Kara Mustafâ Paşa'nın bilâ-zarûret terk-i sebât ve ferrâr ü mücerred Tahmas[b] Kulı Hân-ı

57 Eski yazma eserlerde varaklar numaralandırılırken, genellikle ön yüz "a" ve arka yüz "b" olarak tanımlanmaktadır (1a-1b gibi). Ancak Târîhçe metninde numaralandırma sisteminde bunun tersi bir uygulama görülmektedir. Bu nedenle, metnin transkripsiyonu sırasında aslına uygun olması için yazmaya sonradan eklendiği anlaşılan modern rakam sistemi kullanılmıştır.

58 24 Temmuz 1730.

59 3 Ağustos 1730.

60 2 Eylül 1730.

61 14 Eylül 1730.

62 Metinde "طونف" şeklinde yazılmıştır.

bî-îmânın “Pâdişâh hazretleri Tebriz memleketini bedel-i sulh olmak üzere cânib-i Şâh’[a] i’tâ itmeleriyle bir ân mukaddem tahliye ve teslim idesiz.” deyü ba’zı va’îd ü tehdîdi mutazammın kâğıd irsâl itmesine binâen şehri muhâfaza ile takayyüd itmeyüp meyân-ı şeb-hengâmda firâr itmesi hasebiyle Tebriz’de **[34b]** bulunan Osmâniyân’dan saffet-i kalb hâdis ve merkûmın bu vaz’-ı nâ-merdâne-i mezmûmı zarûrî Tebriz’den cânib-i Rum’a nehzet ü ‘azîmetlerini iktizâ iden ehl-i sünnet ve cemâ’atden Tebriz kâdîsı Debbâğ-zâde birâder-zâdesi ve envâ’-ı tavâ’if-i ‘askeriyeden nicesinin esnâ-yı tarîkde kendüleri ni‘met-i hoş-güvâr-ı hayâta sîr ve ehl ü ‘iyâl-lerinin melâ’în-i revâfıza esîr olmalarına bâ’is olduğu Vezîr-i a‘zam İbrâhîm Paşa’nın emr ü mektûbî ile olmak üzere ba’zı bed-hâhân-ı devletin meclislerinde nice kelimât ve elsine-i enâm-da “Tebriz’den çıkan tavâ’if-i ‘askeriye cumhûr u cem‘iyyet ile İstanbul’a gelecekler imiş.” deyü nice ekâzîb ve ikâz-ı fitneye bâdî olacak türrehât zâhir ü hüveydâ olup hattâ Şeyhü’l-is-lâm ‘Abdullah Efendi ve Ayasofya-i Kebîr şeyhi İspirîzâde Ahmed **[35a]** Efendi’ye tezkireler îsâliyle mâ-fi’z-zamîrlerini izhâr ve Orta Câmi’ye kâğıd bırakmak [ile] fesâd niyyetlerini⁶³ ocak ihtiyârlarına ihbâr itdikleri ekser-i nâsa bâ’is-i endîşe ve hirâs olmuşken kazâ-i mübrem mahremân-ı esrâr-ı devlet ve müdebbirân-ı umûr-ı saltanatın dîde-i basîretlerine perde-keş-i gafflet olmuş idi.

Pes şehri Rebî’ü’l-evvelî’nin⁶⁴ on beşinci Pençşenbe günü⁶⁵ vakt-i dahve-i kübrâda yeniçerilik iddî’âsında olan haşerâtdan on yedi nefer eşkiyâ beynlerinde vâki’ olan ‘ahd ü peymâna binâen Sultân Bâyezîd Câmi’-i Şerîfi haremının Kaşıkçılar tarafındaki kapısı önünde ref’-i livâ ve “Şer’le da’vâmız vardır, ümmet-i Muhammed olan dükkânlarını kapayup bayrak altına gelsün.” deyü nidâyla çârşû içinden Bezzâzistân-ı ‘Atîk’e ‘azîmet ve bu keyfiyyet ile Bezzâzistân’ın içine girüp çıktıklarını müşâhede **[35b]** idicek erbâb-ı sûka dehşet ‘âriz olup câ-be-câ dükkânlarını kapamağa mübâşeret iyled[iler]. Eşkiyâ-yı merkûm[e] cem‘iyyet ile çârşû içünden çıkup Dîvânyolu’yla Etmeydânı’na gelince her zümrenin erbâb-ı fitne ve mel‘anetinden vâfir ashâb-ı hamâkat nekbet⁶⁶ ü idbâr gibi kafâlarına düşmekle bâdî-i nazarda cem‘iyyetleri kesîr ve kendüleri zor ile meydân kapusını açdırub,

[Beyt]

‘Aşk-ile girer halka-i rindâna girenler⁶⁷,
Gönlünde olandır gine meydâna girenler

mazmûnıyla meyân-ı meydânda cây-gîr olicak mübâşeret itdikleri kâr-ı hatar-nâkin takviyyet ü istihkâmına mübâderet ve evvelâ Birinci Bölük’ün kazgânını cem‘iyyet ile odadan kaldırıup meydâna çıkarmağa müsâra’at iylediler. Ol esnâda dellâk Arnavudları zümresinin mel‘anet ü habâset ile meyânlarında şöhret-şi‘âr Patrona Halîl nâm **[36a]** mel‘ûn-ı Nemrûd-etvâr vâfir erbâb-ı şekâvet ile meydândan Ağa Kapusu’na vardığında Yeniçeri Ağası Hasan Ağa def’lerine tasaddî itmediğinden gayrı tebdîl-i kıyâfet ile firâra karâr viricek mezbûr Patrona’ya kuvvet-i

63 Metinde geçen “izhâr ve Orta Câmi’ye kâğıd bırakmak [ile] fesâd niyyetlerini” ifadesi derkenârda yer almaktadır.

64 Metinde “ربيع اول واولئك” şeklinde yazılmıştır.

65 28 Eylül 1730.

66 Metinde “نكبت” şeklinde yazılmıştır.

67 Metinde “كبرنلر” şeklinde yazılmıştır.

kalb gelüp kârhânelüyi dahi istishâb ve Cebehâne'ye varup Beşinci Bölük'ün kazgânını hâh ü nâ-hâh çıkardup meydâna getürmek esnâsında yanında bulunan haşerât-ı sipâh ve Bitpazarı'n-daki dükkânlarda olan esliha ve elbiseyi gâret ü târâc şitâb idüp 'avdetde Sarrachâne'yi dahi kapadtırdılar. İstanbul kâ'im-makâmı olan Kapudân Mustafâ Paşa ol gün 'ale's-seher Çengelköyü kurbında "Bağ-ı Ferâh" tesmiye itdüğü yerde olup istimâ' itdüğü gibi İstanbul'a gelüp "Uzun-çarşû taraflarında dükkânları açun!" deyü tenbîh ile [36b] bir mikdâr geşt ü güzârdan sonra Üsküdâr'a mürür, ol gice İstanbul'da hânesinde bulunmağla Meh[m]jed Kethüdâ ve Yeniçeri Ağası tebdîl-i libâslar ile ordû tarafına ubûr iylediler. Bu kazıyye-i hâ'ile Sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa'nın mesmû'ı olıcak Şeyhü'l-islâm ve vüzerâ-yı 'izâm ve sudûr-ı 'ulemâ-i kirâm halîle ve celîleleri Sultân hazretlerinin sâkin oldukları dürre-i sadef-i 'ismet Hadîce Sultân hazretlerinin sâhil-saraylarında meşveret içün da'vet iyledi. Erkân-ı Devlet-i 'Aliyye'den Şeyhü'l-islâm 'Abdullah Efendi ve şeref-yâb-ı musâheret-i Sultân olan vüzerâ-yı 'izâmdan Tevkî'î 'Ali Paşa ve Hâfız Ahmed Paşa ve Silahdâr Mehmed Paşa ve sadreyn-i muhteremeyn ve cümle 'ulemâ efendiler ve yeniçeri ve cebeci ve topçı ve top arabacısı ve sipâh ve silahdâr ocaklarının ağaları ve zâbitleri mahalle-i mezbûrda [37a] 'akd-ı cem'iyet-i fitnenin keyfiyet-i itfâsı⁶⁸ husûsunda meşveret iyleyüp re'yleri Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri Sancak-ı Şerîf'i alup erkân-ı devlet ile İstanbul'a geçmek üzre karâr-dâde olduğunu bi'd-defa'ât rikâb-ı hümâyûna 'arz ü ifâde ve Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleriçün iskelede çekdürme âmâde iyledi. Mükerr[er]en Rumili sadâretinden ma'zûl Mîr[z]â-zâde Şeyh Mehmed Efendi Sarây-ı Âsafî'ye karîb vardıklarında Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Sancak-ı Şerîf ve Hırka-i Mübâreke'yi kemâl-i ta'zîm ile der-piş itdikleri hâlde Sarây-ı Hümâyûn'ları tarafından zuhûr ve sâ'at üç buçukda iken İstanbul'da Yalı Köşki önüne zikr olunan ricâl-i devlet ve 'ulemâ-i 'izâmdan cümlesi [37b] Sarây-ı Hümâyûn'a can atup 'akd-ı cem'iyet iylediler.

Pes ol gice sâ'at sekizde iken Hırka-i Şerîf Odası⁶⁹ hâricinde Mâbeyn Kapusu yanında huzûr-ı hümâyûna cümlesi varup bu gâ'ile-i hâ'ilenin tedbîri bâbında müşâvere, ba'de-hû edâ-yı namâz-ı fecerden sonra Hırka-i Şerîf Odası önündeki sofada yine huzûr-ı Pâdişâhî'de bu husûsın def'ine çâre tedârüki mülâhaz[a] ve müzâkere olunup ol esnâda İbrâhîm Paşa mâye-i hamîr-i fesâd olan Arnavud tâ'ifesinden bir kaç dellâk-ı Arnavud olmağla bir kaç gün mukaddem ba'zı desâyisîn ittilâ' hasebiyle Filorya'da vâki' çif[t]likde ikâmete me'mûr kılınan İstanbul'dan ma'zûl Zülâlî Hasan Efendi gibi müfsid⁷⁰ ü mekkâr şahs-ı tebâhkârın taşrada bulunduğu hâlde meydân [38a] ricâlini nev-be-nev pençe-i mefâsid⁷¹ sevki ile ıdlâl itmesi gâlib-i ihtimâldir, belki ikâz-ı fitnede dahl-i 'azîmi olmamak emr-i muhâl olduğuna binâen Bostancıbaşı Ağa'ya mezbûrı getürmeğe 'ucâleten sandal irsâl etmeği fermân itmeleriyle hâsekiler mezbûrı çif[t]liğinden alup sandal ile Sarây-ı Hümâyûn'a îsâl iylediler. Âhir-i kâr evvel-i emrde "Sâdik u muvâfık ve muhâlif ü münâfık mütemâyiz olmak içün Sadr-ı a'zam Sancak-ı Şerîf'in ihrâcî bâbında feth-i kelâm ve Yeniçeri Ağası Hasan Ağa taşra çıkup kimse taşradan gelmez ise mevsıl-ı netîce-i merâm olmayıcak bir kazıyyedir⁷²." deyü bir mikdâr mu'ârazada kıyâm

68 Metinde "اطفاشي" şeklinde yazılmıştır.

69 Metinde "اوده سي" şeklinde yazılmıştır.

70 Metinde "مفسيد" şeklinde yazılmıştır.

71 Metinde "مفاسيد" şeklinde yazılmıştır.

72 Metinde "قصه بود" şeklinde yazılmıştır.

itdiğiinden sonra Sadr-ı a‘zam İbrâhîm Paşa’nın savâb-dîdesi üzre Sancak-ı Şerîf ihrâc olunup anda bulunan vüzerâ-yı ‘izâm ve küberâ-yı ‘ulemâ-i kirâmın mübâşeretleri ile **[38b]** Orta Kapu’nın üzerine nasb olunmağa mübâderet ve bi’l-cümle mevcûd olan ricâl-i devlet Orta Kapu dâhilindeki nişîmen-gâhda oturup aşçı ve helvâcı ve sâ’ir sarâyda bulunanlardan bir mikdâr serdengeçdi tahrîr ve Cebehân[e]’den tîğ-ı tûfeng ve iktizâsı olan alât-ı ceng ihrâcına mübâşeret kıldığı hilâlde Sancak-ı Şerîf çıktığını şehirlüye işâ‘at için müte‘allıkâtdan ba‘zıları taşraya irsâl ve ba‘zıları ‘askerî tâ’ifesinin mâ-fi[z]-zamîrlerine nihânî tahsîl-i vukûf için ta‘yîn ve Hâseki Ağa’ya yigirmi mikdârı bostancı koşulup meydân ricâline “Ma‘kûl ü meşrû‘ merâmılarına müsâ‘ade olunur, hemân cem‘iyetlerini perîşân itsünler.” deyü taraf-ı Şehriyâr-ı enâmdan peyâma îsâl olundu. Hâseki Ağa “Pâdişâhımızdan her vechile râzı **[39a]** ve hoşnûdız, lâkin devletlerine zarar u hıyânetleri olmağla defter itdiğimiz ancak dört kimesnedir. İki sâ‘ate değin hayyen tarafımıza irsâl buyursunlar.” cevâb-ı nâ-savâbıyla ‘avdet ve Sadr-ı a‘zam[a] nihânî haber virdiğinde Hâseki Ağa’yı mesmû‘ ve ma‘lûmı olan hâleti i‘lâm için huzûr-ı hümâyûna irsâl, ba‘de-zemân kendüsi dahi yalnız gidüp pây-e-i serîr-i saltanata rûy-mâl iyledi. Bu hâlden istihbâr-ı ahvâl için peyâmlarında bâ‘is-i asâyîş-i hâtır olacak bir kelâm olmadığından gayrı Sancak-ı Şerîf çıktığını nidâ için irsâl olunanlar Ayasofya hudûdından hâric olan yerlere ref‘-i sadâ itmedikleri hasebiyle ol gün sarây meydânına **[39b]** gâyetle ekall-i kalîl âdem gelüp anların dahi hengâm-ı ‘asrda teferruk-ı ‘avdetleri sarâyda olan erkân-ı devlete îrâs ve dehşet ü hayret itmeğın nâ-çâr ahşama karîb Sancak-ı Şerîf’i mahalline konılmak ihtiyâr olunup Sadr-ı a‘zam ve vüzerâ-yı ‘izâm hazerâtı ile ‘arz ağalarının odalarında beytütet ü ârâm ve Damad-zâde Efendi ‘illet sebebiyle harekete ‘adem-i kudretinden nâşî Sultân Murâd Odası’nda alıkonulup Müftî Efendi ve sâ’ir efendiler kendülerine ol gice mihmânâne ta‘yîn olunan Bostancılar Odası’nı makâm iylediler.

İrtesi Sebt günü⁷³ efendiler namâz-ı subhî Bostancılar’da edâdan sonra sofada yine cem‘iyet ve muktezâ-yı kâra göre meşveret itmek üzre musammem iken Şeyhü’l-islâm **[40a]** ‘Abdullah Efendi tulû‘-ı fecrden mukaddem olduğu od[a]dan Zülâlî Efendi ile ma‘ân sâ’ir efendilerin oldukları odaya hareket ve Ayasofya Şeyhi İspirî-zâde’yi dahi mahall-i mezbûra da‘vet idüp “Bu kadar zemân mesned-ârâ-yı fetvâ olmağla nâmûs-ı ‘ulemâyı sıyânet ve bu sinn-i sâlde katarât-ı hûnım ile rîş-i sefidim gül-gün olmakdan himâyeti sizlerden ricâ iderim.” deyü kelimât-ı rikkat-engîz-i girye-efzâ ile cümlesine tevcîh-i hitâb ve huzzâr-ı meclisin mecmû‘ı “El-‘iyâzü billahi te‘âlâ bu ma‘nâya rızâ virilmek ne ihtimâldir?” deyü redd-i cevâb itdiklerinden sonra “Erbâb-ı cem‘iyetin murâdları mukaddemâ ‘Biz Mahmûdü’l-fi‘âl bir imâm isteriz.’ deyü yazdıkları tezkireden ma‘lûm. Pes beyhûde yere niçün zahmet-keş ve çâr[e]si âşikâre olan şey için perîşân ve müşevveş oluruz? Hemân **[40b]** namâzı şimdi kılalım ve cümlemiz sofaya varup Pâdişâh’ın hal‘i ile halkı ıztırâbdan halâs idelim. Ben dahi münâsib görülen yerde ma‘zûl [ve] ikâmet ve bakiyye-i ömrümi sarf-ı zikr [ü] ‘ibâdet ideyim.” deyü hatm-ı kelâm ve ol vakt-i şâfi‘de namâzı anda kılup efendiler ile Has-bağçe içinde Revân Odası hâricindeki mevki‘e varup ârâm iyledi. Ol esnâda Revân Odası’nda uyhuda iken efendilerden birisi Kapudân Paşa’yı bî-dâr ve Damad-zâde Efendi’yi meclis-i mezbûra ihzâr iyleyüp efendilerin ekseri imâmın tefevvüh itdikleri kelâmdan mütehayyir ü muztarib ve perde-i hafânın verâsında ne gûne nakş-ı garîb zuhûr ideceğine müterakkıblar iken Sadr-ı

73 29 Eylül 1730.

a'zam gelüp ayağ üzerinde cümleye pürsiş ve “Ben ölüm eri olmuşumdur, ancak veliyy-i ni'metimizin halâsına çâre tedârük itmek cümlemize lâzımdır.” deyü **[41a]** feth-i derîçe-i makâl itdiğinin ‘akabinde Müftî Efendi’ye “Pâdişâhımız seni ve kapudânı ve kethüdâyı ‘azl ü nefyelerinizi fermân buyurdu.” deyü tevcîh-i hitâb ve hâsekilere “Mezkûrları Bostancılar Odası’na götürün.” deyü emr itdikten sonra re’îsü'l-‘ulemâ Damad-zâde Ahmed Efendi’ye ‘Abdullah Efendi’den mukaddem fetvâ teklîf olundıkda ancak Mirzâ-zâde Efendi hazretlerine “Buyurun.” deyüp huzûr-ı hümayûna revâne oldılar. Mevlânâ-yı müşârün-ileyh hazretleri bir iki nevbet sadâret-i Rum’dan tekerrür için kendülerine ilhâh ü ibrâm zuhûrından tebâ’üd ve ma’zûlen dahi mecâlis-i merâsimde bulunmamak dâ’iyesiyle izhâr-ı hâhiş-i tekâ’üd itmişler iken eyyâm-ı sâbıkada pîrâmenkerd-i hâtırları olmayan mansıb-ı fetvâya ‘adem-i rağbetlerini izhâr ve taşrada Medîne-i Münevvere kâdısı Mustafâ Efendi’yi müftî itdiklerini istimâ’ olunup “Mezkûr dâ’ileri kendülerinin **[41b]** muhtâr u nasb-kerde[leri] olduğundan hadd-i zâtında vakûr ve cihân-dîde bir ma’kûl dâ’ileridir.” deyü i’tizâr itdiklerinden sonra gelüp efendiler yanlarında makâmalarında ârâm iylediler. Ol meclisde Sekbânbaşı Hasan Ağa’ya dahi yeniçeri ağalığı teklif olundukda ağa-yı mezbûr “Bu bendeleri yeniçeri ağası olup Ağa Kapusu’na vardığımda cümlesi izhâr-ı meyl ü muhabbet ve meydânda kendüleri ile bile bulunmağı teklîf ve da’vet idecekleri zâhir ve muhâlefet itdüğüm hâlde bî-tevakkuf beni sâd-pâre kılacakları âşikâre ve bâhir olup bir nesneyi müfid olmaz. Bir mikdâr dahi bakalım ne makûle karâr bulur.” deyü isti’fâ ve beyân-ı mahzûr iyledi. Ba’de-hû yine cümle huzûr-ı hümayûna da’vet ve meydân ricâlinin Hâseki Ağa ile gönderdikleri haber ba’de-hû ba’zı ‘ulemâ ve küttâb ve vüzerânın dahi katl-i i’dâmları murâdları olduğu ta’dâd ve ‘unvânına Baş-kapu Kethudâsı Kara Mustafâ ve a’vânından İbrâhîm Efendi [nâm] kimsenin ismi tahrîr ve kendü taraflarından bir âdem ile irsâl itdikleri defterin cevâbları kiminle irsâl olunmak münâsib iddiğini meşveret olundıkda **[42a]** ‘ulemâdan bir âdem ile gönderilmesi münâsib görülüp lâkin sudûr ve ‘ulemâdan bir âdem ile gönderilmesi ve erkân-ı mevâlîden olması husûsında ba’zı hücnat mülâhaza idüp hâzır olan mevâlî-i ‘izâmдан Selânik’den ma’zûl ‘Îmâd-zâde Seyyid Mehmed Efendi ve meşâyıhdan cevâmi’-i selâtin-i İstanbul’da Yeni Câmi’ şeyhi Mehmed Efendi’nin irsâl olunmaları istihsân olunmağla vâfir⁷⁴ i’tizârdan sonra ikisi dahi bîm-i cânla ‘âzim-i meydân olduklarında ‘Îmâd-zâde Efendi’yi pişgâh-ı sa’âdet-penâhlarına getirüp nihânî isterler ise Vezîr-i a’zam’ı dahi râbîta-i müzâheret takrîbi ile himâyet kaydına düşmeyüp fed[â] ideceklerini ihbâr ü edâ buyurmuşlar. Bu esnâda kapudanlık ‘Abdî Kapudân’a tevcîh olunup Tersâne’ye irsâl ve a’yân-ı ağayândan **[42b]** mîr-i ‘alem Niğdeli ‘Ali Ağa umûr-dîde âdem olmağla vezîr kethudâlığı ile iclâl olundu. Meydânda olan erbâb-ı fesâdın cem’iyetleri ânen-fe-ânen ziyâd olup ancak fetret zuhûrında bağı ü tuğyân ve hurûc-ı ‘ale’s-sultânın vehâmet ü şe[‘] âmetinden dîn ü dünyâsını sıyânet iden havâs ü ‘avâmın kimi künc-i hâne ve kimi müte[‘a] llikâtından birinin külbe-i vîrânesinde nihân olmağla zümre-i eşkiyâ takviyyet-i şürûr [ve] temşiyet-i umûrlarına medâr olmak kasdıyla lutf u ‘unf ile hânelerinden cüst [u] cû itdikleri kibârdan ancak Yeniçeri Efendisi Süleymân Efendi’yi hânesinden bir mahalle nakl ve ihfâ itmeyüp hâzır bulunmağla bî-teklîf alup meydâna irsâl [ve] re’îs olmasını cümle ihtiyâr idüp ocak ağaları ve hâseki ve çorbacılardan birisi meydâna çıkmadıklarında eşkiyâya pîşvâ olmak **[43a]** töhmeti ile nâmı mukaddemâ bir takrîb ile cemâ’at çorbacısı meydânda olup Niş’de tecemmu’ iden eşkiyâya pîşvâ olmak töhmeti ile ma’zûl ve meknûb u mahzûl Sarrâchâne’de

74 Metinde “وافير” şeklinde yazılmıştır.

bir dükkânda kesb-i yediyle ta‘ayyüşe meşgûl olan Sarrâc Mehmed nâm kimesneyi yeniçeri ağası, ocak çavuşlarının müdebbirlerinden olan [Urulı⁷⁵] nâm nekbeti sekbânbaşı ve beytü'l-mâlcılıkdan ma‘zûl Baltacı Deli Mustafâ'yı kul kethudâsı ve Mûsıla-i Sahn müderrisi Deli İbrâhîm dimekle meşhûr cerrâr makûlesinden bir yâve-gû dîvâne-i bî-şu'ûrı kendi taleb ü niyâzıyla beyenlerinde kâdî-i İstanbul ve zikr olunan erâzil [ü] esâfili kendüleri vâkı'alarında görse hayr⁷⁶ ile ta'bir idemeyecekleri menâsiba münâsib görmeleriyle hande-engîz-i erbâb-ı ukûl bir tertîb-i **[43b]** nâ-ma'kûl idüp Üsküdâr'dan nakl itdikleri orta çadırlarıyla meydânı yeniçeri ordusuna şebîh ü karîn ve Sebt gicesi ricâl-i devletden nicesinin hânelerini nehb ü gâret için taraf taraf bayraklar ta'yîn iyledikleri fezâhatlara kanâ'at itmeyüp cemâ'atlerinin sebâtı ü kesretine vesîle olmağičün bilâ-müceb yeniçeri ve cebeci ocaklarından neberde serdengeçdi⁷⁷ tahrîr ve tashîh [ve] be-dergâha mübâşeret ve bu bahâne ile beytü'l-mâl-ı müslimînin târâc u yağmasına dahi temhîd-i mukaddimeye mübâderet itmişler idi. 'Îmâd-zâde Efendi refikleri ile meydâna varup Orta Câmî'inde rû'esâ-yı eşkıyâya taraf-ı hümâyûndan merâmının ekserine müsâ'adeyi mutazammın teblîğ-i peyâm için gürûh-ı 'ulemânın sagîr ü kebîrinden ferd-i vâhid[in] katl ü i'dâmlarına [ne] taraf-ı hümâyûndan **[44a]** ruhsat ve ne 'âmme-i 'ulemâdan müsâ'ade ve icâzet mümkün olmayup “غايته ما يمكن”⁷⁸ iktizâ idenlerinin nefy ü iclâlleri ile iktifâ olunacağını ifhâm idüp bir kaç sâ'at mezbûrlar ile güft ü şenîd ve nush [u] pend yolundan beyân-ı envâ'-ı va'id ü mevâ'id itdîğinden sonra matlûbları olanların kendülerine zinde teslîm ve irsâl ve Zülâlî'n[in] Anadolu sadâreti ve sâ'ir nasb-kerde-i muhtârî olan eşrârın taraf-ı Pâdişâhî'den makâmlarında ibkâ ile iclâl olunmaları murâdları idîğini bi'l-ittifâk beyân itdiklerinde Mevlânâ-yı merkûm muktezâ-yı hâl ağa ve kul kethudâsı olan âdemlere hil'atler irsâl itdîğini tahrîr ve çukadârı ile irsâl itmeğın derhâl mezbûr ile birkaç hil'at irsâl ve hod-behod nâ'il oldukları **[44b]** mansıbların⁷⁹ taraf-ı Pâdişâhî'den ihsân kıldındığı⁸⁰ haberi îsâl olundu.

Pes meydânda olan rû'esâ-yı eşkıyâ Şeyh Emîr Efendi'yi alıkoyup 'Îmâd-zâde Efendi'yi merâmını 'arz ü i'lâm itmeğičün Sarây-ı Hümâyûn'a i'âde ve Re'îs Süleymân Efendi'yi refik ü hem-pâ iylediler. Merkûm ba'de'l-'asr Sarây-ı Hümâyûn'a gelüp görüp işiddüğü ahvâl-i pür-ehvâli bi'z-zât pâye-i serîr-i saltanata nihânî hikâyât ve “Zülâlî Efendi bizim için nefy olunmağla Rumili kâdî-askerliği tevcîh olunsun.” didiklerinde “İstanbul ma'zûllerinin yolu Anadolu kâdî-askerliğidir.” deyü cevâb viricek “Biz⁸¹ Rumili, Anadolu bilmeziz, hemân mezkûrın kâdî-asker olmasını bilirüz.” deyü mezbûrın sadâretini iltizâm itdiklerini ifâde **[45a]** ile edâ-yı hıdmet-i sefâret iyledi. Bu ahvâl hilâlinde evvel-i emrde ta'yîn-i müftî-i enâm Devlet-i 'Aliyye'ye ehemmi-i mehâmm olmağla Mîrzâ-zâde Efendi hazretlerine taraf-ı Pâdişâhî'den teklîf ü ibrâm mütekerrir ve bi'l-cümle rû'esâ-yı 'ulemânın ol meclis-i 'âlîde “Müşârün-ileyh makâm-ı fetvâya cümlemizden ehakk ve elyaktır.” deyü ittifâk ve her

75 İsim yeri boş bırakılmıştır. Bu isim, Subhî Tarihi'nden iktibas edilerek kaydedilmiştir. Bk. Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 28.

76 Metinde “حيره” şeklinde yazılmıştır.

77 Metinde “سردنکچتي” şeklinde yazılmıştır.

78 “Mümkün olduğu kadar” anlamında kullanılan bir ifadedir.

79 Metinde “منصلرك” şeklinde yazılmıştır.

80 Metinde mükerrer yazılmıştır.

81 Metinde “بزم” şeklinde yazılmıştır.

tarafdan kabûlleri için ikdâmları mütekarrir olıcak muktezâ-yı diyânet ü takvâları üzre salâh-ı ‘âmmeye vesîle olmak sa‘âdetini mülâhaza ve tahayyül ve bâr-ı hil‘at-ı fetvâyı zîver-düş-ir⁸² tahammül iyleyüp ber-muktezâ-yı kânûn-ı kâdim beyâz çuka kaplu semmûr kürk tedârik vakti olmamağla sebz-fâm çuka kaplu semmûr kürk ilbâsıyla tekrîm kılınup **[45b]** ‘Îmâd-zâde Efendi mekârim-i Pâdişâhî’den mazhar-ı nazar-ı ‘inâyet ü ikrâm ve nekâbet-i eşrâf ile şâd-gâm kılındı.

Ba‘de-hû meydân ricâline dâ‘ir[e]-i itâ‘atden hurûc itmediklerince taraf-ı saltanatdan kendülerine ta‘arruz u mu‘âheze olunmamak üzre ta‘ahhüdi mutazammın taraf-ı Pâdişâhî’den tahrîr olunan takrîr hücceti mevcûd bulunan ‘ulemâyâ imzâ itdiklerinden sonra hüccet-i mezbûr[e] İbrâhîm Efendi’ye İstanbul kazâsı ‘ale’s-seher matlûbları olan kimesneler taraflarına irsâl olunacağı i‘lâm ve Bostancılar Odası’na iyâb ü zehâbd[a] ‘usret mukarrer olmağla efendilere Dâ‘ir[e]-i Hümâyûn’da ta‘yîn-i mebît ü makâm olundu.

Ba‘de-hû ahşam[a] karîb Sadr-ı a‘zam İbrâhîm Paşa Silahdâr Ağa Odası’nda tenhâ-nişîn iken Dârü’s-sa‘âde Ağası Beşîr Ağa hazretleri **[46a]** vesâdetleri ile mühr-i vezâret alınup ol gice sâ‘at dokuzda iken mahall-i mezbûrdan kapu arasına îsâl[i] fermân ve müşârün-ileyhin varmasından mukaddem Kapudân Paşa ve Mehmed Kethudâ’nın Bostancılar Odası’ndan kapu arasına nakilleri bâbında hükm-i kazâ cereyân buyurıldı. Re’îs Süleymân Efendi îsâl itdiği haberlerin cevâbıyla ‘avdet itmek üzre irsâl olunmuşken meydânda meks ü karar ve “Matlûbları olan kimesneler hayyen irsâl olunmadığı hâlde âteş-i fitnenin humûd⁸³ [u] sükûnı emri muhâldir.” deyü tezkiresiyle⁸⁴ ihbâr itmeğın ol gün mezbûrların ne keyfiyet ile irsâl olunmaları müşâvere olunmak müzâkere olunmuş-iken, hengâm-ı tulû‘-ı fecerde kemâl mertebe isti‘câl [ve] sür‘at ile Şeyhü’l-islâm Efendi ve Rumili Kâdî-‘askeri Efendi **[46b]** huzûr-ı hümâyûna da‘vet buyurulup huzûr-ı Pâdişâhî’ye dâhil olduklarında “Mahbûslar hemân bunda katl olunup cesedleri Alay Köşkü yanındaki dîvârdan taşraya ilkâ olunsun.” deyü katllerinde kemâl-i isti‘câlleri hükmünden bâ‘is-i cesâret sû‘âl olunduğında Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretleri “Erbâb-ı fitne ve cidâl Sarây-ı Hümâyûn’a hücum idüp Ala[y] Köşkü önündeki zokak mâl-â-mâl olmuş.” deyü haber virdiklerinde Rumili Sadrı Efendi hazretleri “Pâdişâhım ‘ucâleten bir iki bendelerin varup Alay Köşkü’nde istitlâ‘-ı hâl iyalesün.” deyü irâ‘et-i şah-râh-ı savâb itmeleri ile derhâl Zülâlî ile Ayasofya Şeyhi ‘acele ile Alay Köşkü’ne irsâl olunup ‘avdetlerinde zikr olunan mahalde dost [ve] düşmenden insân değil sâ‘ir müteneffis hayvân dahi olmadığını ihbâr **[47a]** idüp bu haber taşradaki müfsidler ile yek-dil ve müttehid bir hîlekârın hud‘ası idüğü zâhir ve mukarrer oldu. Amma bu esnâda mezbûrların üçü dahi vâsita-i mâr-ı pîçân-ı kemend ile mürde vü bî-cân kılınup cesedleri birer öküz arabasına tahmîl ve mecma‘-ı kilâb-ı eşkıyâya revân ve müftî-i sâbıkın çekdürme ile Bozcaada’ya nefy[i] fermân kılındı.

Pes ol gün Sarây-ı Hümâyûn’da bulunan cümle â‘yân ve erkân Âsitâne-i sa‘âdetde olan vüzerâ-yı ‘izâmdan dâmâd-ı pâdişâhî Silahdâr Mehmed Paşa hazretleri eslah-ı mevcûd olmalarıyla mühr-i vezâretin vezîr-i müşârün-ileyhe tefvîz olunması istihsân ve Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretlerinin dahi mücerreb ü ma‘lûmları olmağla mühr-i hümâyûn[ı] ihsân buyurdılar.

82 Metinde “زیرور روشن” şeklinde yazılmıştır.

83 Metinde “جمهور” şeklinde yazılmıştır.

84 Metinde mükerrer yazılmıştır.

Meyyitler meydâna vâsıl ve eşkıyânın mukaddemât-ı merâmları hâsıl olıcak Horhor [47b] Çeşmesi önüne Kapudân Paşa ve Etmeydâni kurbında Dörtüol ağzına Mehmed Kethudâ'nın cesedlerini ilkâ idüp nefice-i mefâsidlerini beyân ü i'lân zu'mularınca tedârik-i sebeb⁸⁵ ve "Pâdişâhımız İbrâhîm Paşa'yı ketm ü ihfâ ve ehl-i zimmetîden birini ana fedâ idüp göndermiş, mesned-ârâ-yı hilâfet olan Pâdişâh-ı zıllullahâ kizb ü hilâf lâıyk [u] sezâ mıdır?" deyü mugâlat[a]-i ebleh-firîb ile sâde-dilleri iğfâl ü idlâl iderek merhûmın cesedini bir bârgîre bağlayup hezâr tahkîr ü âzâr ile Bâb-ı Hümâyûn mukâbelesindeki çeşme önüne ilkâ birle izhâr-ı kemâl-i terk-i edeb itdikleri mesmû'-ı Pâdişâhî olıcak Şeyhü'l-islâm Efendi ve Damad-zâde Efendi ve Rumilî sadrı efendiler hazerâtını huzûr-ı hümâyûnlarına da'vet buyurup "Bu kadar zemândan berü İbrâhîm Paşa'nın zâtı 'âmmenin ma'lûmı iken cem'iyet iden erbâb-ı [48a] şekâvetin bu gûne vaz' ü hareketlerinden maksûdları 'ayân ve benim dahi saltanatımı istemedikleri nümâyândır. Ancak benim dahi tabî'atımda tahammül-i emânet-i kübrâ-yı hilâfetden fütûr zuhûr hattâ Üsküdâr'da iken bir iki def'a Şehzâde Sultân Mahmûd hazretlerini çıkarup serîr-i saltanata iclâs iylemek hâtırım[a] hutûr itmişidi. Şimdiki hâlde hod ol dâ'ıye müte'ekkid ve 'azîmet-i sâbıkâ müteceddid olup murâdım bî-ceng ü cidâl meyân-ı müslimînden ref'-i fitne ve ihtilâl için hil'at-ı hilâfetimi Şehzâde-i ercümend Sultân Mahmûd'a ilbâs ve serîr-i saltanata hüsn-i rızâm ile iclâs itmek için vücûd-ı nâzenîn ve evlâd-ı necâbet-karînim[e] bir tarikle sû-i kasd itmeyeceklerine cümlesine 'ahd ü yemîn itdürmeğiçün sizlerden birisi meydâna gitmekdir." deyü tevcîh-i hitâb buyurdıklarından müşârün-ileyhim hazerâtı "Şevketlü pâdişâhım, bizler rebîb-i [48b] ni'met ve perverde-i hân-ı 'inâyetin olup her hâlde vü's ü kudretimiz mertebesi sadakat ile hıdmet⁸⁶ ve böyle zemânda hâk-ı pâ-yı devletinden bir ân 'adem-i müfârakat farîza-i zimmetimizdir. Lâkin bu makûle hıdmeti edâya bir tarikle edâya kudretimiz yokdır." [deyü] kemâl-i ıztırâb u dehşet ile ser-be-ceyb-i hayret oldılar.

Ayasofya Şeyhi İspirî-zâd[e]'ye murâd-ı fu'âdılarını ifâde buyurdıklarından mezbûr bu hıdmet-i 'azîmenin edâsına izhâr-ı şevk [u] tarab ve Zülâlî Efendi'nin kendüye refik ve teşrik kılınmasını sevk ü taleb itdikte Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri Zülâlî'den 'adem-i emniyetleri[ni] beyân ve Şeyh Efendi gâlibâ muktezâ-yı keşfi ile mezkûrın sadâkat ile hıdmet idecekleri[ni] ta'ahhüd ile güyâ hâtır-ı enver-i Pâdişâhî'den ref'-i gubâr-ı gümân itmeğin vakt ü zemânın [49a] mu'tâd[ı] üzre semmûr kürk tedârükine müsâ'ade ve imkân olmadığı hasebiyle huzûr-ı hümâyûnda Zülâlî Efendi'ye Anadolu sadâretine Dârü's-sa'âde Ağası Beşir Ağa bi'z-zât bir kakum kürk ilbâs buyurup ol gün ahşama bir sâ'at var iken İspirî-zâde ile ma'ân bu hıdmeti edâ için meydâna gitmeleri fermân ve Zülâlî'nin sevki ile rü'esâ-yı eşkıyâya münâsib gördüğü vech üzre taksîm için ikisinin dahi ceyb⁸⁷ ü kenârları lebrîz-i dînâr kılındığından mâ-'adâ iktizâsına göre tevzî' itmeğiçün Zülâlî Efendi'nin yedine bir kese altın dahi teslîm ve hemân ikisi birden meydâna revâne kılındı. Ol esnâda dergâh-ı 'âlî kapucıbaşılardan enbân-ı fitne ve fesâd Dervîş Mehmed Ağa didikleri müfsid-i mâder-zâde dahi "Beni taşrada [49b] sipâhiler ağalığı için taleb itmişler." deyü hod-be-hod mezbûrlara mülhak ve bu vaz'ından ukalâ-yı devletin i'tikâdlarından mezbûrın hubs-ı⁸⁸ nihâd[ı] ve erbâb-ı fitne ile ittihâdi

85 Metinde "سبت" şeklinde yazılmıştır.

86 Metinde "حذمت" şeklinde imla edilmiştir.

87 Metinde "جيب" şeklinde yazılmıştır.

88 Metinde "حبت" şeklinde yazılmıştır.

muhakkak oldu. Merkûmlar meydâna varup zu‘mlarınca edâ-yı hıdmet ve tarafeyne tahmîl-i minnet iderek gice sâ‘at üçde iken Sarây-ı Hümâyûn’a ‘avdet idüp huzûr-ı Pâdişâhî’den bu keyfiyetden meydânda olan halkın cümlesi memnûn olup Pâdişâh’[a] du‘âlar itdiklerini beyân ve Şeyh Efendi eline bir Mushaf-ı Şerîf alup zât-ı huçeste-sıfât ve evlâd-ı ferîşte-simâtlarına bir tarikiyle sû-i kasd olunmayacağına cümle müte‘ayyin söz sâhiblerine el urdurup ‘ahd [ü] yemîn itdirdiğini zikr-i tafsîl ile derûn-ı Şehriyârî’ye ilkâ-yı emniyet ve itmînân itmesi hilâlinde taşrada çavuşbaşılık [50a] mansıbı ile ‘avdet iden mezbûr Dervîş-i bed-endîşin meydânda olan eşkiyâ lisânlarından zikri mahall-i de‘b-i edeb niçe türrehât îrâdı ve taraf-ı Pâdişâhânelelerinden ‘adem-i emniyetlerini muktezî ba‘zı mevâdd-ı ta‘dâdı zamîr-i Şehriyârî’[yi] tekdîr ve anda bulunan hayr-hâhân-ı devleti ciğer-hûn u dil-rîş iyledi.

Pes leyle-i mezbûrda şehr-i Rebî‘ü’l-evvel’in on dokuzuncı isneyn gicesi⁸⁹ idi. Sâ‘at üç buçukda iken Sultân Ahmed Hân hazretleri mâye-i kuvvet-i kalb-i cihân bâ‘is-i emn ü rahat-ı ‘âlemiyân Şehzâde Sultân Mahmûd Hân hazretleri[ni] Mâbeyn Kapusu yanında kendülerinin oturdukları mahalle getir[d]üp maşrik-ı hûşîd-i⁹⁰ ikbâl olan cebînlerini takbîl ve anlar dahi peder-i ma‘nevileri makâmında olan âmm-i mükerrerlerinin [50b] dest-i şerîflerini bûs ile isticlâb-ı du‘â-yı hayr ve edâ-yı resm-i tebcîl buyurup emr ü işâretleri ile şehzâdegân-ı civân-bahtları edâ-yı dest-bûs-ı bî‘at buyurdıklarından sonra,

“Gitdi Tûbâ bir yana, serv-i dil-ârâ bir yana”

mefhûmı üzre anlar şehzâdeleriyle mekân-ı mu‘ayyenlerine revân ve Sultân Mahmûd Hân hazretleri Hırka-i Şerîf odasına hırâmân olup sâ‘at dördü bir rub‘ mikdârı mürûrında şevket [ü] ikbal [ve] sa‘âdet ü iclâl ile serîr-i saltanata cülûs ve Sarây-ı Hümâyûn’da bulunan erkân ü a‘yân bi‘l-cümle bî‘at [ve] dâmen-bûs iylediler. Sabaha yakın ‘ulemâ ve meşâyih taşrada bulunanlara umûm bi‘âtı için tezkireler irsâl ve meydân ricâline dahi tulû’dan sonraca gelmeleri için haber îsâl olundu. Meydân ahâlisi [51a] iki gice mahbûsları olan Vâlide Şeyhi Emîr Efendi’yi kendüleri dahi ardınca hareket idecekleri haberiyle îsâl itmişler iken da‘vet olunanlar gelüp sarâyda hâzır ve cümle ‘ulemâ eski Dîvânihân[e]’de mezbûrların vürûdına hayli zemân muntazır olduklarından sonra merkûmların vakt-i mev‘ûdda ‘adem-i kudûmlarından nâşî Kudûs-i Şerîf pâyesiyle Hemedân’dan ma‘zûl ‘Ali-zâde Mustafâ Efendi sebep-i tevakkuflarını sû‘âl için meydâna irsâl olunup mezbûrlar Sarây-ı Hümâyûn meydânında lağm olmak üzre beynlerinde münteşir olan kavli fâside sebebiyle gâh ‘adem-i emniyet iş‘âr, gâh ocakların eski ağaları kendülerine teslîm olmak murâdları idiğini izhâr itdiklerini mezbûr gelüp ihbâr idicek yine Emîr⁹¹ Efendi ile i‘âde ve “Ağalar [51b] Bâb-ı Hümâyûn’da teslîm olunur.” cevâbı mezbûrlar vesâtiyle i‘lâm ü ifâde olundıktan sonra meydânda olan tâ‘ife-i hâ‘ife bayraklarını çeküp Sarây-ı Hümâyûn’dan kudûm ve silâh u bisâtlarıyla bî‘ate hücûm iylediler.

Bî‘at-i ‘âmme husûs[ını] temâm [ve] kâffe-i enâm Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretlerinin serîr-i şevket-makarr-ı saltanatı teşrîfleriyle mesrûr ü şâd-gâm olup Sarây-ı Hümâyûn’da bulunan erkân-ı devlet hânelerine ve zorbalar yine meydândaki çadırlarına ‘avdet kıldılar. “Zill-i Bârî

89 2 Ekim 1730.

90 Metinde “حور شیده” şeklinde yazılmıştır.

91 Metinde “امر” şeklinde yazılmıştır.

ve kutbü'l-'arz"⁹² lafzları târîh-i cülûsları zebân-güzâr-ı enâm ve 'abd-i râkımü'l-hurûfin lisân-ı hâmesinden cereyân iden,

“Eyledi Sultân Mahmûd Hân-ı danâ-dil cülûs”

mısrâ'ı dahi târîh-i temâm-ı hesâb olundu.

[52a] Tertîb-i cezâ-yı rü'esâ-yı eşkiyâ der-Sarây-ı Hümâyûn

Muktezâ-yı vakt-i zemân üzre râyet-i ikrâr-ı bağı ü tuğyân olan erbâb-ı 'udvâna mutlaka Devlet-i 'Aliyye'nin muktezâ-yı şer'-i kavîm ve mübtegâ-yı kânûn-ı kadîm ile görilegelen umûrına ta'arruz itmemek şartıyla tîğ-ı kahr-ı kahramânîden emân virilmiş-iken serdengeçdi ağaları nâmına kad-keşide-i zuhûr olan evbâş ü rünûd ve bir gürûh-ı dellâk ve kaldırımcı makûlesi müfsid Arnavud'un ekseri kendüsi[ni] müdebbir-i devlet ve atabeğ-i saltanat makâmına koyup hemşehrilik râbitasıyla bî-hadd ü kıyâs şeyâtîn-i nâsı zu'mlarınca çerâğ itmeğiçün tîmâr-ı ze'âmet ve mukâta'a ve tevliyet ashâbının hilâf-ı şer' ve kânûn-ı nân-pârelerini yedlerinden nez' [52b] ve fitne zuhûrundan cülûs-ı hümâyûn vukû'ına değin leylan ve nehâren nice dükkânlar[a] dalup tahsîl ve iddihâr itdikleri emvâli bî-pâyân kanâ'at itmeyüp nev-be-nev ricâl-i devletden kimini tahvîf ve terhîb ve kimini ba'zı menâsıb ve hıdemâta sevk ve tergîb tarîki ile celb-i nef' idüp her gün bir gûne dehân-ı enbân-ı fesâdı bâz ve kâmet-i mel'aneti dirâz iylediler. Ez-cümle Patrona Halîl didikleri vâcibü'l-izâle Şikk-ı Evvel Defterdârı 'Ali Beğ Efendi peder-mânde menzilleri vezîr sarâyına gâyetle ba'îd olmağla mukaddemâ sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa merhûmın fermânı ile nakl itdiği selefi İbrâhîm Efendi'nin cânib-i mîrîden zabt olunan hânesinde [53a] kendüsi hem-pâlarından vâfir erbâb-ı mekr ü ihtiyâl ile sâkin olmak hayâl-i⁹³ muhâli ile ihrâc ve merkûmın akrabâsından olmağla ağaların müte'ayyinlerinden olan Kôr Mumcî'nın kemâl-i ibrâm ü iltizâmına binâen bir kassâb yazıcısı kâfir-i küştenîyi Boğdan beği itdirince Vezîr-i a'zam'ı teklîf-i 'anîf ile iz'âc iylemek ve birâz zemân mukaddem vesâtet töhmeti ile ocakdan merdûd olup fitne zuhûri gününe değin sûk u bazarda kahve-fürûşluğı [ile] san'at u kâr iden Muslı nâm menfûr-ı kulûb-ı enâm meyânlarında ağa nasb itdikleri Sarrâc Mehmed Ağa'ya kethudâlık hıdmetiyle intisâb ve a'zâ-yı⁹⁴ lihye itdiğinden kırk gün mürûr iylemeden kul kethudâlığı [53b] gibi bir câh-ı celîlü'l-i'tibâra hâh u nâ-hâh vusûl ü i'tilâ ile nâmûs-ı düdmân-ı Bektâşiyye'yi harâb idüp İstanbul kâdîsı itdikleri şâhid-i zûr mecnûn-ı bî-şu'ûr bir ay mikdârı yeni odalarda yetmiş dokuzuncu cemâ'atin odasını mahkeme ittihâz ve anda ikâmet ve evlâd-ı ma'neviyesi olan haşerât-ı müezziyeye 'arz-ı kadd ü kâmet itdiğinden sonra Sofular Hamamı kurbında ferş-sâye-i nekbet iylediği menzilin ferş ü bisâtını sâlyâne ile tedârük ve tekmiîl itdirmek ile ve hem-seri olacak câriye-i gîsû-bürîde vedî'a-i meşîhası olan nutfe-i zemîmeyi germâbe-i nüh-tâk-ı cihâna ilkâ itdiğinden kâffe-i ricâl-i devlet hattâ gevher-i yekdâne-i dürc-i 'ismet [54a] devletlü Vâlîde Sultân hazretlerine âyîn-i ehl-i belde üzre şerbet göndermek gibi hayret-engîz-i erbâb-ı şu'ûr pey-der-pey nice kabâyih ve fezâyihleri zuhûr idüp ve bi'l-cümle Pâdişâh-ı âlem-penâh halledallahu ve ibkâhu cenâb-ı şevket-me'âblarından tertîb-i cezâlarında 'afv ve tegâfûl ve Sadr-ı a'zam ve sâ'ir erkân-ı Devlet-i 'Aliyye'den vaz'-ı nâ-sâz ve ricâ vü niyâzlarına müsâ'ade

92 “O Allah'ın gölgesi ve arzın kutbudur.” anlamında kullanılan bir ifadedir.

93 Metinde “حیالی” şeklinde yazılmıştır.

94 Metinde “اعقاي” şeklinde yazılmıştır.

ve tahammül gördükçe ol zümre-i bâğiyyenin habâset ve mel'ânetleri rûz-ı efvân ve aġrâz-ı fâsideye binâen şer'î ve kânûnî umûrın cümlesine müdâhaleleri mertebe-i tahrîrden bîrûn olmaġla Devlet-i 'Aliyye'nin umûrî muhtell ve müşevveş ve hayr-hâhân-ı devletin mülâhaza-ı [54b] encâm-kârı ile derûnları mânend-i gülhân⁹⁵ bir âteş olup Pâdişâh-ı gayûr ve şâhenşâh-ı İskender-zuhûr cenâb-ı hilâfet-me'âbları muktezâ-yı himmet-i dâverâne ve hamiiyet-i cihângîrâne üzre tanzîm-i umûr-ı devlet ve tetmîm-i mehâmm-ı mülk ü millet için âvîhte-i dâmen-i devlet olan has ü hâşâk-ı fitnenin tathîr ve izâlesine ikdâm buyurdıklarınca Sadr-ı a'zam hazretleri gencîne-i derûnlarında meknûn olan cevher-i sadâkat ve şecâ'atin izhârına intihâz-ı vakt-i fırsat idüp cânib-i harem ve ihtiyâtı ri'âyet ve etrâf-ı cevâniblerini mezbûrlar taraflarından mu'ayyen huddâm ve çavuşlar isti'bâb itdiġinden mâ-'adâ erbâb-ı menâsıbın ekseri merkûmlar tarafından nasb-kerde [55a] olmaġla tedbîrini müzâkere ve müşâvereye ricâl-i devletden kimi mahrem-i râz ideceklerini mülâhaza ile tâ'ife-i bâğiyyeyi iġfâl için 'avâm-ı nâsı kendüleri dahi ol zümre-i makhûre ile müttehid olmak i'tikâdına düşürecek mertebe evzâ'-ı bârideyi⁹⁶ ve tekalîf-i şakkalarına tahammül ve müsâ'ade ile bi'z-zarûre iktizâ-yı vakt ü hâle göre hekimâne hareket idüp eġerçi leyl [ü] nehâr hod-be-hod mülâhaza-i tedbîr-i kâr iderlerdi. Ancak bu makûle emr-i 'asîr re'y-i vâhîde ile sûret bulması imkân-pezîr olmayup hayr-hâh ü nâ-hâh Devlet-i 'Aliyye'den ve bir kaçının mahrem olmasına muhtâc ve tedbîr-i mizâc-ı devletde re'y-i hekimânelerinin 'adem-i intizâmı lâ-ilâc olmaġla Kırım Hânı olup Âsitâne-i sa'âdetde bulunan [55b] Hân-ı 'âlfî-şân Kaplan Giray Hân hazretleri ve Devlet-i 'Aliyye'nin bende ve emekdâr-zâdelerinden olan kethudâları Çavuşbaşı İbrahim Paşa-zâde Mustafa Beġ ile şikk-ı evvel defterdârı olan Damad Mehmed Paşa-zâde 'Ali Beġ eben 'anceddin hayr-hâh-ı devlet olmalarıyla bâ'is-i fitne olan erbâb-ı fesâdın izâle ve i'dâmlarını müzâkereye mahrem ve Mısır vâlisi müteveffâ Mehmed Paşa'nın kethudâsı olup karîbü'l-'ahd Âsitâne-i sa'âdete gelen İbrâhîm Aġa'yı 'akl-ı selîm ve tab'-ı müstakîm ashâbından umûr-dîde ve kâr-azmûdeliġi müselleme-i 'âlem olduġuna binâen vâkîf-ı esrâr ve mahrem ve müstebşâr idüp bu husûsa [56a] müte'allık olan ahbârı taraf-ı cihân-bânî ve cânib-i hâfiye îsâl için bevâbân-ı sultânî kethudâlıġı makâmında müstahdem iylediler. Eġerçi eşkıyânın tedbîr-i tedmîrlerinde nice sûretler tahayyül ancak yine ocaklıları mübâşeretleyle def'lerinde nice muhassenât tefekkür ve te'emmül itmeleriyle evvelâ yeniçeri ocaġı halkından bir recül-i mikdâm tedârikine şedd-i nitâk-ı ihtimâm itdikleri esnâda Patrona Halîl'in odası olan On Yedinci Bölük'ün çorbacısı iken fitne ve fetret zuhûrunda Devlet-i 'Aliyye'ye sadâkat ve istikâmetinden nâşi cem'iyetlerinden kenâr-gîr olmaġla bölük-i âhere virilen Pehlûvan Halîl Aġa te'bîd-i Yezdânî ile bu hıdmetin uhde- [56b] sinden geleceġini ta'alluk-ı dîrînesi olan ba'zı kimesneye takrîr ve keşf [ve] mâ-fi'z-zamîr iyleyüp mezbûr Halîl Aġa, Defterdâr Damad Mehmed Paşa merhûmın hazînedârı olan Kapucıbaşı 'Ali Aġa'nın karındâşı olup kavî ü re'yine i'timâd oluncak ebtâl-i ricâlden olmaġla mezbûr ile binâ-yı 'ahd ü peymânı muhkem ve üstüvâr ve zümre-i makhûrenin mezbûr vesâtetiyle tedbîr ve kahr-ı tedmîrlere tasaddî olunmanın münâsebet-i külliyesini Sadr-ı a'zam hazretlerine ifâde ve iş'âr itdiklerinde müşârûn-ileyh hazretleri böyle ser-rişteye müyesser olduġundan kesb-i sürûr ve mezbûr Halîl Aġa ile bu husûsı kemâ-yenbaġı müzâkere ve kendüleriyle bî-gâne ve âşinâ-i vâkîf olmaksızın buluşdurmaġa Devlet-i [57a] 'Aliyye'nin umûr-dîde ve kâr-azmûde huddâmından müdebbir

95 Metinde "كلحن" şeklinde yazılmıştır.

96 Belirtme hâl eki hemze (◌) ile belirtilmiştir.

ve ketûm ve vezâret ile kâm-yâb olduklarından kethudâlıkları hıdmetinde olmağla hayr-hâhlığı mertebe-i derûnlarına ma'lûm olan Mustafâ Ağa'yı me'mûr iylediler. Ağa-yı merkûm kendü etbâ'ı dahi bu kıssaya müte'allık birşey mülâhaz[a] itmemeleri bâbında dikkat ve 'ismetli Vâlide Sultân hazretleri için iştirâ olıcak câriyenin sâhibi esirci olmak üzere güyâ kıymetleri müzâkere için sâbıkın delâleti ile 'ale's-seher Halîl Ağa hânesine varup husûs-ı merkûma müte'allık feth-i kelâm itdiğinde Halîl Ağa evvelâ "Sadr-ı a'zam hazretlerinin mezbûrlar ile zâhir hâlde olan hareketleri taraflarına meyl ü muhabbet [57b] yohsa iktizâ-yı vakt ü hâli ri'âyet için midir?" deyü sû'âl ve ağa-yı merkûm otuz sene mikdârı Sarây-ı Pâdişâhî'de perverîş bulup silahdâr-ı valâ-i'tibâr⁹⁷, ba'de-hû şeref-i müzâheret⁹⁸ ile kâm-kâr olan Vezîr-i âsaf-mikdârın el-'ıyâzü billahi te'âlâ Devlet-i 'Aliyye'ye sû-i kâsd ve fesâd niyeti ve muhabbeti devlet ü dîn olan eşkiyâ-yı nekbet-karîne meyl ü muhabbeti emr-i muhâl idiğini delâlet-i 'akliye ile beyân ve rûz [u] şeb endişeleri ümmet-i Muhammed'e mutazarrır olmaksızın tedbîr-i hekîmâne ile izâle-i vücûd-ı bed-bûdları idiğini 'ayân itmekle Halîl Ağa'nın derûnından ref'-i hayâl-i muhâl itdiğinden sonra tekrâr görüşüp husûs-ı merkûma [58a] tasaddî ve teşebbüsün tarîkini müzâkere iylediler. Ba'de-hû bir gice vakt-i fecrden mukaddem ağa-yı merkûm mezbûre câriyelerin sâhibleri olmak üzere Halîl [Ağa] ve 'atîk serdengeçdi ağalarından sâbıkâ bölük-i mezbûrın odabaşısı olan Deli Hasan Ağa'yı ve yeniçeri ocağından Ömer Efendi nâm kimesneyi Sarây-ı Âsafî'ye götürüp mezbûrlar Sadr-ı a'zam hazretlerinin zümre-i mezbûreye gayz ü gazabları⁹⁹ ne mertebe idiğini bi'l-müşâhede tahkîk ve Mustafâ Ağa'nın kelimâtını ez-dil-i cân tasdik idicek 'avn-i İlahî birle bu emrin temâmına 'ahd ü peymân, lâkin beher hâl emr-i hatar-nâkin tenhâlıkla vücûd-pezîr olması emr-i muhâl olmağla [58b] teshîr kılup 'âleme tılsım-ı a'zam olan dînâr ü dirhem ile mu'temedleri¹⁰⁰ olan yoldaşlardan bir mikdâr bahâdır-ı nâ-medârı kendülerine hem-pâ ve tarafdâr itmek muktezî idiğini beyân itmeleriyle matlûbları olan beş bin altun rikâb-ı hümâyûna 'arz ve taraf-ı Pâdişâhî'den ihsân buyurulmağla kendülerine teslim [ve] re'yları üzere yeniçeri ocağının hâseki ve sâ'ir ağaları ve ocağın ihtiyâr ve emekdârlarına hitâben eşkiyâ-yı mezbûrdan yeniçeri ağası ve kul kethudâsı ve Patrona ve Muslı'nın katlleri bâbında birer buyurıldı tahrîri ile esâs-ı bünyâd-ı tedbîr tetmîm olundu. Mezbûrların levs-i vücûdları mukaddemâ Ağa Kapısı'nda [59a] tathîr olunmak tedbîr [ve] ba'de-hû mahzûrât mülâhaz[a]sıyla Sarây-ı Âsafî'de mübâşeret olunması istisvâb olunmuş-iken, Sarây-ı Hümâyûn'da olması cümleden enseb idiği bi'l-ittifâk fikr ü hayâl ancak Patrona didikleri şakiyy-i mâder-be-hatânın kemâl-i vahşetinden nâşî içerüye girmesinde istiskâl olunmağla Hân-ı müşârün-ileyh hazretleri vesâdetleriyle bu mâddeye bir gün mukaddem gelen Kapudân-ı Deryâ Cânım Hâce Mehmed Paşa dahi mahrem kılınup Patrona'ya i'timâd ve itmînân virmek husûsını tenbîh ü te'kid ve bünyân-ı tedbîr teyîd ü teşyîd olundu. Eğerçi bu tasmîm olunan emre muhallâ-yı zuhûr Sarây-ı [59b] Pâdişâh-ı gayûr olmak münâsib görünmüşdü, lâkin taşrada dahi fırsat düşerse fevt olunmamak maslahatına der-piş kılınmağla Cemâzîye'l-evvelî'nin on üçüncü Pençşenbe günü¹⁰¹ Hân-ı 'âlî-şân hazretleri ve Şeyhü'l-islâm Efendi ve mirü'l-hâc olmak bahânesiyle da'vet olunan Rumili Vâlisi Muhsin-zâde 'Abdullah

97 Metinde "اولا اعتبار" şeklinde yazılmıştır.

98 Metinde "مضاهرت" şeklinde yazılmıştır.

99 Metinde "غظيلرى" şeklinde yazılmıştır.

100 Metinde "معتمتلىرى" şeklinde yazılmıştır.

101 24 Kasım 1730.

Paşa ve Hâfız Ahmed Paşa ve Cânım Hâce Mehmed Paşa ve ma'zûl-i mansûb-ı sadr ve 'ulemâ bi'l-cümle ocakların ağaları ve zâbitleri Sarây-ı Âsafî'ye da'vet ve 'Acem ahvâlini müzâkere için encümen-i meşveret kılınup evvel-i emrde meşveret için şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı kerâmet-meşhûnın mazmûn-ı **[60a]** şerîfi Defterdâr Efendi mübâşeretıyla cümleye işâ'at [ve] ba'de-hû Bağdad Vâlisi Ahmed Paşa tarafından gelen kâğıdlar ve 'Acem ilçisi Rızâ Kulu Hân tarafından gelmek üzere tahrîr olunan tezkireyi¹⁰² cümle beyninde kırâ'et olunup Hân hazretleri tarafından İbrâhîm Paşa vaktinde müzâkere olunduğı üzere "Sulha müsâ'ade virilsün mi, yohsa sefer ihtiyâr olunup gidilsün mi? Lâkin Moskov ile 'Acem'in ittihâdları melhûz olmağla üzerlerine sefer Moskov ile dahi muhârebeyi muktezî olıcak, iki tarafa sefer tedârüki görölüp bir cânibe Vezîr-i a'zam ve taraf-ı âhere ser-'asker ta'yîn kılınsun mı?" 'unvânıyla feth-i kelâma mübâderet kılındıkda rü'esâ-yı eşkıyâdan **[60b]** nice tedbîrât-ı 'acîbe zuhûr, husûsâ nasb-kerde[si] ve tarafdârları olan kâdî-[y1] dîvânededen şark seferine müte'allık sudûr iden kelimât-ı garîbe tekdîr-i hâtır-ı erkân ve sudûr idüp âhir-i kâr Hân-ı 'âlî-şân hazretleri "Bu makûle emr-i 'azîme meclis-i vâhidde karâr virilmek müşkildir. Hâzır olan a'yân ü erkân sulh ve cengin kabâyih ve muhassenâtını gereğî gibi mülâhaz[a] iyleyüb, biz dahi Devlet-i 'Aliyye'nin Moskov ve kefereden düvel-i sâ'ire ile olan 'ahdnâmelerini mütâla'a idüb, ba'de-hû müşâvere ve ne vechle hareket münâsib idüğünü müzâkere idelim." deyü yine müşâvere bahânesiyle da'vetlerine temhîd-i mukaddeme iylediler. Ol eşkıyânın Sarây-ı **[61a]** Âsafî'ye kudûm-ı neket¹⁰³-lüzûmları gâyetle kesret ve cem'iyet ile olmağın katl ü tedmîrlere nice bî-günâhın üftâde-i hâk-ı siyâh olmasından ihtirâza binâen meclis-i âhere te'hîr olunup lâkin rü'esâ-yı eşkıyâdan Patrona ve Muslı Sadr-ı a'zam hazretlerinin ba'zı mevâdd-ı fâsidede evvel-i emrde ricâlarına müsâ'ade itmediklerinden mütehabbir husûsâ Muslı Beşe'ye kul kuthudâlığı tevçihinde¹⁰⁴ hayli¹⁰⁵ tereddüdlerinden mütekeddir olduklarından mâ-'adâ zu'm-ı fâsidede üzere vezârete lâyük gördükleri Benli Mustafâ Paşa Âsitâne-i sâ'adete gelince zamîrlere cây-gîr olan mel'anetlerini bi'l-cümle murâdları üzere icr[â] itmek mülâhazasıyla Sadr-ı a'zam hazretleri **[61b]** ve Dârü's-sa'âde Ağası ve Şeyhü'l-islâm Efendi hazretleri ve sâ'irlerini 'azl itdirüp Hâfız Ahmed Paşa'yı kâim-makâm-ı vekâlet-i kübrâ itmek için yine cem'iyete 'azîmet itdiklerini 'ifrit-i cin ve ol şeyâtîn-i ins gürûhına müftî-i mâcin olan Anadolu kâdî-'askeri Zülâlî lakab dalâlî-mezheb Hasan Efendi Cum'a günü vakt-i fecrde Hân-ı 'âlî-şân hazretlerine varup nakl ü beyân ve müşârün-ileyh hazretleri zu'mınca bu kâr-ı nâ-hem-vârı istisvâb iderler mülâhazasıyla murâdlarını 'ayân idicek Hân hazretleri derhâl bu fitnenin te'hîri ile tedbîrini mülâhaza ve gürûh-ı eşkıyânın vücûdları ber-taraf olmadığından gayrı **[62a]** yine bu makûle fesâd-ı 'azîme mübâşeret itmelerinden cümleye muhâfaza buyurup cevâbında "Ağaların murâdları olan mevâdd pek güzel, lâkin Patrona'yı tarafımıza bugün irsâl idiniz, kendüsüyle biz dahi hâtırımıza gelen tedbîrâtı müzâkere itmeksizin bu husûsa mübâderet itmesün." deyü buyurdıklarında mezbûr fi'l-hâl Patrona'ya âdem irsâl ve Patrona vakt-i zuhûra karîb varup huzûr-ı İlhânilerinde vâfir¹⁰⁶ bast-ı makâl iyledi. Hân hazretleri ri'âyet-i muktezâ-yı vakt-i hâl ve kendülerine hayr-hâhlik yüzünden nush u pend iderek "Murâd itdiğiniz husûslar

102 Belirtme hâl eki hemze (ء) ile belirtilmiştir.

103 Metinde "تبيكن" şeklinde yazılmıştır.

104 Metinde "توجيه هنده" şeklinde yazılmıştır.

105 Metinde "حيله" şeklinde yazılmıştır.

106 Metinde "واقير" şeklinde yazılmıştır.

ma'kûl u münâsib ancak şevketlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin tab'-ı hümâyûnlarında sizlerin bulunduğunuz hıdmet makbûl [62b] ve matlûb ve hırâmlarınıza müsâ'ade-i Pâdişâhâneleri mebzûl iken beyhûde cem'iyete ikdâm ile kendünizi zorbalık nâmıyla ittihâm itmek muktezâ-yı 'akldan pek ba'îd[d]ir. İnşâallahu te'âlâ musammem olan meşveretde huzûr-ı hümâyûna varılıp Rumili eyâleti ve vezâret ile mazhar-ı 'inâyet-i Pâdişâhâne olduktan sonra melhûz olan husûsları huzûr-ı hümâyûnda beyân idin. Biz dahi müstahsen olduğına şehâdet ve tertîb-i nizâm-ı umûrda sizlere müşâreket idelim.” ve küştenî-i mezbûrî iğfâl itdiklerini 'ale's-sabâh Defterdâr Efendi ve ba'de'l-'asr Kapucular Kethudâsı [63a] İbrâhîm Ağa vesâtiyle Sadr-ı a'zam hazretlerine iş'âr ve merkûmların def'lerine bir ân ikdâm-ı mübâşeret lâzım geldiğini ihbâr iylediler.

Pes Sadr-ı a'zam hazretleri irtesi günü ki mâh-ı mezbûrın on dördüncü Sebt günüdür¹⁰⁷, cümle ricâl-i devlet ve sadr-ı 'ulemâ-i 'izâm ve İstanbul ve haremeyn-i muhteremeyn kazâlarından ma'zûl olan mevâlî-i kirâmı yine 'Acem ahvâlini meşveret bahânesiyle da'vet ve fırsat düşerse ol zümre-i bağıyenin kendü sarâylarında izâle ve i'dâmılarına 'azîmet buyurup merkûm Pehlûvân Halîl Ağa ve kafadârlarından otuz iki nefer-i merdân-ı meydân-ı cenk ve¹⁰⁸ ağa-yı huddâm sâhibleri mahrem olmaya- [63b] cak vech üzere ikişer üçer gayrı ma'hûd kıyâfetleri ile Şenbe gicesi sarâylarında cem' ve hîn-i işâretde me'mûr oldukları kâra mübâşeret işlemek üzere kâşîli odada pinhân iylediler. 'Ale's-seher Hân-ı 'âlî-şân hazretleri ve 'ulemâ ve 'avâm-dan da'vet olunan ricâl-i devlet ve rü'esâ-yı eşkıyâdan Yeniçeri Ağası, Kul Kethudâsı Muslı Beşe ve Sekbânbaşı Boynuurlu ve Patrona Halîl ve serdengeçdi ağalarının söz sâhiblerinden on beş nefer erbâb-ı mel'anet gelüp huzûr-ı Âsafi'de 'akd-ı meclis-i meşveret itdiklerinde Hân-ı 'âlî-şân hazretleri feth-i kelâm ve meşveret-i sâbıkada müzâkere olunduğu üzere 'ahdnâme- [64a] lere bakılıp “ 'Acem ile muhârebenin zâhir-i hâlde Moskov ve sâ'ir kefereler ile fesh-i sulhı iktizâ itmediği ma'lûm oldu. Cünbüş ü hareketlerine göre şimdiki hâlde şark tarafına sefer elzem olup Moskov'un dahi 'Acem tarafına meyl ü rağbet ve nakz-ı 'ahdi mücib hareketi mütehakkık olur ise anın dahi ol vaktde çâresini bulsun ve hemân bu niyete Fâtiha okunsun.” deyü sefer husûsına müte'allık kelimât[1] karîn-i hitâm itdiklerinden sonra Patrona'ya vezâret ile Rumili eyâleti ihsân olunmak sadedi der-meyân kılındıkda makhûr-ı mezbûrın “Burada kürk giymem.” cevâbıyla mukâbele [64b] ve Sadr-ı a'zam hazretlerine gayz u 'adâvetini izhâr idecek vechle mu'âmele itmeğin sefer husûsına vech-i meşrûh üzere huzûr-ı hümâyûnda Fâtiha kırâ'et ve Patrona'ya huzûr-ı Pâdişâhî'de ilbâs-ı hil'at olunmağı Hân hazretleri istihsân ve meclis-i mezbûrda bulunan havâs ü eşhâsın cümlesi Sarây-ı Hümâyûn'a 'atf ü 'inân iylediler. İktizâ-yı meclise göre izâleleri bâbında olan tedbîr mütebeddil olup ve sezâ oldukları cezâları Sarây-ı Hümâyûn'da tertîb olunmağa mütehavvil olmağın Sarây-ı Âsafi'de âmâde kılınan otuz üç nefer yeniçeri ocağının âteş-pâre dilâverleri fi'l-hâl So[ğ]ukçeşme Kapusu'ndan Sarây-ı Hümâyûn'a idhâl ve sofa [65a] bağçesinin odasına isâl olunup Hân-ı 'âlî-şân ve Şeyhü'l-islâm Efendi ve 'Abdullah Paşa ve Hâfız Ahmed Paşa ve Cânım Hâce Mehmed Paşa ve bi'l-cümle sudûr-ı 'ulemâ ve mevâlî-i 'izâm efendiler ve Yeniçeri Ağası ve Kul Kethudâsı ve Sekbânbaşı ve Patrona Revân Köşkü'nde ve sâ'ir ocakların ağaları ve kethudâları Arslanhâne ta'bîr olunan odada karâr ve Pâdişâh-ı 'âlem-penâh eyyedallahu hazretleri şevket ü ikbâl

107 25 Kasım 1730.

108 Metinde mükerrer yazılmıştır.

ile harem-i hümâyûndan taşraya teşrîfleri haberine intizâr üzre iken Şehriyâr-ı İskender-vakâr hazretleri Sofa Köşkü'ne hıram ve Hân-ı 'âli-şân ve Şeyhü'l-islâm [65b] Efendi hazretleri huzûr-ı hümâyûnlarına da'vet ile mazhar-ı ikrâm buyurdılar. Müşârün-ileyhimâ derûn-ı kasr-dan bîrûn oldukları gibi Sadr-ı a'zam hazretleri, Halîl Ağa ve hem-pâlarının me'mûr oldukları kâra mübâşeretlerine işâret itmeleriyle nihân oldukları odadan hurûc ve derûn-ı kasra vülûc¹⁰⁹ iyledikde 'an-gafletihî hücûmî dilâverlik tavrına menâfi 'add itmekle evvel-i emrde sûret-i tecâhül-i irâ'et ile "Yeniçeri ağası didikleri herif kimdir?" deyü sayha idicek Patrona didikleri la'în cân havfiyle kıyâm ve yanında bulunan palasını çıkarup hücûma ikdâm itmeğin Halîl Ağa sol kolunu siper idüp cümlesini def' iyledikten sonra Patrona' [66a] yı zûr-bâzû ile zîr-i dest ve darb-ı tîğ-ı bî-dirîğ ile pest itmeğin hilâlinde Yeniçeri Ağası nâmına olan nekbeti ve zağarcılar odasından olmak iddi'âsında olan Kul Kethudâsı Muslı Beşe'ye bir kaç merd-i sâhib-ikdâmın yediyle katl ü i'dâm ve Sekbanbaşı olan Boynuurlu bir pîr-i müdebbir olmağla ol mahalde katle sezâ görülmeyüp Bostâncılar Odası'na nefyi için irsâle ikdâm kılındı. Bu kazıyye-i garîbe zuhûrında efendiler kasr-ı mezbûrın sofalarının pencerelerine çıkup küştelerin lâşeleri ihrâc olunduktan sonra cümlesi huzûr-ı hümâyûna varup tebrîk-i gazâ zamîninde du'â [ve] vürûd-ı emr-i hümâyûn ile cümlesi [66b] pîşgâh-ı Pâdişâhî'de ku'ûd iylediler. Bu esnâda Bâb-ı Sa'âdet'in taşrasında mütevakıf olan on sekiz nefer serdengeçdi ağaları keyfiyet-i kazıyyeden habîr ü agâh olmayup ancak Orta Kapu ve Bâbü's-sa'âde kapandığundan başlarına gelecek belâyı tıraş ve ka'r-ı zemîne vülûc ve kasr-ı âsumân-ı berîne urûc itseler dahi nice tîğ-ı kahr-ı kahrâmânîden halâs ü necât mutasavver olmamağla izhâr-ı telâş idüp ikişer üçer meyân-ı meydânda hareket-i mezbûhâneye başladılar. Amma mezbûrların cümlesi mâye-i hamîr-i şerr [ü] fesâd olan eşkıyâ-yı bed-nihâddan olup izâleleri lâzım olmağla taraf-ı hümâyûndan hil'atler [67a] ilbâs ile i'zâz ve ayakdâşları gibi iltifât-ı mülûkâne ile ser-firâz kılınmak bahânesiyle biribiri ardınca Bâbü's-sa'âde'den içerüye alınıp birer hil'at giydirildikten sonra Halîl Ağa ile gelen dilâverler ve enderûn-ı hümâyûn ağaları ve zümre-i bostânîyânın bir mikdârı müsellah ü müheyyâ olmalarıyla Yeniçeri Ağası hazretlerinin emrleriyle anlar dahi tîğ-ı kahr ile sîne-çâk ve Bâb-ı Hümâyûn sedd itdirilüp Orta Kapu'dan taşra sarây meydânında hâseki ve bayraklarından mevcûd bulunan nefer küştênî-i bî-nûr ü ferr dahi Bostâncıbaşı Ağa habsine irsâl ile safr-ı zâ'ide vücûdlarından defter-i eyyâm pâk kılındığı gibi on sekiz nefer eşkıyânın [67b] mu'teberlerinin lâşeleri Bâb-ı Hümâyûn karşısındaki yeni çeşmenin önüne bıraktırılıp cesed-i düzah[ü]'l-hadleri galîze-i hâk-ı hân oldu. Müdebbîrât-ı devletin sevk ü ihbârlarıyla rü'esâ-yı eşkıyânın katl ü i'dâm olundıklarını muhbîr ve ba'zı haşerâtın beyhûde kelimâtı ile dükkânların kapanmasına rızâ-yı hümâyûnları olmadığını müş'ir üç kıt'a hatt-ı hümâyûn tahrîr buyurup birini Büyük Mîr-âhûr Mustafâ Beğ ile 'atîk [ve] cedîd yeniçeri odalarına ve birini dahi Bostâncılar Odabaşısı ile Bezzâzistân ve Sarrâchâne'ye irsâl buyurmuşlar idi. Sûkî ve sipâhî [ve] ahâli-i İstanbul'un sepîd ü siyâhî eşkıyâ-yı mezbûrın mâl ü [68a] 'iyâllerine ta'arruzundan muztarib¹¹⁰ ve bir an mukaddem gazab-ı İlahî'ye mazhar olmalarına nîk-cân ile tâlib ve müterakkıblar iken bu hâleti gûş itdikleri gibi edâ-yı şükr-i Hudâ ve "Bâ'is-i asâyiş-i halk-ı ci[h]ân olan Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hem-vâre bed-hân-ı devletleri hûr u zâr olsun." deyü du'â birle ref'-i sadâ itdikleri peyâmı vürûd iyledi. Bu esnâda 'Abdullah Paşa'[-ya] yeniçeri ağalığı ve Cânım Hâce Mehmed Paşa'ya vezâret ile deryâ kapudânlığına semmûr

109 Metinde "ولوده" şeklinde yazılmıştır.

110 Metinde "مظتراب" şeklinde yazılmıştır.

hil'atler ve Pehlûvân Halîl Ağa'ya kılıcı etmeği olmak üzere kul kethudâlığı ve sâ'ir ocakların ağalarına mukarrer hil'atleri ilbâs ve yedlerine birer hatt-ı hümâyûn müstehak-ı [68b] mülâtefet-meşhûn i'tâ buyurdılar. Bi-'ibâretihi nakl olunur:

“Siz ki Dergâh-ı Mu'allâm yeniçerileri, çorbacılar, ağalar, odabaşılar ve eskiler ve bayrakdârlar ve zâbitân ve neferât kullarımsız. Sizi selâm-ı meserret-peyâm-ı mülûkânem ile taltîf iderim. Berhudâr olasız. Ecdâd-ı 'izâmım zemân-ı sa'âdet-iktirânlarında bu Devlet-i 'Aliyye'de nice gûne hıdmetiniz sebkât iylediğinden mâ-'adâ yine husûsâ bu def'a cülûs-ı hümâyûn-ı meymenet-makrûnımda 'azîm hıdmetiniz zuhûra gelmekle du'â-yı hayr-ı Pâdişâhânem[e] mazhar olmuşsızdır. Nân ü nemekim sizlere helâl olsun. İmdi taraf-ı hümâyûn[umdan]¹¹¹ hıdîvân-ı zemân nasb olunan ağa- [69a] nıza kemâl-i hüsn-i itâ'at ile itâ'at ve ocağımız kânûn-ı kadîmine ri'âyet idüp evveli'l-emrde imtisâl ile 'âlemleri yokdan var iden Allahü 'azîmü'ş-şânın ve Peygamber-i âhirü'z-zemânın emrini yerine getüresiz ve erâzil ve eşkiyâ makûlelerin içlerinize kabûl iylemeyüp merkez-i tâ'at ve 'ubûdiyetde sâbit-kadem olasız. Cümlemenizi cenâb-ı Hakk'a emânet iyledim.”

Zümre-i eşkiyânın iltizâmılarıyla hilâf-ı resm ü kânûn İstanbul kâdisı olmağla kâffe-i erbâb-ı tarîki ciger-hûn iden menfûrû'l-kulûb aşinâ ve bî-gâne Deli İbrâhîm didikleri cerrâr ü zarâr dîvâneyi¹¹² huzûr-ı hümâyûnlarından Bostâncılar [69b] Odası'na tard ü ib'âd ve Anadolu pâyesiyle İstanbul ma'zûllerinin akdemi iken Zülâlî Efendi'nin mecruh-ı gaddâre-i gadri olan Mîrzâ-zâde Efendi-zâde Mehmed Sâlim mağdûriyetlerini nâzikâne iş'âr ve hakikat-i hâl taraf-ı hümâyûndan Şeyhü'l-islâm Efendi hazretlerine sû'âl buyuruldukdâ nevbet-i sadâret kendülerinin idiğini ihbâr iyledikleri gibi mûmâ-ileyhin Anadolu sadâreti ve Medîne-i Münnevver[e]'den ma'zûl Nûh Efendi-zâde Ebûbekr Efendi'yi hem-rütbelerinin akdemi olmağla İstanbul kazâsını ihsân ile ber-murâd buyurup huzûr-ı hümâyûnlarında semmûr kürkler ilbâs, ba'de-hû zümre-i makhûrenin müdebbir-i umûrî ve Arnavud [70a] tâ'ifesinin mâye-i kuvvet-i kulûb ve sudûrî olan Zülâlî Efendi'yi dahi kâdî-i dîvânenin yanına îsâl işâretleriyle hâssaten bu mâdde için du'â-yı 'âmme-i nâs buyurdılar. Ba'de-hû müstağrak-ı ni'am-ı devlet ve Sarây-ı Pâdişâhî'de terbiyet olmağla hıdmet-i devletde kendüsünden kemâl-i sadâkat me'mûl olan dergâh-ı 'âlî kapucubaşlarından mîr-i 'alem Dervîş Mehmed Ağa'nın hıyânet-i habîsesi zâhir ve rûz-merre eşkiyâ ile ülfet ü ittihâd neye peydâ idüp matla' olduğu esrâra ihbâr itmekle hıyânet hîlesi bâhir olmağın Bostâncıbaşı Ağa'nın yanına kaldırılması fermân buyurulup mezbûrlar ile Bostâncılar Odası'nda refiken [70b] ve cem'iyeten rü'esâ-yı eşkiyâ tevfiik-i Yezdânî ile tefriik olundu.

'Azl-i Kapudân Cânım Hâce Mehmed Paşa ve nasb-ı 'Abdî Paşa.

Kapudân Cânım Hâce lakabıyla ma'rûf olan Vezîr Hâcî Mehmed Paşa hadd-i zâtında hafif ü sebükser ve neşv ü nemâsı Cezâyir'de olmağla lisân-ı devlet ve muktezâ-yı şân-ı vezâretten bî-haber olup Cezâyir dayıları vâdisinde hareket ve iktizâ-yı hâle göre cem'iyet-gâh-ı erâzil¹¹³ ve esâfil olan kahvehâneler İstanbul havâlîsinde bi'l-cümle hatt-ı hümâyûn ile¹¹⁴ men' ü ref'

111 Metinde “همانون” şeklinde yazılmıştır.

112 Metinde “ديونه بي” şeklinde yazılmıştır.

113 Metinde “اذنل” şeklinde yazılmıştır.

114 Metinde mükerrer yazılmıştır.

olunmuş-iken Tersâne'de müceddeden metîn [ü] müstahkem bir büyük kahvehâne binâ ve hem-pâları olmak nâmıyla müsellah bir iki yüz levend makarr ü me'vâ [71a] itmeğe cesâret itdüğünden gayrı Âsitâne-i sa'âdet[d]e zuhûr iden bugât-ı eşkıyânın niceleri henüz zevâyâ-yı şehride muhtefî vü nihân ve zarûrî iktizâ iden şark seferine ta'yîn olunan 'asker-i bî-pâyân ve leşker-i firâvânın tekâmîl-i levâzım ve mühimmâtı için sarf-ı hazâyin lâzım geldiği 'ayân iken zu'mınca tahsîl-i nâm ü kâm vesîle olmak kasdıyla nice sinîn ü şuhûr belki a'sâr¹¹⁵ ü dühûrdan bir Devlet-i 'Aliyye ile musâdakat üzre olan ba'zı mülûk-ı Efrenc'in sulh ü emâna mugâyir diyârlarını nehb ü târâc [ve] hezîmet ve mübâderet ve şer'ân ve kânûnen bu husûsa ta'addî[ye] mûcib-i hâlet yoğ-iken mecmû'ı mülûk-ı Efrenc'e îrâs-ı telâş belki ihdâs-ı cenk ve per- [71b] hâş idecek emre şürû' ve bilâ-fermân donanma gemilerini hâzırlamağa mübâşeret idüp bu hâletin vehâmet-i 'âkıbeti nümâyân ve müşârün-ileyhin 'azl ü tebdîl[i] mahz-ı isâbet idiği 'ayân olmağın mâh-ı Zi'l-ka'de'nin on birinci Cum'a gün[i]¹¹⁶ ba'de'z-zuhr Hâseki Ağa taraf-ı hümâyûndan da'vet nâmıyla varup Yalı Köşkü'ne geldiğinde Bostancıbaşı Ağa'nın sandalına konulup Fenar Bağçesi'ne andan gece çekdürmeye konulup Resmo'ya irsâl ve Resmo sancağı tevcîh ve selefî 'Abdî Paşa deryâ kapudânlığı ile iclâl olundu. Hemân ol gün merkûmın binâ iylediği kahvehâne hedm ü i'dâm ve Kapudân Paşa'nın vusûlüne değin vekâlet makâmında liman re'îsi Murâbıt Kapudân istihdâm olundu.

[72a] Merfû'-şüden-i mâlikânehâ-i muhdese bâ-hatt-ı hümâyûn.

Pâdişâh-ı 'âlem-penâh ve şâhinşâh-ı müeyyed min-indillâh cenâb-ı hilâfet-me'âbları şeref-bahşâ-yı evreng ü dîhim¹¹⁷ ve fermân-fermâ-yı memâlik-i heft-ıklîm oldukları zemân-ı şeref-iktirânda ref'-i mezâlim[e] mübâderet ve ser-mekârim ü merâhime mübâşeret buyurup İbrâhîm Paşa merhûmı ba'zı şeyâtîn-i âteşin sevk ü ihtilâli ve zâhir emrine nef'i olmak mülâhazasıyla iğfâlleri hasebiyle zemân-ı vezâretinde peydâ ve keder ü zararının 'âmmeye sirâyet ve eseri hüveydâ olan bid'at-i mâlikâne- [72b] lerin hatt-ı hümâyûn-ı kerâmet-makrûn ile ref'i fermân ve on seneden mütecâviz zemânında hudûs ve zuhûr iden mezâlim ve mekârihin ân-ı vâhidde def' ü ref'i ile kâffe-i 'ibâdî mesrûr ü şâd-mân buyurdılar.

Tebdîl ve ibkâ-yı menâsıb-ı hâcegân-ı dîvân.

Erbâb-ı menâsıbın İbrâhîm Paşa'ya şiddet-i ta'alluk u intisâbı olanların çerâğ-ı ikbâlleri munkatı¹¹⁸ ve sâ'irleri dahi erbâb-ı fitnenin nicelerine giriftâr olup zarûrî encümenlerine duhûl vehminden birer kûşede muhtefî olmağla Sadr-ı a'zam hazretleri Sarây-ı Hümâyûn'dan eski Paşa Kapusu'na şeref-bahşâ-yı kudûm [73a] oldukları gibi tertîb-i esbâb-ı nizâm-ı devlete mübâşeret ve Devlet-i 'Aliyye huddâmının sadâkat-i istikâmetleri mücerreb ve ma'lûm olanlarının kimi makâmında ibkâ ve kimisine münâsib olan menâsıbın tevcîhine mübâderet buyurup hâcegân-ı¹¹⁹ dîvândan on dört seneden mütecâviz mektûb[î]-i sadr-ı 'âlî baş halîfesi olan re'îs 'Abdî Efendi-zâde Nûh¹²⁰ Efendi'yi gâyetle mü'eddeb ve ahlâkı mühezzeb olmağla

115 Metinde "اعضار" şeklinde yazılmıştır.

116 18 Mayıs 1731.

117 Metinde "ديهيم" şeklinde yazılmıştır.

118 Metinde "منقطي" şeklinde yazılmıştır.

119 Metinde "hâcegân" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

120 Metinde "Nûh" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

büyük tezkireci ve divân hâcelerinden Şerîf¹²¹ Efendi'yi defterhâne umûrına vukûf-ı tâmı olmağla küçük tezkirecilik makâmlarında istihdâm ve mektûb[î]-i sadr-ı 'âlî [73b] İsmâ'îl¹²² Efendi'yi cümle meyânında kemâl-i edeb [ve] 'iffet ile şöhretine binâen ibkâ ile şâd-gâm buyurdılar. İrtesi günü erkân-ı Devlet-i 'Aliyye'den şikk-ı evvel defterdârı olup fitne zuhûrunda İstanbul'da bulunmağla zarûrî ihtifâ iden 'İzzet 'Ali Beğ¹²³ Efendi'nin defterdârlık umûrunda kemâl-i mahâreti cümleye zâhir ü 'ayân ve iki seneye karîb müddetden berü ol makûle câh-ı celîlü'l-i'tibârda müstahdem iken meydân ricâli meyânında dahi nâmı bir nâ-ma'kûl himmet ile zebâna gelmemek gâyet 'iffet-i istikâmetine bürhân olmağla teng-nâ-yı ihtifâdan zuhûrî bâbında hânesine fermân irsâl ve dâmenlerine [74a] rûy-mâl itdiğinden kemâ-fi'l-evvel umûr-ı mîrîyenin nizâmına sa'y ü ihtimâm emrleriyle iclâl idüp nişâncılık¹²⁴ ile sâbıkâ mevkûfâtçı olan Ebûbekr Efendi ve rûznâmecî-i evvel ile Çelebi Mehmed¹²⁵ Efendi ve yeniçeri kitâbeti ile yeniçeri baş¹²⁶ halîfesi Velî Efendi-zâde Emîn Efendi ve derûniyân-ı¹²⁷ teberdârândan çıkup hoş-nüvis ve sâhib-i ma'rifet olmağla divân kaleminden kitâbet üzre olan Osmân Efendi'yi Haremeyn-i Şerîfeyn muhâsebesi ve Hindî¹²⁸ Mehmed Efendi cizye muhâsebesi ve ba'zı menâsıb¹²⁹ ile münâsib görülenleri tevkîr ve Defter Emîni¹³⁰ 'Abdullah Efendi ve Baş Muhâsebeci¹³¹ Bosnevî Mehmed Efendi ve Atlı Mukâbelecisi¹³² 'Ali Efendi ve nicelerinin dahi mansıplarını [74b] ibkâ ve takrîr iylediler.

Katl-i kethudâ-yı¹³³ Bektâşiyân¹³⁴ ve nasb-ı ağa der-meydân-ı lahm.

Meydânda olan eşrâr beynlerinde kul kethudâlığına ihtiyâr itdikleri Beytü'l-mâlcı Deli Mustafa Ağa serdengeçdi ağaları olıcak rü'esâ-yı¹³⁵ eşkıyânın hammâl ü cemmâl ve ırgâd ve etfâl makûlesinden herkesi tashîh ile kânûn u kâ'ideden hâric teksîr-i sevâd ve dûd-mân-ı¹³⁶ Bektâşiyâ'nin fîrûğ u revnakını berbâd itdiklerine tahammül idemeyüp zu'mınca makâmının hükmine ri'âyet ve zikr olunduğı üzre tashîhe mûmâna'atı mutazammın kelîmât ile beytü'l-mâlî himâyet itdiğini göricek Patrona ve Muslı ve anların 'adîl ü misli ba'zı nekebât "Bu dahi devlet tarafını [75a] sıyânet idiyor." deyü meydânda beyne'l-işâeyn kılıc uşurup bî-çâreyi hezâr-pâre

121 Metinde "Şerîf" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

122 Metinde "İsmâ'îl" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

123 Metinde " 'Ali Beğ" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

124 Metinde "nişâncılık" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

125 Metinde "Çelebi Mehmed" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

126 Metinde "yeniçeri baş" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

127 Metinde "derûniyân" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

128 Metinde "Hindî" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

129 Metinde "مناسب" şeklinde yazılmıştır.

130 Metinde "Defter Emîni" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

131 Metinde "Baş Muhâsebeci" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

132 Metinde "Atlı Mukâbelecisi" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

133 Metinde "Katl-i kethudâ-yı" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

134 Metinde "بکتاشیانش" şeklinde yazılmıştır.

135 Metinde "رؤه سا" şeklinde yazılmıştır.

136 Metinde mükerrer yazılmıştır.

ve sâbıkâ Hoy¹³⁷ ağası olan [Boş] Ağa bir hâsekiyi yerine meyânlarında nasb ü ta'yîn idüp beytü'l-mâl-ı müslimîn ve kendü ocaklarına gadr ü ihânetlerini aşikâre iylediler.

'Azl-i kâdî-i¹³⁸ Haleb Velî Efendi ve nasb-ı Seyyid Ahmed Efendi.

Haremeyn müfettişi Dârü'l-hadîs müderrisi iken kazâ-i Halebü'ş-şehbâ ile kâm-râ[n] olmağla pâder-rikâb-ı 'azîmet olan Hattât Velî Efendi, İbrâhîm Paşa ve havâss-ı müte'allıkâtına kemâl-i ta'alluk ve intisâbından nâşî hod-fürûşâne evzâ'ı ile ba'zı ricâl-i tarîki mutazaccir husûsâ müfettişliği hilâlinde [75b] eslâfın ta'arruz itmedikleri mevâdd u umûra müdâhale ile sudûr-ı 'ulemâyı mütekeddir itmekle mansıbının ref'i ile ta'zîr ve kazâ-i mezbûre ile Süleymâniye medreselerinin cümlesinden eski bulunan Seyfi-zâde Damadı Seyyid Ahmed Efendi tevkîr olundu.

Reften-i pâdişâh-ı¹³⁹ cihângîr berây-ı bostan-ı şemşîr be-türbe-i Ebâ Eyyûb-ı Ensârî be-Alay.

Mâh-ı mezbûrın yigirmi üçüncü Cum'a günü¹⁴⁰ Pâdişâh-ı 'âlem-penâh halledallahu ve ebkâhu cenâb-ı şevket-me'âblarına âyîn-i dirîn ve kânûn-ı selâtîn-nişîn üzre teberrûken hazret-i Ebâ Eyyûb-ı Ensârî radiyeanhü'l-Bârî'de takallüd-i şemşîr-i kişver-güşây için tertîb-i alay fermân buyurulmağla bi'l-cümle a'yân ve e'âlî ve müderrisîn [76a] ve mevâlî benân-ı dîvâniyeleriyle 'ale's-seher Sarây-ı Hümâyûn'da cem' olup sâ'at ikide iken Pâdişâh-ı 'âlem-penâh cenâbları sa'âdet-i ikbâl ile hâne-i zeynî-makâm ve güzergâhlarının tarafeyninde sâf-beste olan âhâd-ı ecnâda nigâh-ı kahramânî ile îmâ-yı selâm iderek alay ile Edirne Kapusu'ndan Câmî'-i Ebâ Eyyûb'a hîrâm iylediler. Ber-mûceb-i resm-i mukarrer Nakîbü'l-eşraf 'Îmâd-zâde Seyyid Mehmed Efendi du'â ve senâlar¹⁴¹ ile meyânlarına türbe-i şerîfede taklîd-i şemşîr-i zafer-cevher itdikden sonra teşrîf buyurdukları şâh-râhdan 'avdet ve namâz-ı Cum'a'yı ecdâd-ı emcâdlarından Ebû'l-feth ve'l-megâzî Sultân Mehmed Hân-ı Gâzî Câmî'-i Şerîfi'nde [76b] ikâmet buyurub, ba'de-hû Sarây-ı Hümâyûn'larına şeref-bahşâ oldılar.

Sudûr-ı fermân berây-ı hedm-i kusûr-ı Sa'dâbâd.

Ricâl-i devletin ba'zılarının rağbet ü taleb ve ekserinin İbrâhîm Paşa tarafından me'mûriyetleri hasebiyle Sa'dâbâd'[d]a altı yedi sene mukaddem binâ ve etrâfını kürûm u eşcâr garsı ile ihyâ iyledikleri yüz yigirmiden mütecâviz kasrların bilâ-teşbîh şehri-kefere-i fecere gibi muhterik olmasını İstanbul kâdîsı olıcak dîvâne-i hâne-harâbın ictihâd[ı] ve rü'esâ-yı eşkıyâdan ba'zı serdengeçdi ağalarının zu'm-ı fâside ve i'tikâdına göre mühimmât-ı dîn ü devletden bir müstahsen hâlet olduğuna binâen pâye-i serîr-i [77a] cihânbanîye 'arz olunmasına ikdâm olundıkda "İhrâkına rızâ-yı hümâyûnım yokdur, bu kadar a'dâ-yı dîn [ü] devlet olan milel-i Nasârâ'ya ba'is-i hande olacak bir mevâdd olmağla ancak hedm ü tahrîbine ruhsat u iznim olmuşdur." ve üç gün temâmına değin bilâ-kusûr zikir olunan kusûrî ashâbı hedm ü i'dâm itmeler için fermân-ı cihân-metâ' ısdâr olunmuşdur. Ol gün vech-i meşrûh üzre münâdiler nidâ ve

137 Metinde "sâbıkâ Hoy" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

138 Metinde "'Azl-i kâdî-i'" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

139 Metinde "Reften-i pâdişâh-ı" ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

140 6 Ekim 1730.

141 Metinde "تثالرله" şeklinde yazılmıştır.

kûşe-be-kûşe bu husûsı i'lân için ref'-i sadâ iylediler. Ashâbından mukaddem haşerât ü neke-bât makûlesinden nice erâzil ü esâfil zıkr olunan kasrların hedmine mübâderet ve havâlîlerinde olan eşcâr-ı müsmirenin kal' ü kam'larından mâ-'adâ [77b] enkâzını¹⁴² gasb¹⁴³ ü gârete¹⁴⁴ müsâra'at iyleyüp mânend-i bûm-ı şûm kâdı olacak mecnûn-ı mezmûmın nühûseti ol mesîreyi vîrân ve ümmet-i Muhammed'in emlâkının mücerred mahall-i fisk ü fesâd olmak töhmeti ile hedm ü tahrîbini isbât-ı nizâm-ı devletden olmak üzre sevk ü tasvîb iyleyen dîvânenin Âsitâne-i Sa'âdet'e kazâ ve hükûmeti ukalâ-yı rûzgârı denk [ü] hayrân iyledi.

Dâden-i hil'at ü rahş bâ-ağayân-ı serdengeçdi.

Serdengeçdi ağaları bayrakdâr ve onar nefer hâsekileri ile ellerinde hıştları ile alay erbâbının yemîn ü yesârlarında Eyüb'e varup gelince piyâde ve revân ve alayda olan ricâl-i devlete bakup ağaları nâmına [78a] olan erâzil ü eşkiyânın derûnlarında atlanmak dâ'iyesi nümâyân olmağla mu'arriflerinden bir kaç la'în-i şekâvet-âyîn murâdlarını kemâl-i huşûnet ile Sadr-ı a'zam hazretlerine tebyîn itdiklerinde iktizâ-yı hâle göre merâmlarına müsâ'adeden gayrı çâre olmadığı aşikâre olmağla ol gice sîm-raht ve mükellef zîn-pûşlar ile müzeyyen rahş ve Karahisâr rahtı ve sade çuka kesmeli at tedârüküne sarf-ı nakdîne-i himmet ve irtesi günü cümlesini götürüp bayrakdâr ve hâsekilerine tevzî' itmek için on beşer altun ihsân ve murâdları olan atlardan mâ-'adâ zu'mularınca karîn-i zuhûr olan [78b] hıdmetleri mukâbelesinde ikrâm sûretinde serdengeçdi ağalarının cümlesine ilbâs-ı hil'at buyurdılar.

Tevcîh-i livâ-i 'Alâiyye bâ-vezîr Peçûyî Hasan Paşa.

Mukaddemâ Kirmân-şâhân gibi bir şehri meşhûri ednâ hareketleri sebebiyle A'câm-ı bed-fercâma teslim ile hetk-i perde-i nâmûs-ı vezâret itmişiken tertîb-i cezâyâ bedel Musul eyâleti ile mübeccel kılınan Peçûyî Hasan Paşa'ya rağmen-li-enfîh, mâh-ı mezbûrın yigirmi dördüncü günü¹⁴⁵ Alaiyye sancağını ihsân ve gelüp mansıbını kendüsi zabt iylemesi fermân buyuruldu.

Kapudân-ı deryâ-şüden-i Hâfız Ahmed Paşa.

Serdengeçdi ağaları nâmına olan rü'esâ-yı eşkiyânın irâde ve [79a] iltizâmları ile mâh-ı mezbûrın yigirmi beşinci günü¹⁴⁶ deryâ kapudânlığı Âsitâne-i Sa'âdet'de bulunan Vezîr Hâfız Ahmed Paşa'ya tevcih ü in'âm kılındı.

İtlâ[k]-ı Seyyid Mustafâ Efendi ve Seyyid Mahmûd Efendi ez-kayd [u] nefy.

Bin yüz on beş târihinden berü mahrûse-i Burusa'da ikâmete me'mûr ve ehîbbâ vü akrabâlarından mehcûr olan Anadolu sadâretinden ma'zûl müftî Seyyid Feyzullah Efendi merhûmın mahdûmı Seyyid Mustafâ Efendi ve İstanbul kazâsından munfasıl Seyyid Mahmûd Efendi'ye Şeyhü'l-islâm Efendi hazretlerinin işâret ü iltimâslarına binâen Âsitâne-i Sa'âdet'e 'avdetlerini mutazammın hatt-ı hümayûn-ı 'inâ- [79b] yet-makrûn mücebince emr-i şerîfleri tahrîr

142 Metinde "ایقاضي" şeklinde yazılmıştır.

143 Metinde "غضب" şeklinde yazılmıştır.

144 Metinde "عارته" şeklinde yazılmıştır.

145 7 Ekim 1730.

146 8 Ekim 1730.

ve Rumili¹⁴⁷ sadâretinden ma‘zûlen Bursa’da ikâmet üzere iken Çelebi Sultân Mehmed Hân medresesine arpalık bedeli olmak üzere izhâr-ı rağbet ve müdâreseye müdâvemet iden Seyyid Mehmed Dede Efendi merâhim-i ‘âlem-şümûl-i Pâdişâhî’den “Şevki var ise İstanbul’a gelüb, rağbeti olmadığı sûrette Bursa’da kemâ-fi’l-evvel ikâmet itmek beyninde.” tahy[î]r olundu.

‘Afv ü itlâk-ı ‘Abdullah Efendi kâtib-i yeniçeriyân ve Hısım Mehmed Ağa.

Vezîr-i a‘zam İbrâhîm Paşa’nın birer takrîb ile kendülerinden inhirâf-ı zamîri hasebiyle Âsitâne-i Sa‘âdet’den nefy [ü] tagrîb olunan ricâl-i devletden on iki [80a] sene mikdârı Gelibolı’da mukîm olan yeniçeri kitâbetinden ma‘zûl ‘Abdullah Efendi ve beş seneden berü kapucıbaşılığı ref ve Kastamonı’da ikâmete me‘mûr Hısım Mehmed Ağa¹⁴⁸ ve sinîn-i adideden berü Selânik’de ve sâ’ir yerlerde ikâmete me‘mûriyetle mübtelâ-yı gurbet olan Silahşor-ı Şehriyârî’den Mahtûmî Ağa taraf-ı Âsafî’den mazhar-ı merhamet ve eşfâk ve Âsitâne-i Sa‘âdet’e gelmeleri bâbında emrler ile cümlesi kayd-ı nefyden itlâk olundu.

İhsân-ı pâye-i sadr-ı Anadolu bâ-Şeyh-zâde Efendi.

Rü’esâ-yı târîk-i ‘ulemânın müte‘ayyinlerinden olup İstanbul kazâsında halefî Zülâlî Efendi’nin [80b] selefi iken mezbûrın tarîk içre kendüsüne rehzen ve nevbetinden mukaddem Anadolu sad[â]retine i‘tilâsından neşât-âbâd-ı derûnı beytü’l-hazen olan Vardârî Şeyh-zâde Mehmed Efendi ‘âlim ü fâzıl ve ricâl-i tarîkin ma‘dûdlarından bir merd-i kâmil olmağla tatyîb ü ikrâmı murâd ve Şeyhü’l-islâm Efendi hazretlerinin işâret-i ‘aliyyeleri üzere Anadolu pâyesiyile mesrûr u dil-şâd kılındı.

Maktûl-şüden-i Kara Mustafa der-meydân-ı lahm.

Nice zemân başkapu kethûdası olup yaya beğliği ihsân olunan Kara Mustafa bulunduğu hıdmetin muktezâsı üzere nice kimesneleri habs [81a] ü ta‘zîr ve fi’l-hakîka tasallut u istilâsı ekser-i nâsı tekdîr itmekle meydânda olanların ekseri katre-i hûnına teşne ve katl ü i‘dâmı kasdıyla nice zemân kabza-i şemşîr ü deşne olmağın muhtefî olduğu mahalden ihrâc ve bir iki [gün] meydânda habs ile iz‘âc itdiklerinden sonra merkûm ve bu makûle ef‘âlde mezbûra şebîh ü misâl olan Uzun ‘Abdî nâm bir şahs-ı mezmûmı

[Mısra‘]

“Meseldür dinsizin ey dil gelür hakkından îmânsız.”

medlûlü üzere mukaddemâ zahm-hurde-i tâziyâne-i âzârı olan eşrâr Etmeydânî’nda pâreleyüp lâşelerini meydân-ı çâr[şû] hâricine ilkâ iylediler.

Vefât-ı İspirî-zâde [81b] vâ‘iz-i Ayasofya-i kebîr.

Şeyh-i mezbûr Ahmed Efendi eyyâm-ı fetret ü ihtilâl hilâlinde Sultân Ahmed Hân hazretleri taraflarından meydân ricâline irsâl olunduğında “Pâdişâhım serîr-i saltanatından siz nüzûl itmedikçe cem‘iyet-i nâs perîşân olmak muhâldir.” kelâm-ı vahşet-engîzini sem‘-i hümâyûnlarına sarâhaten¹⁴⁹ ilkâ ile îrâs-ı keder ve Hüdâvendigâr-ı müşârûn-ileyh hazretleri

147 Metinde “Rumili” ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

148 Metinde “Mehmed Ağa” ifadesinin üzeri kırmızı çizgi ile işaretlenmiştir.

149 Metinde “صيراحتاً” şeklinde yazılmıştır.

kemâl-i hazen ü inkisârlarıyla pîrân iyledikleri nâvek-i du‘â şeyh-i merkûmın cânına eser itmeğın mâh-ı mezbûrın selhi olan Cum‘a günü¹⁵⁰ musallâya, Câmî‘-i Mehmed Hânî‘den kûy-ı hâmûşâna hırâm iyledi.

¹⁵⁰ 13 Ekim 1730.

Ek II: Târîhçe'nin Tıpkıbasımı

۴۱

اونوز سینه مقداری زمان شاه ممالک
 ابران ایمن محمود خان افغانک اصفهانه
 استیلوسی اثناسند تاج و تختند
 حایوس و محمود خانک یدند مجوس اولون شاه
 حسینک اوغلی شهزاده طهراسب حیلمی
 مدت مازندران طرفلرند کشت و کذا
 اوزده ایمن طهراسب قوچی نام شخص کارکرار مقدا
 ملک اعتماد الدوله حقا منده قیامی و شهزاده
 نک نظامی امورینه اقدامی سببیل اولد
 شهزاده عسرتوی اولون محمود خان سیستانی
 بی منع بعده کرسی مملکت خراسان اولون
 هرات شهرندن ابدالی افغانلر نیک پنجه
 تصرفلرینی دفع ابدلدن ضکره اصفهانه
 عازم و اوچ دفعه افغان ایله محاربه سنده
 اشرف شاه منهدم اولفله تختگاه اصفهانه
 شاه

33

شاه اولیجق آستانه دولتته منوال قدیم
اوزره عقد صلح ایچون ارسال ایتدیگی
مرخص ایلیجیسی رضا قوی حان ایله بر قاج
دفعه مکالمه و روان و کبجر و قلیس و شهر و اند
ماعدل ضمیمه محالک عثمانی اولون محملر شاه
طرفه احسان اولنق اوزره دولت علیه
مرخصلری ایله عقد مصالحه و مسالمة اولند
یعی اثناده صدر اعظم ابراهیم باشا حصص
مرقوم ایچون تحریر اولنان تمسکی دیار عجمه ارسال
و منوال مشرورج اوزره صلحی غنیمت عظیمه
بیلمه سیند وسیله اولوب رضاداده اولمادیغی
صورتده جانب شرقه حرکت انواع عساکر
مہیا و آحاده بولنلاری ملو حظه سینه شهر حرمت
سکزینجی کونی توغ هاپونی اعراج و اون سکزینجی
نہج تبه کونی پادشاه عالمبناه حضرتلرله معا

اقتضا ایتدیکی صورتده حلب مشتاسینه
 عزیمت ایتمک اوزره اسکدر صحرانده نصت اولدو
 اوردوی هابونه حورایدی بعدده بادشاه عالمپناه
 حضرتلری بروسه یاهود اسکدرده اقامت بیوروی
 کندوسی حلب بعدده احاسیه یاهود توفاتده مشتاشین
 اولتی اوزره هر طرفده ترتیب منازل و زحایر وارباب
 سفردن جلیل و حقیر جمله نیک ندرتک مهمات سفیری
 زمان قیلده عدم قدرتلری نمایان ایکن گاه صفرک
 اون سکرخی کونی گاه غره ربیع الاول یا مولودیش
 عقیبند حرکت ایتمک گاه کندوسی ادھی بادشاه
 عالمپناه حضرتلرله فالوب ایران طرفینه سرعک
 کتیمک اوازه لرله صفر و کبیری متحیر و ازعاج ایتد
 کیذن ماعدل اعجام نکبت انجامک مقدامکامله
 اثناسند کرمان شاه بعدده همدان و صحرای
 اسکدرده صفر و کبیر نوبنویظهور ایدن تلواندن
 غریق

34

غریق دریای حیرت و اضطراب این تیر رودی
 استیلو لرندن ارازل و اسافل بینلر ندن بجه کفت
 و کور بیداحصو صا تبریز قلعه سی سواد اعظیم و جببانه
 و مهابتی حاکم و پرتشهر معظم اولوب در و نند منو
 طن و جایگز اولون اتواج طویف لشکر ملک و مال
 و اهل و عیال لری او غور بینه ادنی سنگیاز سینه
 بدل جان و سر لری نی فدایتک مقرر این محامی
 فظی اولون وزیر جاوش باشی قره مصطفی باشانک
 بلا ضرورت ترک نشات و فرار و مجر و طرها س
 قولجان بی ایمانک بادشاه حفصه لری تبریز مملکتی
 بدل صلح اولوق اودون جانب شاه اعطا ایتمار لیه
 بران مقدم تخلیه و تسلیم ایدن سر دیو بعضی وعید
 و تهدید لری متضمن کاغذ ارسال ایتمه سینه
 بنا شهر لری محافظه ایله تقید ایتمیوب میان
 شهر نکامده فرار ایتمه سی حبیله تبریز ده

بولنان عثمانیاندن صغقت قلب حادث و مر
 قوعک بو وضع نامردانه مدحومی صدورجا تیرزدن
 جانب روعه نهضت و غیرتکلر بی اقتضا ایدن
 اهل سنت و جماعتدن تیرزقا ضبسی دباغ
 زاده برادرزاده سبی و انواع طوائف عسکریه
 دن نیمه سنک اثنای طریقه کند و لری نعمت
 هوشکوار هیاته سپر اهل و عبالرینک ملو عین
 رواقظه اسپرا و ملارینه باعث اولدیغی وزیر اعظم
 ابراهیم بابشآنک امر و مکتوبی ایله اولوق اوزن
 بعض بدحواهان دولتک مجلسلرندن بجه کلمات
 و السنه انامده تیرزدن جقان طوائف عسکریه
 جمهور و جمعیت ایله استانبوله کله جملر ایتمش دیو
 نجه اکاذیب و ایضا فتنه یه بادی اوله حق ترهات
 ظاهر و هویدا اولوب حتی شیخ الاسلام عبد الله
 افندی و ایا صوفیه کبیر شیخی اسپری زاده لعد
 افندی به

اقتدی بہ تزکرہ لہ ایشا لیلہ حافی الضمیر لربنی اظہار وادطاص معہ کاند
 او جاق احتیاب لرینہ احبار ایتد کلری اکثر ناسہ بر اجمہ فساد نیند ہی
 باعث اندیشہ و هراس اولمشکن قضاء حیرم
 محرمانہ اسرار دولت ومدبران امور سلطنتک
 دیدہ بصیرتلمینہ پردہ کش غفلت اولمشیدی
 پس شہر ربیع اولد و ملک اون بشیخی تجتبه
 کونجی وقت صفوہ کبرادہ یکم یلک ادعاسند
 اولون حشراندن اون ندی نفر اشقیاء
 بینلرندک واقع اولون عهد و پیمانہ بنا سلطن
 یازید جامع شریفی حرمک فاشق جیل طر فندہ
 کی فایوسہ او کندہ رفع لو او شرعہ دعوا ضرور
 در امت محمد اولون دکالربنی قبا یوب بیرقا
 التذکلسون دیوند ایلہ چار شوا ایچندن ہراز
 ستان عتیقہ عریمت و بو کیفیت ایلہ ہراز ستا
 نک ایچیند کیروب جقد قلدربنی مت شاہدہ

ایدیک ارباب سوقة دهشت عارض اولوب
 جاجاد کاندیرینی قباغه میاشرت ایلد اشقیای
 مرقوم جمعیت ایلد جار شو ایچندن جقوب
 دیوان یولیلد ات میدانده کلنجه هر زمره نیک ارباب
 فتنه و ملعتدن و افر اصحاب حماقت نکیت
 واد بار کبی قفالرینه دو شمله بادی نظرده
 جمعیتلری کثیر و کند و لری زور ایلد میدان قابوچی
 اجدروب عشقله در حلقه رندانه کپونلر کوکلند
 اولوند رکنه میدانه کرتلر حضور نیله میان خید اند
 جایگیر اولیجق میاشرت ایتد کلری کار حطر ناک
 تقویت و استکامنه جبادرت و اولو برنجی
 بلوکل قرغانتی جمعیت ایلد او طه دن قالدیروب
 میدانه جقر معنه مسارعت ایلد یلر اول اشناچی
 دلاک ارباب اولدی زمره سینک ملعت و جبا
 ایلد میانلرند شهرت شمار پاترونه جلیل نام
 ملعون

36
 ملعون نمود اطوار و افرار باب شقاوت
 ایله مید ایدن اغا قاپوسینه و آرد یغند کجری
 اغا سی حسن اغا د فعلرینه قصدی ایتمدیکندن
 غیر بی تبدیل قیافت ایله قراره فرار و بر بیک
 مزبور باترونه به قوت قلب کلوب کارخانه لوی
 دهی استصحاب وجهه خانه نه واروب بشتی
 بلوگن قزغانتی هواه و نا هواه جفا ردوب میدانه
 کتور مک اشنده باننده بولنان حشرات سیاه
 ویت بازارند کی دکاندره اولون اسلحه و البه
 بی غارت و تاراج شتاب ایدوب عودتک سرع
 خانه بی دهی قباد نزدیک استانبول قایمقامی
 فودان مصطفی باسا اول کون علی السمن چنگل
 کوی قریبک باغ فرج تسمیه ایندوی برده ایل
 استماع ایندوی کبی استانبول کلوب اوزون
 چار شو طقارند دکاندری اجک دیوشنه ایل

بر مقدار کشت و گذارد فصدک اسکاره حور
 اول کجی استا تولد خانه مستند بولنمقله محمد
 کتخدا و بکجی اغاسی تدل دیاسارایله اورده
 طرفنه عبور ایلدیله بوقضیه هاله صد اعظم
 ابراهیم باشا تک مسوی اولیجی شیخ اولوم
 و وزیرای عظام و صدور علماء کرام حلیله و حلیله
 سلطان حفترنیک ساکن اولدقاری دره صد
 عصمت حدیج سلطان حفترنیک ساحتسرایلرند
 مشورت ایچون دعوت ایلدی ارکان دولت
 علیه دف شیخ الاسلام عبدالله افندی و شرفیاب
 مطاهرت سلطان اولون وزیرای عظامدن بونی
 علی باشا و حافظ احمد باشا و سلحدار محمد باشا
 و صدر بن محترمین و جمده علما اقدیلر و بکجی
 و جیهی و طوبی و طوبی و طوبی عیبه جیسی و سباه و حدر
 اوجا قارنیک اغاری و صابطلری محله مرزبوردده
 عقد

عقد جمعیت فتنه نك کیفیت اطفاشیبا
 حصو صندك مشورت ایلوب رایلدی باده
 عالمبناه حضرتلری سنجق شریفی الوب ارکان
 دولت ایله استانبوله کجک اوزره قرار داده
 اولدیغی بالدفعات ساکاب هایونده
 وافاده وبادشاه عالمبناه حضرتلری چون
 جکدرمه اعاده ایلدی مکرر دم الی صدر
 معزول میرا زاده شیخ محمد اقتدی سرا ایضی
 قریب وار دقلزنده بادشاه عالمبناه سنخقی
 وحرقة مبارکه بی کمال تعظیم ایله در سینه
 حالده سرا ای هایونلری طر فندن ظهور و
 اوج بمقاد. ایکن استانبوله یالی کوشکی اوکده
 ذکر اودنان رجال دولت و علماء عظامدن جمله

سرای هایبونه جان اتوب عقد جمعیت ایلدیرلس
 اولکینجه ساعت سکرده این حرقة شریف اوده شی
 هار چند مابین قیوسی یاننده حضور هایبونه جمعی
 واروب بو عایله هایله نیک ندیری یاننده مشاوع
 بعد ادا ای نماز فجر و نصدک حرقة شریف اوده سی
 اوکنده کی صفه ده ینه حضور پادشاهیده بو حصو
 دفعه چاره تدارکی ملحوظ و فرائض اولنوب اول
 اثناده ابراهیم پاشا مایه، خمیر فساد اولون ایلر
 طایفه سندن بر قاج دلوک عارناود او طفلده بر قاج
 کون مقدم بعض دسایین اطلوخ حبسیده فلوریه
 واقع جنکده اقامته ماحور قلنان اسنانور
 معزول زاولی حن اقتدی کبی مفید و مکار
 شخص تباہ کارک طشرده بولندیغی خالد میدان
 رحالبی

38

رجالی نوبونو مفا سید سونی ایله اصلول اتمه سی
 غالب احتمالدر بلکه ابقاط فتنه ده دخل عظیمی اولماقی
 امر محال اولدیغنه بنا بستاخی باشی اغایه مزبور ی
 کتور مکه عجمه ضدال ارسال اتمکی فرعان اتمایله
 حاصلیدر مزبوری جفکندن الوب ضدال ایله ساری
 هجابونه ایصال ایلدیلر امر کار اول اوده صادق و موافق
 و مخالف و منافق متماز اولمق لیجون صدر اعظم سنجق
 شریفک امر حاجی باندک فتح کلام و بیجو ای سی حسن اغا
 طنه جفک یک طشره دن کلنز ایله موصل نینجه فرم
 اولیجی بر قصه سود دیور مقدار معارضه ده قیام ایتمک
 کنه نصک صدر اعظم ابراهیم باشانک ضوایدیک
 سی اودن سنجق شریف امر حاجی اولنوب اندک بولنان
 وزیر ای عظام و کبرای علماء کرامک عیاشندلر ایله

اورته قيونك اوزرته نصب اولنمقد مبادرت
 وبالجملة موجود اولون رجال دولت اورته قیود اولنه
 کی نیشینکاهده او توروب عشق و حلواچی و سایر
 ساید بونان لرون بر مقدار سه نیکدی تحریزیه
 حانده تیغ توفنک و اقتضاسی اولون اوت جنگ اوجیه
 مباشرت قلندی بی ملولده سنجق شریف جقد یعنی شریف
 اشاعت لاجون متعلقان دن بعضی بی طشیه
 و بعضی بی عکری طایفه سنک مانی ضمیر لرنه زبانی
 تحصیل و قوف لاجون تعیین و حاصلی اغایه یلی بی مقدار ای
 بنسنانچی قوشیلوب میدان رجالنه معقول و مشروع
 عاملنه مساعد اولنور همان جمعیتلری بی بریشان
 ایشونلر دیو طرف شهر یار انامدن بیامه ایصال
 اولندی حاصلی اغاباد شاهزادن هر و جمله رضی
 و حشودر

31

و حشود ذلکین دولتدینه ضمه و حیانتدی
 او طفلد دفتر ایتمدیکنز انجی درت کسند در ایکی
 ساعتد کین حیاط فرزه ارسال بیور سنلر
 جواب ناصوا بیلد عودت و صدراعظم نرانی
 خبر ویردیکندد حاصکی اغایه مسموع و معارفی
 اولدن حالتی اعلام ایچون حضورهایوبه ^{سال}
 بعدد زمان کند و سببی نچی یا کتر کیدوب پاید
 سریر لطنه رو بحال ایلدی بو حالدن استخبار
 احوال لچون بیاملرندد باعث اسایش خاطر
 اوله جنق بر کلام اولما دیغندن غیردی سنجق
 شریف جقد یعنی ندا لچون ارسال اولنلر
 ایاصوفیه حد و دندن خارج یرد رفیع ^{صل}
 اتمد کلر هی حبیلد اول کون سزای میدانته

غایبته اقل فلیل ادم کلوب اندک بی هکنام
 عصرده تفرق عودنری سربده اولون ارکان
 دولته ایراث وده هشت و حیرت اتمکین ناچار
 احشامه قریب سخن شریفی محله فونلمن احشامه
 اولوب صدر اعظم و وزیرای عظم حضرتای
 ایله عرض اغارنک او طرند بیتوتت و ارام
 و داماد زاده افندی علت سبیل حرکت عدم
 قدر نندن ناشی سلطان مراد او ده سنده البقر
 نیلوب عنقی افندی و سایر افندیلر کندورننه
 اول کیمجه مهاخانه تقیین اولنان بیستنجیلر ایله
 مقام ایلدیلر ایرتیبی سبت کونی افندیلر نماز صبحی
 بیستنجیلر ده اداد نصکره صفه ده نینه جمعیت و
 کار کور مشورت اتمک اوزن معمر ابن سعید اولام
 عبد الله

40

عبد الله افنديجا طلوع فخره ف مقدم اولد بوعاوط
 دن زولجی افندی ایله معا سائر افندیلرک اولد نای
 او طریقه حرکت و ایا صوفیه شیبجی اسپری زاوه بیجی
 محل ضربور دعوت ایدوب بو قدر زمان سنند ای
 فنوی اولفله ناموس علمای صیانت و بوسن ساله
 قطرات خونم ایله رهبت سفیدم کلون اولقدن حمایتی
 سرزدن رجا ایدرم دیو کلمات رقت انکر کیره اقر ایله
 جمله سینه توجه خطاب و حصار مجلسک جموعی
 العیاز بالله نعت بو معناه رضا و بر طک نه احتمال
 دیورد جواب ایتمد کلرند نصله ارباب جمعینک مراد
 لر جا مقدما بز محمود الفعالم بر امام استرزدیویازد قاری
 تزکره دن معلوم بیس بهوده بره بخون و حمت کشتی و جارسی
 اشکار اولون شئی لبحون پریشان و مشوش اولور زکمان

نمازی شمدی قللم و جمله مرصعیه واروب بادنا هک
 حلی ابله خلقی افضل بدن خلوص ایدلم بن دخی مناسب
 کور بلون برده معزول اقامت و بقیه عمری صنف زرعبادت
 ایدیم دیو حتم کلوم و اول وقت شافعید نمازی اند
 قلوب افندیلر ایله خاص باغ ایچنده مروان او طه سی
 هارچنده کی موقعه واروب آرام ایلدی اول اثناده
 مروان اوده سند او یجوده ایکن افندیلردن بری بی قیون
 باشایی بیدار و داماد زاده افندی کایی مجلس مزبور
 ایلیوب افندیلرک اکثری امامک تفره ابتد کلدی
 متخیر و مضطرب و برده صفاتک و راستک به گونه نقش
 غریب ظهور ایدر چکنه مترقبیلر ایکن صدر اعظم کلوص ایلیخ
 اوزرندک جمله به برستی و سن اولوم اربی اولمش مدرا ایچن ولی
 نعمت کله خلوصه چاره ندرک اتک جمله فر لوز صدر دیو

فصیح

فتح در پیجہ مقال ائمہ کینک عقیبنہ مفتی افندی بہ
 بادشاہز سنی و فیودانی و کندی عزل و نفی فریجی
 فرمان پور دی دیو توجہ خطاب و حاصلید فروری
 بستاجیلر اوطاسنہ کتورک دیو امر ایتد کد نضکہ
 العلماء امداد زاده احمد افندی بہ عبد اللہ افندی
 مقدم فتوی تکلیف اولندقدہ انحق مرزا زاده افندی
 حضرتہ بیورک دیوب حضور ہا یوتہ روانہ اولدی
 مولانای مشار الیہ حضرتلری برایکی نوبت صدقات
 مردن بکررا بچون کند و کریمہ الحاج و ابرام ظہور
 تباعد و معزولودچی مجالس و اسمک بولنماق داعیہ
 اظہار حواشی تقاعد اتمشرا این امام سابقہ و بر این
 کرد خاطر ای ارمیان منصب فتوایہ عدم رغبتلری
 اظہار و طشرہ وہ مدینہ منورہ فاطمیہ و صطفی افندی
 مفتی ایتد کلیری استماع اولنوب فروری داعیہ کند و

۵۰

مختار و نصب کرده اولدیعتقدن حد و اتند و فور و جهان
 دیزه بر مقبول داعیلریدر دیواعتدار اتند کلند نصاح
 کلوب افندیلر بانلرند مقاملرند ارام ایلدی اول مجلیه
 سکبان باشی حسن اغا نه دخی بکری اغالی تکلیف اولندن
 اغای فریور بو بندگی بکری اغا سیمی اولوب اغا سوسنه
 واره غمده جمله سیمی اظرار میل و محبت و میداند کند و ری
 ایله له بولنغی تکلیف و دعوت ایدجکلری طاهر و محافت
 ایتدولکم حالتی بی توققی بنی صد باره قله جکلری اسکانه
 و باهر اولوب بر نسیه بی مفید اولنر بر مقدر اردی بقالم
 نه مقبول قرار بولور دیواعتفا و بیان محذوره ایله
 بعدکینه جمله حضورهایونه دعوت و میدان حالتک
 خاصکی اغا ایله کوندرد کلری جبر بوند بعضی علماء و
 کتاب و وزیرانک دخی قتل اعدا ملدی و اولری اولدی
 تعداد عنواننه باش قبو کتمد اسی قره مصطفی و اعوانتک
 ابراهیم افندی کیمسک اسی تحریر و کند و طرفلر
 بر ادم ایله ارسال ایتدکلری و قترک جو ایله کیمکله
 ارسال اولنق مناسب ایدیکتی مشورت اولندن
 علمادان

42

علمادان برادرم ایله کوند مرطسي حناسيب کورکوب
 لکن صدور علمادان برادرم ایله کوند مرطسي وارکان
 موالیدن اولسي خصوصند بعضی محنت ملو خط ایدر
 حاط اولون موالی عطا مدق سلو نکلدن مغزول عماد
 زاده سید محمد افندی و متابع مدق جوامع ^{سطن}
 اسانولون یکی جامع شیبی محمد افندی نیک ارسال
 اولنما لری استخسان اولنقله واقید اعتزازه ^{نکل}
 ایکسی دخی بهم جانله عازم میدان اولد فلزنده عماد
 زاده افندی جایی بستگاه سعادت بنا هله بنه کنور
 نهایی استررابه وزیر اعظمی دخی رابطه مظاهر تقریبی
 ایله حمایت قبدینه دو شیمویا فدا اید جکلرینی اصبا
 وادابور مشلر بو انشاده قبودانلق عبیدی قبودانه
 توجه اولنوب رسانه ارسال واعیان اغایاندن

۵۱

مبر علم نیکدی علی اغا حور دیده ادم اولطفه وزیر کتخدا
 لغی ایله اجلول اولندی میداندک اولوق ارباب فیساد
 جمعیتدی انا فانا زیاد اولوب انجق قدرت ظهورده بیجا
 وطعیان و خروج علی السطانتک و حامت و شامتک
 دین و دنیا سنی صیانت ایدن صواص و عوامان کیمی
 کنج خانه و کیمی حلقا تندق بر نیک کلمه و برانه سندن
 نزلان اولطفه زمره اشقیات تقویت شر و تحشیت امور
 مدار اولوق قصدیه لطف و مطلق ایله خانه زنده هست
 جوایتد کلری کبار دن انجق بکیمی اندب بی لمان
 اندکی بی خانه سندن بر محله نقل و احقا انجق حاضر
 بولنطفه بی تکلیف الوب میدانه ارسال و بی اولدی
 جمله اختیار ایدوب اوجاق اغازی و حاصلی و جویبار
 دن بر بی میدانه جوقا دقلزده استقیابه بیست اولوق
 تهاتی

483

تهمتی ایله ناسی مقدما بر تقریب ایله جماعت جو ریاست
 حیدر اند اولوب نیشک جمع ایدن اشقیایه
 اولقا تهمتی ایله معزول و مکتوب و محذول سراج
 برد کاند کسب پر بله تعیثه شفق اولون سراج
 محمد نام مکته بی پکجه ای افاسی او جاق جاوشلر
 مدیر زدن اولون نام نکستی سکیان باشی ویت
 الما جیایق دن معزول بالطرحی دی مصطفی فی قول
 کنده ای و موصله سخن مدرسی دی ابراهیم دی بکله
 مشهور جوار حضوره سندق بر باوه لود بوانه بی شعوری
 کنده طلب و نیادله بینارند فاضی اسنانبول و
 اولناق امر اول اسانی کنده و زنی واقعه زدن
 کورسه جیره ایله تعبیر ایدک جیجکلری ضایعه
 مناسب کورسار بله حنده انگیز ارباب مقبول برتر

نامعقول ابدوب اسکیاردن نقل ایندکاری
 اورنه جادر روله مبدانی یکی اورده سینده شنبه قوی
 وسبت کچه سی رجال دولندن نجه سنک حانه زنی
 نهی وغارت لہون طرف طرف برفاقر قعین ایلدکاری
 فضا صدق قناعت انیوب جمعیتلر نیک ثباتی کتونه
 وسبله اولغیچون بلومویب یکمجا وجبه می اوچار
 بنزده سرد نکجتی خوری و نصح بدما کاهه جاشنت و بوبانه
 ایله بیت المال مسکینک تاراع و بیخاسته دمی
 تشرید مقدمه به مبارکت ایشلر ایدی عماد زاده
 افندی رفیقاری ایله حیدانه واروب اورته جامصدک
 رؤسایه اشقیایه طرف همایوندن و املر نیک کتونه
 مساعدی حقیقین تبلیغ بیام لچون گروه علمانک
 صغیر و کبیر نندن خود واحد قتل و اعدا املر نه طرف همایون
 رحمت

۱۸۴
 رحمت و نه عامه علماء دین مساعدک و اجازت ممکن
 او طیبوب غایبه مایمکن اقتضا اید ندر تک نفی و اجاد
 لری ایله اکتفا اولنجقنی افرام ایدوب بر قاج ^{عت}
 مزبور ایله کف و شنید و نصیح بند بولندن بیان
 انواع و عید و مواعید ایتد بکنز نضک عطلو بلری
 اولنارک کند و زینه و نذک نسیم و ارسال و زولایک
 اما طولی صداری و سایر نصب کرده مختار جا اولد
 اشارتک طرف بادشا هیدن و مقاملرند ابقالیله
 اجلول اولناری مراد لری اید بکنی بالو تفاق بیان
 ایتد کلرند حولونای مرقوم مقتضای حال اغنا
 و قول کتخداسی اولوق ادمله حلقه ارسال ایتدی
 تحریر و جوقد اری ایله ارسال اتمکین و حال مزبور ایله
 بر قاج خلعت ارسال و هو و وجود نائل اولد قلدی

مصلحتك طرف باد سا هيدن احسان قلند بغي
 قلندي بغي جيري اقبال اولندي پس ميدانده اولون
 روساي اشيا شيخ امير افندي بي اليقويوب عماد
 زاده افندي بي مراغه بتي عوص اعلم اتمكيجون ساي
 همايون اعاده و رئيس ليمان افندي بي رفق و هما
 ايلد بلر مرفوم بعد العصر ساي همايون كلص كوزون
 اشديوكي احوال بر اهوالم بالذات بايد سراسر سلطنة
 نهاني حكايه و ذلولي افندي ارم لهون نغي اولتمقله
 روم الي قاضيه كرتكي نوصه اولنون ديدكلرنگ
 استا قبول معزول لرنيك بولي اناطولي قاضيه كر
 لكيدر د بوجواب و بري كس نرم مردم الي اناطولي
 بلنر زهمان مزركورك قاضيه كر اوله سني بيلورون
 د بومر بورك صدر ميني التزام ايندكلر ميني افاده

ابله

45

ایله ادا ای خدمت سفارت ایلدی بو احوال
 حل لندک اول اوده تعیین هفتی انام دولت
 علیه به اهم مهام او طغله جبر زاده افندی حضرت
 طرف باوشا هیدن تکلیف و ابرام تکرر و بالجه
 روسای علمانک اول مجلس عالیکن مشا ارا به
 مقام فتوایه حمله مردن احق و الیقدر و بیواتفاق
 و هر طرفدن قبول لایحه چون اقدام لایحه منقر
 اولیحق مقتضای دیانت و تقوی لایحه اوزر صلوح
 عامه به وسیده اولتی سعادتتی ملاحظه و تحیل
 و بار خلعت فتوایه زبرور روشن تحمل ایلیوب
 بر مقتضای قانون قدیم بیاض جو قه قبالها
 صمور کورک تدارک و قتی او طاعفله سیر قام
 جو قه قابلی صمور کورک الباسیله تکریم قلنوب

عماد زاده افندی مکارم باد شاهیدن مقرر نظر
 عنایت و اکرام و نقابت اشراق ایله شاد کام
 قلندی بعد میدان رجاله دایره اطاعتی حرج
 اتمد کلر نجه طرف سلطنتدن کند و رتبه تعویض و موا
 حد اولنماق اوزر قهریدی عظمی طرف باد شهید
 نحریر اولنان تفریر حجتی موجود و بونان علمایه اعطا
 ابتدا کلر ندن صکر حجت فریبور و ابراهیم افندی سنان
 قضاسی علی السمی مطلوبی اولون گنده و طرفه رتبه
 ارسال اولنجی علوم و بیستنجیلر اوده سنه ایاب
 دفعاید عشرت مقرر اولغله افندیله دایره ها بون
 تعبیبت حبیب و مقام اولندی بعد احشام فریب
 صدر اعظم ابراهیم باشا سحر داراغا اولط سنک
 تنها فتن این و از السعاده اغاسی بشیر اعاضه دهی
 و ساطدی

46

و ساطئدی ایله مهر وزارت النوب اول کچوست
 طغوزده ایکن محل فریوردی قابواریسه ایصال
 فرمان و مشار البهک و ارا ماسندن مقدم قیون
 باشا و محمد کتخدانک بسنا بخیر او طه سندن
 قابواریسه نقلدی یابند حکم قضا جوبان یورادی
 رئیس سلیمان افندی ایصال ایتدی کی جبرک حوایله
 عودت انک اوزره ارسال اولمش کن میدانک
 و فرار و مطلوبدی اولون کتیه حیا ارسال اولما دیغی
 حالک انش فتنه ناک جمهور سکونی امر محالدر دیو
 نوز کسبیله ترک سله اجبار انکین اول کون فریوردک
 نه کیفیت ایله ارسال اولمازی مساوره اولمش فرار
 اولمشیک هنگام طلوع فجرده کمال مرته استعمال سعت
 ایله شیخ الاسلام افندی و روم ایلی قاضی کجی افندی

حضور همايونه دعوت بيور بلوب حضور ياد شاهي يه
 داخل اولد قانده محسوسلر همان بوند قتل اولونو حد
 زي الوي گوشكي باندن كي دوباره في طشه يه العالو
 ديوقلندن كمال استجالي حكمنده باعث جسات
 سوال اولد يفتد باد شاه عالمناه حضرتلي ارباقتد
 وجدال سهاي همايونه هجوم ايدوب الگوشتي اوگنده كي
 زوقاق مالومال اولمش ديوجبر و پر دكلندن مردم الي
 صديقي اقتدي حضرتلي بادشاهم عجالته بر ايكي بنده
 زكت واروب الوي گوشكنده استطلاع حال ايلون
 ديوارانت شهره صواب اتمري ايله در حال زلوي ايله
 ايا صوفيه شيعي مجله ايله الوي گوشكي نه ارسال اولد
 عودتلندن زكر اولنان محله دوست و شمندي انسان
 دكل ساير متنفس حيوان دحي اولما ديغني اخبار

ايدوب

47

ایدوب بوجبر طشرح ده کی مفسد را ایله یکدل و متحد
 بر صیله کارکت حد عتیبی اید و کی طاهر و مقرر اولدی
 ابا و انشاده مزبور لکت اوجی و اوجی واسطه مار بجان
 کند ایله مرده و بی جان قلاب جمد لری مررا کوز
 عی به سنده تمجیل و جمع کلوب اشقبابه روان و مفتی سانبک
 جلد رحد ایله بوزجه اطیه نفی قران قلندی بس اول کون سربای
 هابوند بونفان جلد اعیان و اراکان استانه سعاده
 اولون و ذرای عطامدن داماد باد شاهی سلحدار
 محمد باشا حضرتلری اصل موجود اولما ایله هر و ذرائع
 وزیر متار الیه تفویض اونما سنی استخسان و باد
 عالمیناه حضرتلریک و جی جرب و معلوملری او طفلد هر
 هابون احسان بیور دبلر میسلس میدان و اصل
 و اشقبانک مقدمات مراملدی حاصل اولیجی حور حور

۵۷

چشم نبي او كنه قبودان باساوات سيداني قريده دست
 بول اغزته محمد كنه ايدوس حدري نبي القا ايدوب ننه
 مئاسد زيبان و اعلاوند ز غلام نيم تدارك سبت و باد شاهر
 ابراهيم باشاي كتم و احفا و اصل زميندن برني اكاقل
 ايدوب كوند رش مسند اراي ملوفت اولون باد سادة
 ظل الله قرب جلوف لوبق سرا ميدرد يو مغلط ^{المعظم}
 ايله سادة للهي اغفال و اضلال ايدو ترك موصوفت ^{حدي}
 بر بار كيره باغليوب هزار تحفير و ادار ايله باب همابون
 مقابله سندن كي چشمه او كينه القابله اظهار حال ترك ايدوب
 ايتد كلبي سموع باوشاي اولنجوش شمع اكه لوم اقديا
 و داماد واده افندي و دم ابي صدر افي افندي اخصا ابي
 حضور همابون لوزه دعوت بهور ايدوب بو قدر زماندن بر و بر ابراهيم
 باشاي و ابي عامه ملك معلومي ايتن جمعيت ايدن ارباب
 سخاوتك

48

شفا و نك بوكونه وضع و حرکت نردن مقصود ری عیان
 و نیم دخی کطنقی استمد طری نمایاندر انجی نیم دخی طبیعتن
 تحمل امانت کبرای جلد فندن فتور ظهور حتی اسکدرده ایکن
 برایکی دفعه شهزاده کطن محمود حضرت بی بی جباروب سپهر
 سلطنته اجلاس ایلمک حاطم حطورا انجیدی شمد بی بی جان
 خود اول داعیه متاکید و غربت سابقه متحد اولوب فرام
 بی جنک جدال میان مسلمین رفیع فتیه و اصلد
 لیچون خلعت طوفتی شهزاده از عند کطن محمود
 الباس و سپهر کطنه حسن رضام ایله اجلاس انیمک
 وجودنا زنین و اولود نجابت قرینم بر طریقیلیه سو قصد
 انجید جکارنه حمله کسینه عهد دیس ایندما لیچون سرزدن
 بر بی میدانه کتقدردیو توجبه خطاب بیورد قلند
 مشار ایله هم حضرت بی شوکتو بادشاهم زر بر بیب

۵۸

نعمت و پرورده حوان عنایتک اولوب هر حالک وسیع
 و قدرتمیز فریبته سبی صداقت ایله خدمت و بویله خاند
 کجای دولتند بران عدم مفارقت فریضه و معمر
 لکن بو مقولہ حدیثی ادا یه بر طریق له قدرتمیز و قدر
 کمال اضطراب و دهشت ایله سربجیب حیرت اولدیلر
 اما صوفیه شیبی اسپری زادیه مراد قوالی فی افاده
 بیورد قارندن مزبور بو خدمت عظیم نیک او اسانه
 اظهار شوق طلب و ذلالتی افندیکن کندویه رفیقا
 و تبریک قلنما سنی سوق و طلب ایتد کده باده
 عالمیناه حصنلک ز اولبدن عدم امنیتلری بیان
 و شرح افندی غالباً مقتضای کشفی ایله مرکب صدا
 ایله خدمت ابد جگری تعهد ایله کویا حاطر انوی
 با و شاهیدی رفیع عبار کمان اتمکین وقت و زمانک
 معناد

49

معتاد اودون سمور کورک تدار کنه مساعده و امکان
 اولاد یچی سبله حضور همونونک زولای افندی پیر اولوی
 صد ارنته و امار العاده اغاسی بیر اعا بالذات
 برقا قوم کورک ایباس بیوروب اول کون احشام
 بر ساعت و امر ایکن اسیری زاده ایله معابو خدی متی
 ادا ایچون میدان کتاری فرمان وزلا لینگ شوقی ایله
 روسای اشقیایه مناسب کور دیکی وجه ادرن تقیم
 لاجون ایکنک دچی جیب و کتاری لبریز دینار
 قلند یغندن ماعد اقتصا سنه کور توزیع اخلکون
 فولای افندی یک بدینه برکه التون دچی قلم و حمان
 ایکی سیرون میدان روانه فلندی اول اشناده درگاه
 عت قبوجی باشیلرندون انبان قنه وقتاد دروتی
 محمد اغا وید کازی مفید مودر زاده دچی بنی طرند

ساهيل اعالني ايجون طلب انشار و يو حود و مجود و مزبور
 ملحوق و بو وضعندن عقول و دولتت اعتقاد و زند و مزبور
 حيت نهاد و ارباب فته ايله اتخاوي محقق اولدي و قول
 ميدانه و اروب ز عمالجه اداي حذمت و طرفينه تحمیل
 منت ايدرک کيجه ساعت او جه ايکن سراي هاپونه
 عودت ايدوب حضور باد شاهيدن بو کيفيتدن
 سبدانده اولون حلقه جمله سي ممنون اولوب باد شاه
 دعالي ايتد کله رتي بيان و شيخ افندي البدر مصحف
 شريف الوب ذات محسة صفات اولاد فرشته
 سائلنيه بر طر يقبله سورة قصد اولنيمه حفته جمله متعين
 سورة صاهيلينه ال او دروب عهد يمين ايتدر ديلکني
 ذکر فضل ايله درون شهر پارکيه القاي احنت
 واطمينان اتمني حلوننده طشه دن چاونيلانلق
 منصبي

50

منصبی ایله عودت ایدن مر نور درویشی بد اندک
 میدانده اولون اشقیال اندن ذکری محل و اب
 ادب نجه ترهات ایرادی و طرف باد شاهانه زند
 عدم امنیله بی مقتضی بعضی مواد تعدادی
 شهر یاری تکد بر و اند بولنان حیر خواهان دو لقی
 جله خون و دلریش ایله بیس لیلده مر نور درویش
 بیع ال و البک اوق طفوزنجی اشین کجه سی ایله
 ساعت اوج بچقه ایکن - لطن لعدجان حضرت
 حایه قوت قلب جهان باعث امن و راحت عالمین
 شهزاده لطن محمودجان حضرتلی مابین قیوسی
 باند کندی و فرینک او نور دقلری محمد کتور بی حشر
 حور شیدک اقبال اولون جینلر بی تقبیل و انار
 پدر معنوی اری مقامنده اولون عم مکرملر بک

دست شریفی بوس ایله استجاب دعی حیر وادی
 رسم تجیل بوروب امروز اشارتلی ایله شهدادگان
 جوامختاری ادای دست بوس بیعت بوروب قلند
 نصره کندی طوبی پر یکا سود لور پر یکا ضروری اوده
 انلر شهزاد لرله مکان معیترینه روان و لطف
 محمود حان حضرتلی حرقه شرق اوده سنه صرامان
 اولوب ساعت دردی بر ربع مقداری هرورند
 شوکت اقبال سعادت و اجلال ایله سریر لطفه
 جلوس و ساری همایونده بوفتات ارکان و اعبان
 بالخله بیعت و امن بوس ایلدیلر صانع یقین
 علما و مشایخ طشرده بوندانله عموم بیعتی لهن
 نرکه لراسال و میدان رجالنه دخی طلوع غن
 صکرجه کلملی لهنون حیر ایصال اولندی حیدان اعلای
 ایلی

57
 ابی کینجه مجوسلری اولون والد شیمی ایدر افندیجا بی
 کندوزی دجی امر دخی حرکت ایدر جکلری جبریله ایصال
 اتلر ایمن دعوت اولنا ندر کلوب سرا ایدر حافظ زجله
 علما اسکی دیوان حانده فر نور کون و سردینه جیله
 زمان منتظر اولدقلرند فصد فر قو طرک و فت موعود
 عدم قدر و عار ندق ناشی قدس شریف پایه سینه همدان
 دن مغرول علی زاده مصطفی افندی سبب تو قفلر جا
 سوال لیمون حیدانه ارسال اوقضا فر نور سرای
 هابون قید انده لغم اولتی ادره بینلرند منتشر
 اولون قول فاسد سببله گاه عدم احیت اشعار
 گاه اوجا تارک اسکی اغازی کندورینه تلبم اومق
 مراد لری ایدر یکنی اظهار ایتد کلرینی فر نور کلوب
 احبار ایدر یکتینه امر افندی ایله اعاده و اغاز

باب هایونده تسلیم اولنور جوایی فرمودر و ساطیلده
 اعلوم و افاده اولند قد نصیحه حید اندک اولون طایفه
 هایفه بر افلرینی جکوب سرای هایوندن قدوم و سلوح
 و بساطلریله به عتده هجوم ایلدیلر بیعت عامه حصص
 عام کافه انام بادی شاه عالمیناه حضرتلرینک سرب
 شوکت مقرب لطنتی شریف لریله مسدور و شاد کام
 اولوب سرای هایونده بوننان ارکان دولت خانه
 لرینه و ذور بارینه حید اندک کی جادر لرینه عودت
 قلدیلر ملل باری و قطب لورهن لفظلری تاریخ
 جلوسلری زبانه گزار انام و عیدلر اتم الجمونک
 سان عامه سندق جریان ایدن ایلدی
 سلطن محمود خان دانا اول جلوس
 مصره عی دمی تاریخ تمام حساب اولدیجا

مرتب
 مرفوع

52

ترتیب جزای روسای اشقیاد رسای هایون
 مقتضای وقت زمان اوزره رایت اقرار بقی و طغیان
 اولون ارباب عدوانه مطلقا دولت علیه ناک
 مقتضای شرح قویم و متبضای قانون قدیم
 ایله کوریله کلون اهورینه تعرض ایتمه حکم شرطیله
 تیغ قهر قهرمانیدن امان و برملشکن سرده نکدی
 اغالری ناهنه قد کشیدک ظهور اولون او باش ور
 نود و پر گروه دل که و قالد برنجی مقوله سی مفسد
 ارنارده که الیزی کندوسی مد پر دولت و اتا بک
 سلطنت مقامنه قویوب هه شهر بیک رابطه سیله
 بی حد و قیاس شیاطین ناسی ز علم نخه جرائع ایت
 مکی چون تیمار زعامت و معاطعه و تولیت اصمیانیک
 حلقه شرعی و قانون ناسیله لرینی مد لرندن ترغ

وفتنه ظهور ندف جلاوس همایون وقوعند دکن
 لیلو ونهارا نجر دکاند دلوب تحصیل وادحار
 ایتد کلری اموالی بی پایانه قناعت اتمیوب
 نو بنور حال دولتدن کیمنی تخویف وترهیب
 وکیمنی بعضی مناصب وحدامه سوق وترغیب
 طریق ایله جلب نفع ایدوب هر کون برکونه دهام
 انبان فساد ی بازوقامت ملعننی دراز
 ایلد لرا ز جمله بطرونه حلیل دید کلری واجب
 الذالرشق اول دفتر داری علی بک افندی
 بدرمانه متر لری وزیر سراینه عایتله بعید
 اولغله مقدمات صدر اعظم ابراهیم باشا
 مرهومک فرمائی ایله نقل ایتدی سلفی ابراهیم
 افندی بک جانب میریدن ضبط اولنان حانه سند
 کندوسی

53

کند و سیاهی زدن و افزار باب مکر و احتیال
 ایله ساکن اولوق حیالی محالی ایله اعراج و مرقومک
 اقر باسندن اولمقله اغارک متعینلرندن
 اولون کور موجی نکه کمال ابرام و الترامند بناه
 بر قصاب یا زنجیسی کافر کشتی بی بغداد
 بکی ایتدر بنج و زبر اعظمی تکلیف عنیف ایله
 ارغاج ایلمک و بر از زمان مقدم و ساطت
 تهمتی ایله او جاقدن مردود اولوب قتنه خروار
 کوننه دکین سوق و بازارده قهوه فروشلغی
 صنعت و کار ایدن مصیلی نام منفور قلوب
 انام حیالارندن اغا نصب ایتد کله سراج
 محمد اغابه کتحد الق حد میتله انتاب و اعقاب
 لجه ایتد کندن فرق کون مردور ایلمدن قول کتحد الق

کبکي برجاه جليل الاعتبار طوه ناهواه وصول و اعتلو
 ايله ناموس دودمان يکتا شيبه ني حراب ايدوب
 استابول قاطيبي ايتد کلي شاهد زور مخون
 بي شعور براي مقداري يکي او طرده تيش طهوز
 نجي جماعتک او ط سني محکمه اتخاز و انذ قامت
 و اوله د معنويه سي اوله ن حشرات موزيه يه
 غرض تد و قامت ايتد يکدن صکره صوفيل حاجي
 قربنده فرش سايه نکت ايلديکي هنرک فرش
 و بساطني ساليانه ايله تد ارکس و تلميل ايتد
 ملک ايله و محسري اوله حق جاريه کيسو برده
 و د بعد مشيم سسي اولون نطفه زعيمه ني
 کرمایه نه طاق جهانة القا ايتد يکدن کافه
 رجال دولت حتي کوهر يکدانه درج عصمت
 دو قتلو

54

دولتو والذ سلطان حضرتارینه ایین اهل
 بلده اوزره شربت کوندرا ملک کبی حیرت
 انکیزار باب شعور بی در بی نیجه قبایح
 وفضایح لری ظهور ایدوب و بالجملة بادشاه
 عالمیناه حمد الله وابقاه جناب شوکتا بلندن
 ترتیب جزا رنده عفو و تغافل و صدر اعظم
 و سایر ارکان دولت علیه دن وضع ناساز
 ورجا و تیارینه مساعده و تحمل کورد کچه اول
 زمرع یاغیده نیک جباشت و ملحتلری روز
 افزون و اغراض فاسدیه بناء شرعی و قانونی
 امور کت جمله سنه مداحله لری مرتبه تحریردن
 بیرون اولطفله دولت علیه نیک امور ی محتل
 و حشوش و حیر هواهان دولتک ملوهظه

انجام کاری ایله درونلری مانند کلیمی براتش ارباب
 بادشاه غیور و شاهنشاه اسکندر ظهور جناب
 خلوت منابری مقتضای همت داورانه و حمیت
 جہانگیرانه اوزن تنظیم امور دولت و تنظیم مہام
 ملک و ملت لہجوں او یخنے دامن دولت اولون
 صن و حاشاک فتنة نیک نظہیر و ازالہ سینہ
 اقدام بیورد قلرچی صدر اعظم حضرتلری کچنے
 درونلرندہ مکنون اولون جوهر صداقت و
 شجاعتک اظہارینہ انتہا زوق فرصت ایدوب
 جانب حرم و احتیاطی رعایت و اطراف جوا
 نبلرینی فریبور لر طر فارندن معین حدام و جا
 سوسلر استیعاب ایتد کندن ماعدل ارباب
 مناصبک اکثری عرقملر طر قندن نصیب کرده
 اولطفله

اولفله تدبيريني مزاكروم و مشاوره يه رجال دولته
 كي محرم راز ايدو جگريني ملو حفظه ايله طايغه باغييري
 اغفال ليجون عوام ناسي كند و لري دي جي اول ذمه مقومه
 ايله متحد اولوق اعتقادينه دو شور جگه مرتبه
 اوضاع بارده و تكاليف شاقه لرينه تحمل و مسا
 عد ايله بالضروره اقتضاي وقت و حاله كور
 حكيمانه حركت ايدوب اگرجه ليل نهار خود بخود ملو
 حفظ تدبير كار ايدو لر دي انجق بو مقوله اوسير
 راي واحد ايله صورت بو ملاسي امكان بزير اولما
 يوب حير حوا هونا هاه دولت عليه دن و رقا جينك
 محرم اولمه سينه محتاج و تدبير مزاج دولته
 راي حكيمانه لر ينك عددي انظمامي اولوچ اولفله
 قريم حاني اولوب استانه سعادت بولنان

حان عالیتا قبلون کرای حان حفصه لری و دو
 لت علیہ نیک بند و امکدار زاده برندن اولون
 کتخداری جاوشی باشی ابراهیم باستان زاده مصطفی
 بک ایله شق اول دفتر داری اولون داماد
 محمد باستان زاده علی بک اباعن جد حیر حواه
 دولت او طار لریله بابت فتنه اولون ارباب
 فسادک ازاله و اعدا ملرینی خراکوه محرم
 و مصر و الیسی وزیر موتوفی محمد باستانک
 کتخداسی اولوب قریب العهد استانه
 عادت کلون ابراهیم اغابی عقل سلیم
 و طبع مستقیم اصحابندن امور دیده و کار
 ازموده لکی مسلم عالم اولد یغینه بناؤ واقف
 اسرار و محرم و مشتتار ایدوب بو خصوصه
 متعلقه

56

متعلقه اولون اخباری طرف جهان بانی و جا
 نب حافی یه ایصال لیجون بو ابان - لطافی
 کتخد الغی معاندن مستخدم ایلدیلر اگرچه
 اشقیانک تدبیر تدبیر لرنده نجه صورتلر
 تحیل انجقینه اوجا تلوری جبا شتر قیلر فحلانده
 نجه محسنات تفکر و تامل اتمار لیه اولای یجری اوجانی
 حلقندن بر چهل مقدم تدارکنه شد نطق
 اهتمام ایتد کله ایشاده بطر و نه حیلک اوده
 سی اولون اون ییدی بلو کله جور باجیسی
 ایکن فتنه و فترت ظهور نده دولت علیه یه
 صداقت و استقامت ن ناشی جمعیتلر
 ندن کنار کیر اولمقله بلوکی اصوم وری لون بهلون
 حیلل اغا نایید یزدانی ایله بو عهدتک عهدک

سندن كله جگني تعلق دیرینه سی اولون بعض
 مکسئیه تقریر و کشف حاتی الضمیر ایلیوب مزبور
 حلیل اغاد فتر دار داماد محمد باشا مرحوم کتبه
 حزینه داری اولون فوجی باشی عی اغالدع قزندی
 اولوب قول و رابنه اعتماد اولنج ابطال رجالدن
 اولمقله مزبور ابله بنای عهد و پیمان فی محکم واستوار
 وزرع مقهوره نیک مزبور و ساطیله تد بیر قهر
 تد حیر زینه تصدی اولنمانک مناسبت کلیه سنی
 صدر اعظم حضرت لرینه افاده و اشعار ایتد کلرند
 مشار الیه حضرت لری بویله سرر شسته میسر
 اولدیغندن کسب سردر و مزبور حلیل اغالیله
 بو خصوصیه کما ینبغی فرا کره و کند و لرله بیگانه
 و اشنا واقف اولمفسوزین بولوشدیر معذرت
 علیه

57

علیه نك امور ديدك و كار از موده جدا خندن
 مدبر و كنوم و وزارت ايله كامياب اولدقل
 ندن كئخد القلري حذ منته اولمغله خبر حواه
 لغني مرتبه درونلر بنه معلوم اولون مصطفی
 اغايي مامور ایلدیلر اغاي مرقوم کند و اتباعی
 دچی بو قصه متعلق بر شی ملحوظ اتملری اینده
 دقت و عمتلر والد سلطان حضرتلری لیچون
 اشترا اولنجق جاری نك صاحبی اسیر می
 اولق اوزن کویا قیمتلری مزاکره لیچون سابقك
 دولتی ایله علی السمر حلیل اغا هانه سینه واروب
 حصوص مرقوم متعلق فتح کلوم ایتدیکنده حلیل
 اغا اولو صدر اعظم حضرتلر نك مزبور لر ایله
 ظاهر حاله اولون حرکتلری طرفلر نده میل و محبت

یوحنا اقتضای وقت و حالی رعایت ایچون
 میدردیوسوال و اغای مرقوم او توز سنه
 مقداری سرای باد شاهید پرورش بولوب
 سلحدار اولو اعتبار بعد شرف حضاهت
 ایله کامکار اولون و وزیر اصف مقدار کس
 العینار بالله تعالی دولت علیه یه سوء قصد
 و فساد نیستی و محبتی دولت و دین اولون
 اشقیای نکبت قرینه میل و محبتی امر حال اید
 یکنی دولت عقلیه ایله بیان و روز شب اندیشه
 لری امت محمد متضرر اولوق سزین تدبیر حکیمانه
 ایله ازاله وجود بد بود لری اید یکنی عیان اتمکله
 حلیل اغانک در و نندن رفیع خیال محال ایتد
 یکند فصره تکرار کور و شوب حصوص مرقومه
 تصدی

58

تصدی و تشبک طریقنی فراکر ایلدیلر
 بعد بر کیمه وقت بخردن مقدم اغای مرقوم
 مزبور جاریه لک صاحببارکی اوطن اوزنه
 حبل و عتیقا سردن کجدی اغالردن سابقا
 بلوک مزبورک اوط یا شیسسی اولون دی
 هن اغایی و یجری او جاغندن عمر افندی
 نام کسندی ساری اصغی به کتوروب فرور
 صدراعظم حضرتلرنیک زمره مزبور غنظ
 و غظیلری نه مرتبه ایدیکتی بالمشاهد
 تحقیق و مصطفی اغانک کلماتنی اذد لجان
 تصدیق ایدیکتی عون الهی بر لبو امرک
 تماحنه عهد و پیمان کنن بهر حال امر خطرناک
 تنها لقله وجود بزبر اولماسی امر محال اولغله

تحیر قلوب عالمه طلیم اعظم اولون دینار
 ودرهم ایله معتلری اولون یولدا شردن
 بر مقدر اربها در نامداری کند و لرینه هجا و ط
 قدر ایتیم مقتضی اید یکنی بیان اعلیه
 مطلوبلری اولون بئش نیکه التوق رکاب
 هجا بونه عرض و طرف باد شاهیدن احسان
 بیور بقله کند و لرینه تسلیم و انگری اودره یگجری
 او جا عنک حاصلی و سایر اغاری و او جا عنک
 اختیار و اعدا لرینه خطاباً اشقیای مزبور
 دن یگجری اغاسی و قول کتخدا سی و بطرونه
 و مصلی نیکه قتلری باینده بر ریور لاری
 تحریری ایله اساس بنیاد تدبیر تنظیم اولندی
 مزبور لک لوت و حود لری مقدا ما اغاقونده
 تطهیر

59

نظم پیر اولنیق تدبیر بعدد محذورات ملوخط
 سیله سرای اصفیده جباشرت اولماسی
 استصواب اولنشیکن سرای همایوندک اولما
 جمله دن انب ایدیکي بالوتفاق فکر و حال
 اینجی بطرونه دیدکری شقی مادری نخطانک
 کمال وحشندن ناشی ایجروه کیرمه سند
 استشکال اولنقله حان مشار الیه حضرتای
 وساطت لایله بو حادیه برکون مقدم کلون
 فیودان دریا جانم حواجه محمد باشادگی
 محرم قلوب بطرونه یه اعتماد و اطمینان
 و بر مک حصوصتی تنبیه و تاکید و بنیان
 تدبیر تاپید و تشیید اولندی اگرچه بو
 تصیم اولنان امر محالوی ظهور سرای

بادشاه غيور اولوق مناسب لور نئسندگيلكن
 طشم ده ده جي فرصت دوشهر سه فوت اولماقا
 مصلحتي سه در بيني قلنقله مجازي اولوبنك
 اون او جيني پنجشنبه كوني حاق عايشان
 حضرتلي وشيخ الاسلام افتدي و عبر الحاج
 اولوق برهانه سيله دعوت اولنان روم ايلي
 واليسي محسن زاده عبد الله باشا و حافظ
 احمد باشا و جانم حواجه محمد باشا و معزول
 مضموب صدر و علما با الجملة ارجا قلدن اغا
 لري و صا بطلري سراي اصفي يه دعوت و عجم
 احوالني مذاكره ليجون انجمن مشورت قلنوب
 اول امرده مشورت ليجون شرفيافته صدر
 اولون خط هايون كرامتت حونك مطبون
 شريف

60

شریفی دفتردار افندی مباحثه جملیه اشاعت
 بعد بغداد والیسی احمد باشا طرفندن
 کلون کاغذ لرو عم ایلیجیسی رضا قوی خان
 طرفندن کلک اوزره تخور اولنان ترکرم
 جمله بینه قرانت اولنوی خان حضرتلری طرفندن
 ابراهیم باشا وقتنده فرام اولندیغی اوردن
 صلح مساعده ویرلسونمی بوجده سفراحتیار
 اولنوب کیدلسونمی لکن مقوا ایله عجم اتحاد
 لری ملحوظ اولمقله اوزر لرینه سفر مسقوا ایله
 دچی محاربه بی مقتضی اولیجی ایکی طرفه سفر
 تدارکی کوریا یوب بر جانه و ذبر اعظم و طرف
 اصره سرع کر تعیین قلندسونمی عنوانیله فتح
 کلومه مبادرت قلند فده روسای اشقبادن

نچه تدبيران عجب ظهور خصوصاً نصب کرده
 و طرفدار لري اولون قاضي ديوانه دن شرقي غنا
 متعلق صدور ايدن كلمات غريبه تکدير
 حاظر ارکان و صدور ايدوب امر کارخان
 عاليشان حضرت لري بو مقوله امر عظيمه مجلس
 واحد ده قرار وير ملک مشکدر حاظر اولون
 اعيان و ارکان صلح و جنگ قبائح و محسناتي
 کرکي کهي ملو خط ايليوب بز دچي دولت عليه نك
 مقور و کفره دن دول سايره ايله اولون
 عهد نامه لريني مطالعه ايدوب بعد مشا
 وره و نه و جمله حرکت مناسب ايد و کني مذاکره
 ايدلم ديويينه مشاوره برهانه سيزد عوتلر نيه
 تمهيد مقدمه ايلدير اول اشقيانک سراي
 اصفي

61

اصفي يه قدوم نكيبت لوزملي غايتله كثرت
 وجمعيت ايله اولمغان قتل و تدمير لر نه نجه جي
 كناهك افتاده حاكه سپاه اولمندن
 احترازه بناءً مجلس امره تاجير اولنوب لكن
 روساي اشقيادان بطرونه ومصلي صدره
 اعظم حضرتلريك بعض مواد فاسده ده اول
 امره رجالر نه مساعد اتمدكلرندن متضرر
 حصوصا مصاي ينه به قول كتقدالغي توجهه
 حيله تردد و لرندن متكدر اولدكلرندن ماعدل
 رغه فاسده لري اوزره وزارت لويق كورج كلري
 بكلي مصطفى باشا استانه سعاده كلنجه ضمير
 لرندك جايلير اولون ملعنلرني بالجملة مراد لري
 اوزره اجماعك ملو خط سيله صدر اعظم حضرتلري

ودار سعادہ افغاسی و شیخ الاسلام افندی
 حضرتلری و سایر لرینی عزل ایتدروب حافظ
 لعمد باستانی قایمقام و کالت کبری ایتماک
 ایچون یئنه جمعیتت عزیمت ایتد کلرینی عرفیت
 حسن و اول سناطین اتن کروهنه مفتی حاجن
 اولون اناطولی قاضی کری ذلولی لقب
 ضلولی مزهپ حسن افندی جمعه کونی وقت
 فخرده خان عایشان حضرتلرینه و اروب نقل
 و بیان و مشارالیه حضرتلری ذممتو بوکارنا هوا
 ربی استصواب ایدر زملو خط سبله مراد لرینی
 عینان ایدی یک خان حضرتلری در حال بو فتنه
 ناک تاحیری ایلد تدبیرینی ملو خط و کرده اشفا
 ناک وجود لری بر طرف اولما دیغندن غیرکی
 بنده بو محضوله

62

بنه بوجقوله فساد عظیمه جاشهت اتخارندن جمله
 محافظ بیوروب جوانده اغالکس مراد لری اولون
 مواد بلک کوزل لکن بطهرونیه طرفه بوکون آسال
 ایوبنر کندوسیله بزدهی حاطر مره کلون تدبیراتی
 مزاکره اتمک سرینی بو خصوصه میادرت اتمسون
 دیوبنورد قلرند مزبورنی الحال بطهرونیه ادم
 آرسال و بطهرونه وقت ظهر قریب واروب
 حضور ایخانینلرند و افریسط مقال ایلدی
 حان حضرتلری رعایت مقتضای وقت حال
 و کندولرینه حیر هواهلق یوزندن فصیح ویندایدن
 رکس مراد ایتد فکر حصول معقول و مناسب
 انحق شوکتوباد شاه عالمیناه حضرتلرین طبع
 هایونلرند سز لکس بولند یغخر خدمت معقول

و مطلوب و حرام لیکزه مساعد باد شاهانه
 لری بندول این بیهوده جمعیت اقدام ایله
 کند و کزی زور به لق نامیده اترام اتمک مقتضای
 عقلمن بلک بعید بران شا الله تعالی
 مصمم اولون میسورتک حضور همایونه
 و اریلوب روم الی ایالتی و وزارت ایله
 مظهر عنایت باد شاهانه اولد قد نصک
 مانخو اولون حصو صلی حضور همایوند
 بیان ایدک بزدی مستحسن اولدیغنه
 شهادت و ترتیب نظام امورده نزل
 مشارکت ایدلم و کشتی مزبور ی
 اغفال ایتد کلر بی علی الصباح دفتر دار
 افندی و بعد الحصر قابو جیلور کتخدا سی
 ابراهیم

63

ابراهيم اغا و سا اطينه صدر اعظم حضرت
 اشعار و مرقوملرکے دفعارينه بران اقدم
 مباشرت لوزم کلدکيني احبار ايلد يلا
 پس صدر اعظم حضرتلري ايرتسي کونه که
 ماه مزبورکے اون در دنجي سبت کونيدر
 جمله رجال دولت و صدر علماء عظام و استا
 نبول و حرمين محترمين قضا الرندان معزول
 اولون موالي کراچي يني نجم احوالني مشورت
 برهانه سيله دعوت و فرصت دوشهره اول
 باغبه ناس کنند و سر ايارند و ازاله و اعدا العبدية
 غريمت بيوروب مرقوم بهلوان حليل اغلو قفا
 دار لرندن او توز ايکي نفر مردان ميدان
 جنگ و واغاي خدام ضا جباري حرم اوطيه

حق وجه اوزده ايشرا اوهر غيري مهور و قيا نذر
 ايله شنبه کچه سي سرايلرنده جمع و حین اشارته
 حامور اولد قلري کابره مباشرت ايلک اوزده
 کاشيلي او طرده بنهان ايلد يير علي السحر جان
 عاليشان حضرتلي و علما و عوامدن دعوت
 اولنان رجال دولت و روساي اصفهان
 يکچري اغاسي قول کتهداسي مصلي پيشو کبان
 باشي بوييني اورجا و بطر و نه حليل و سر و کجدي
 اغا لرنيک سوز صاحبلرندن اون بش نفر
 ارباب ملعت کلوب حضور اصفيد
 تحقد مجلس مشورت ايتد کلرند خان
 عاليشا حضرتلي فتح کلوم و مشورت
 يت باقده مزارک اولند بغي اوزده عهد نامه
 لر

64

له باقیلوب عجم ایله محاربه نیک ظاهر حاله
 مسقو و سایر کفر ایله فسح صلیحی اقتضا ایتمه
 یکی معلوم اولدی جنبش و حرکتیه کوره
 شمدیکی حاله شرقا طرفنه سفر الرزم اولوب
 مسقو کده دچی عجم طرفنه میل و رغبت و
 نقض عهدی موجب حرکتی متحقق او
 لور ایه انک دچی اول وقتده جاری
 سنی بولسون رهمان نوبینه فاتحه اوقتی
 سون دبو سفر خصوصه متعلق کلمات
 قرین حتام ایتمه کلرند نصکه بطرد و نذیه
 وزارت ایله روم الی ایالتی احسان
 اولنق صدوی در میان قلند قدیم
 مزبورین بوراده کورک کیم جو ایله مقابله

و صدر اعظم حضرت نیر غیظ و عداوتی اظهار
 اینک جنگ و جمله معامله اعلیٰ سفیر خصوصه
 وجه شروع اوزم حضور همایونک فاتحه
 قرأت و بطرونه یر حضور باد شاهیده
 الباس خلعت اولمغنی خان حضرت لری آخسان
 و مجلس فریورده بولنان حواص و اشخاصک
 جمله سی سرای همایونک عطف و عنان ایلیله
 اقتضای مجلسه کوره اذالهری بابتده اولون تدبیر
 منبدل اولوب و سزا اولدقلری جزای سرای
 همایونک ترتیب اولمغه مقبول اولمغین سرای
 اصفیده اماده قلنان اوتوز اوج نفر یکجری
 ارجاغنک تشبیه دله وریری فی الحال صوق
 چشم قابوسندن سرای همایونک احوال و صغه
 بلجه

65

بکرم سنک اوطه سینہ ایصال اولنوب حاکم
 عالی شان و شیخ الاسلام افندی و عبد اللہ
 باشا و حافظ لعد باشا و جانم حواجه محمد
 باشا و بالجمله صدور علما و عوالم اعظام
 افندیلر و یکجری اغاسی و قول کتخداسی و سکیان
 باشی و بطشرونه روان کوشکنده و سایر او
 جاقلرک اغالری و کتخدالری ارسلان
 خانه تعجیر اولنان اوطده قرار و بادشاه
 عالمبناه ابدہ اللہ و قواه حضرتلری شوکت
 و اقبال ایله حرم هایبوندن طشره یر تشرف
 لری جبرینہ انتظرا و ذره ایکن شهریار
 اسکندر و قار حضرتلری صوفیه کوشکنه
 حرام و حان عالی شان و شیخ الاسلام

افتدی حضرتلری حضورهایونلرینه دعوت
 ایله مظهر اکرام بیوردیلر مشاریه هادرون
 قصردن بیرون اولدقلری کبی صد اعظم
 حضرتلری حلیل اغاویها لرینک ماحور اولدقلری
 کاره مباشرتینه اشارت اتملر لیزه ان اولدقلری
 او طردن خروج و درون قصردن ولوده ایلدکن
 عن عقلتة جوجی دله و راک طورته منافی عد
 اتمکله اول امرده صورت تجاهل اراست ایله
 یلجری اغاسی دیدکلری حریف کیمدر دیو صبح
 ایدیکلر بطردنه دیدکلری لعین حان حویله
 قیام و بانندن بولنان بالو سنی جقاروب
 ججوه اقدام اتمکین حلیل اغاصول قولنی بپر
 ابدوب جمله سنی دفع ایلدکن مکر بطردنه

ی

66

بی ذور بازو ایله زیر دست و ضرب تیغ بی دروغ
ایله بست ایتمک حلونده یکجری اغاسی نامنه
اولون نکبتی وز غجیلر اوده سندن اولوق ادا
سند اولون قول کتخداسی مصلی پشه یه برقاچ
ورد صاحب اقدامک یدیه قتل و اعدام و
سکبان باشی اولون بوینی اورلی بریر مدبر
ارطفله اول محله قتلک سزا کورلیوب بستا
نجیلر او طسنه نغی ایچون ارساله اقدام
قلندی بو قضیه غنییه ظهورنده افندیلر
قصر مزبورک صغه لرینک بنجره لرینه حقوق
کشته لرین لوش لری احوال اولوند قد نصک
جمله سی حضور هایبونه واروب تبریکه غزا
ضمینده دعا و روده اهر هایبون ایله جمله سی

بیشکاه بادشاهیدن فعود ایلدیلر بوانشاده باب
 سعاده نیک طشره سنده متوقف اولون اولون
 سز نفر سردن کجدی اغالری کیفیت قضیه دن
 خبر و اکاه اولویوب انجی اورتر قابویوب
 السعاده قبانندوغندن باشلرینه کله جله
 بلوی ترائش و قعر زمینه ولوج و قصر اسمان
 پریه عروج ایتدیمدی پنجه تیغ قهر قهرما
 بندن حلوص و نجات منصور اولما مقله
 اظهار تلوش ایدوب ایشرا اوهر میان
 حید اندک حرکت مزبوحانیه بشکدیلر
 احامر نور لریک جمله سی عابنه حمیر شرفساد
 اولون اشقیای بد نهاد دن اولوب اولون
 رتی لازم اولمقله طرف هجا یوندن حلعتل
 الباس

67

الباس ایلد اغراز و اباقد اشتری کبی انقب
 حلو کانه ایلد سدر فراز قلنق برانه سیله بری بری اری
 باب المعاده دن ایجریه النوب بر حلت
 کیدر لد کدن صخره حلیل اغاز ایلد کلون دلوور
 و اندرون هایون اغازی و زمره بتنایا
 بر مقداری مسلح و مرهیا اوطار ایلد یجری اغای
 حضرات نیک امر ایلد اندر دمی تیغ فر ایلد سینه
 چاک و باب هایون سد ایتد ریلوب اوتا
 قبودن طشه سرای میدانده حاصکجا
 و بیر اقلر ندن موجود بولنان نفر کشتی بی
 نور و فردی بوستانچی باشی اغا حسینیه
 ارسال ایلد صف زاید و جود لندن دفتر
 ابام یاک قلند یعنی کبی ادرن سر نفر اشقیانک

مصدر ازینک له نشه زری باب همایون فرسوسنده کی
 یکی هسته نیک او کینه بر اقدری یلوب جد و روح
 لحد زری غلیظه خاک حوان اولدی مدبرات
 دولتک سوق و اهبار زریله روسای اقبانک
 قتل و اعدام اولدق قلیقی مجبر و بعضی حشرانک
 بیپوده کلانی ایله دکانارک قبانما سته رضای
 همایون زری اولما دیغنی حشر اوغ قطعه حط
 همایون محرر بیوروی بر بنی بوک میرا هوسا
 مصطفی بک ابه عتیق جدید یگوری ارطالربنه
 و بر بنی دمی بوستا نخیل اوده باشیسی ایله
 بزاستان و سراج هانیه ارسال بوهر مشر
 ایله دی تسوقی و سبای اهای استانبولک
 سبید و سبای اسفیای فریوزنک مال و
 عیالربه

68

عبدالرحیمه تعرض لرندن مضطرب و بران مقدم
 غضب الهییه مظهر او طارینه نیک جانکه ایله
 طالب و مستقر قبله این بو حالتی کوش ایتد کلری
 کبی ادای شکر حد و باعت اسایشی حواری
 اولون بادشاه عالمبناه حضرت نیک هواری بد
 خوان دولتی حوزو سارا اولون دیود عبارلم
 رفیع صدا ایتد کلری بیای دوو ایله ری
 بو اثناده عبد الله باشا یاجری اغالی
 و جانم حواجه محمد باشایه وزارت ایله دیر
 قبودانغنه سمور حلعتلر و بهلوان حلیل
 اغایه قلیچ اتمکی اولوق اودره قول کتخد الغی
 و سایر او جاقلرک اغارینه مقر حلقتلری
 الباس ویدرینه بر حوطهایون مستحق

ملو طفت مشخوف اعطا بیور وینر بصیارت
 نقل اولنور سزکی درگاه معلوم بکوجی لری
 جور باجیلر اغاز و اوده باشیلر واسکیلر
 ویراقدارار و ظابطان و فقرات قوللم سز
 سزکی سلوم مسرت پیام ملو کاتم ایله تلطف
 ایدر هم بر حد امر اوله سز اجداد عظام زمان
 سعادت اقرار اندرک بودولت علییه ده نجم
 کونه حد قدر سبقت ایلد کندن ماعدانیه
 حصوصا بود فعه جوسس هایون جیمیت
 مقرونده غظیم حد مشتر ظهوره کلمله دعای
 حیر باد شاهانه م مظر اولتی سز در نان
 و نمک سز لر حلال اولسون اییدی طرف
 همانون حدیوانه زمان فصیب اولنان اغا
 خسه

69

كنه حال حسن اطاعت ايله اطاعت و اوجا غنر
 قانون قد يمينه رعابت ايديوب اولي الامم
 امتثال ايله عالمي يوقدن و امر ايدن الله
 عظيم الشامتك و بينغير اح الزمانك
 احديني برينه كتور سر و ارازل و اشقيا
 مقوله لرني ايجار يكره قبول ايليوب مركز
 طاعت و عبوديتده ثابت قدم اوله كر
 جمله كرى جناب حقه امانت ايلدم زور
 اشقيانك التزام ايله حروف هم و قانون
 استانبول قاضي سي اولمقله كافة ارباب
 طريقي جلهون ايدن منفور القلوب اشنا
 و بيكانه دلي ابراهيم ديد كلري جمار و ضار
 ديونده حضور هايون نلرندن بستانجيل

او طسنة طرد و ابعاد و اناطوچي بايه سبيله استانبول
 معروف لرتيك اقدجي ايكن زلاچي اقدجيك مجموع
 غداره غدرجي اولوق چيردا و اوده اقدجي داده
 محمد سالم معدورينلريني باز كانه اتعار
 و حقيقت حال طرف همايوندن مستح الاولوم
 اقدجي حضرتلرته سوال بيورلدنقه نوبت
 صدارت كند و فرنيك ايديكني احبار ايلكاري
 كبي موچي اليه كنه اناطوچي صدارتي و مدننه
 منوردق معروف نوح اقدجي داده ابوبكر
 اقدجي با هم تبه فرنيك اقدجي او طفله استانبول
 قصاستي احسان ايله بر مراد بيوروي
 حضور همايونلردن سمور كوركلر ابا سعا
 بعدك دفعه مقهور خلك مله پرامورچي و انارو
 طيفه

70

طایفه سندن مایه قوت قلوب و صد و برجا
 اولون زلالی افندیکی دمی قاضی دیوانه
 یاننه ایصال آشا مرتیله خاصه بوماده لیون
 دعای عامه ناسی بیوردیلر بعد مستغرق
 نعم دولت و ساری باوشا حیده نربنت اولغله
 خدمت دولنده کند و سندن کمال صداقت
 ماعول اولون درگاه عالی قنوجی باشیلرندن
 میر علم درویش محمد افغانک حیانت جیسه سی
 ظاهر و روزمره اشقیایله الفت و اتحادیه
 پیدا ایدیم مطلع اولدی بیجا اسرار اهلبار
 اتمکله حیانت حیلله سنی باهر اولغوس بیناچی
 باشی افغانک بانه قلدرلمه سی عمران بیورجه
 عمر نور اولیله بیستایحیلر او ط سندن رفیق

و جمعیت روسای استقبالیان بقدری از این
 تغریق اولاد کی **عزل فرودان** جانم حواجه محمد
 و نصیب عیدی با شما بود آن جانم حواجه
 لقیله معروف اولاد و وزیر حاجی محمد با شما
 حد ذاته حقیق و سیکر و نشو
 ناسی جزایر ده اولاده سان دولت و مقتضای
 نشان و ذراتی بی جبر اولاد جزایر
 دایبیری وادی سند حرکت و اقتضای حاله
 کوره جمعیت گاه اذذل و اسافل اولاد قریه
 خانه تراستان و حوالی سند بالجملة خطهای این
 ایله ایله منع و رفع اولمشیکن ترسانه ده مجدد
 عتبی مستحکم بر بیوک قریه خانه بنا و همیاری
 اولدی نامیله مسلح بر ایلیوز لوند مقرو و حاجی
 انکه

۸۱

حاشی ایله حاشی اوش شریح و لو زمان دوشنایلی
 خاطر ملطه یا شرت ایدوب بوجانلک وضاحت عاقبتی
 زمان و مشایر البهت عمل و قیدل محض اصابت ایدوب
 عیاشی اولغین شاه ذی القدر نیک اولوب برنجی جمع کون
 ایتمه نظر حاصلی اغا طرفه هایدن دعوت نامیله و نوره
 بایلی کور شکیله اکلر یغند بستانچی باشی
 امانک صدایله قونیلوب قالمی باغچه سنه
 اندون کچه جلد رحلیه قونیلوب رتیوی ایشال
 نور سوسنجای توخته اولغی عبیدی ایشادان
 قیود نلغی ایله اجلول اولغدی هقان اول کون
 موقوم نلک بنا ایلمدی قوج حانه هدم و اعلم
 رقبودان باشانلک و صولنه دکیس و کالت
 مقلندک لیمان دیسی و رابط قودان استقام اولغی

زینب جوئی

92

مرفوع شدن مالکانهاء محدثه باحط
 هاپون باد شاه عالمبناه وشاهنشاه
 موبد من عند الله جناب حلوفتمأ
 بلري شرفيخناي اورنگ وريهنم
 وفرمان فرماي عمالك هفت اقليم
 اولد قلري زمان شرف افترا ندرنج
 مظالم مبادرت وسر مكارم ومر احمد
 جباشهت بيوردب ابراهيم باسنا
 مرهوني بعض شياطين اتشك سوق
 واحتلاطي وظاهر امسرينه نفعي اولق ملو
 حظ سيله اغفاللري حسبيله زمان ورار
 ننگ بيد اولدر وضرر بنك عامديه
 سرايت واثري هويدا اولون بدعت مالكانه

لرك حط هيايون كرامت مقرون ايله رفيعي
 فرمان و اون سندن متجاوز زمانندك
 حدود او ظهور ايدن مظالم و مكارهك
 آن واحده دفع و رفيعي ايله كافه عبادي
 مسدور و شادمان بيور ديلر تبدیل
 و ابقاي مناصب هواجان ديوان ارباب
 مناصبك ابراهيم باسايه شدت تعلق
 و انتسابي اولندركه چراغ اقباله ري
 منقضي و ساير لري دحي ارباب فتنهك
 پنجه لرينه گرفتار اولوب ضروري انجمله
 دحول و گهندن برر كوشه ده محتفي اولمقله
 صدر اعظم حضرتلري سراي هايوندن
 اسكي باسا قوسنه شرفچشاي قدوم
 اولدقري

۱۲۳

اولدوقلري کبي ترتيب اسباب نظام دولته
 مباشرت و دولت عليه حد اعنک صداقت
 استقامتري مجرب و معلوم اولدولر تکي
 کبي مقامند ابقا و کبي سنه مناسب اولون
 مناصبک توجهه مبادرت بيوروب
 هواجان ديواندن اون درت سندن
 محتاج و ز مکتوب صدر عالي باش حليفه سي
 اولون رئيس عبيد افندي زاده نوح
 افندي بي غايتله مؤدب و احاديثي هذب
 اولطفله بيوک تزکرم جي و ديوان هواجه
 لرندن شريف افندي بي دفتر حانه امو
 رينه و فوف تاجي اولطفله کوچک تزکرم جيلک
 مقاملرند استخدام و مکتوب صدر عالي

۷۳

اسماعیل افندی بی جمله میاننده کمال ادب
 عفت ایله شهرتته بناء ابقا ایله شاد کام
 بیوردیلر اشته سبی کونی ارکان دولت علیه
 دن شقا اول دفتر داری اولوب فتنه ظرو
 رنده استانیولده بولمقله ضروری احتفا
 ایدن عزت علی بک افد نیک دفتر دارلق
 امورنده کمال مهارتی جمله یه ظاهر و عیان
 و ایکی سنه یه قریب مدتدن برو اولمقوله چاه
 جلیل الی اعتبارده مستخدم ایکن میدان
 رجایی میاننده دجی نایی برنامحقول هیت
 ایله زبانه کلامکن غایت عفت استقامته نه
 برهان اولمقله تنکنای احتفادن ظهوری
 باینده خانه سنه فرمان ارسال و داعنارنه
 رو پمال

74

رويال ايتد يکدن کافي اول امور ميريه تک
 نظامند سعي و اهتمام امر ليله اجلاول ايدوب
 نشا بخلاق ايله سابقا موقوفاتي اولون ابوبکر
 افندي و روز ناچه اول ايله جلبلي محمد افندي
 و بکري کتابتي ايله بکري بان حليفه سي و لي افندي
 زاده امين افندي و درو نيان تهر داران دن
 جقوب خوشنويس و صاحب معرفت او طفله
 ديوان قلمندن کتابت اوزره اولون عمان افندي
 بي حرمين شريفين محاسبه سي و هندي محمد افندي
 جزيره محاسبه سي و بعض مناسب ايله مناسب
 کوريلندري توفير و دفتر اميني عبدالله افندي
 و باش محاسبه سي بنوي محمد افندي و اتلي مقابله
 جيسي علي افندي و نجه لر نکه دجي منصله نيني

ابقا و تقریر ایلدی بیلر قتل کتهدای بکتاشیاش و نصب
 اغادر میدان لحم میداند اولون اشرا بر بینارنده
 قول کتهدا لغنه اختیار ایتد کلرک بیت المالی و بی
 مصطفی اغا سرد کجکدی اغاری اوله حق رود
 سایی اشقیانک حمال و جمال وارغاد و اطفال
 مقوله سندن هر کسی تصیح ایلد قانون و
 قاعده دن خارج تکشیر سواد و دردمان
 و دردمان بکتاشیه نیک فروغ و هر و نقی بر باد
 ایتد کلرک نه تحمل ایدر میوب زعمیجی مقاضانک
 حکمه رعایت و زکر اولندیغی اوزره قصه
 ممانعتی متضمن کلمات ایلد بیت المالی حمایت
 ایتدیکنی کور بچک باترونه و مصلی و انرک
 عدل و مثلی بعض نکبات بودجی دولت طرفتی
 صیانت

75

صیانت ایدیوردیومیدانده بین العشائین
 قلیچ او شروب بیجاریخی هزار باره وسابقا هوئی اغا
 سی اولون اغا بر حاصکی یی رینه میانلرنده
 نصب و تعیین ایدوب بیت اطال مسلمین
 وکندی او جا قلمه غدر واهانلرنی اشکاره
 ایلدیله عزل قاضی حلب ولی اقدی و نصب
 سید لعد اقدی حرین مفتشی دار
 الحدیث مدرسی ایکن قضاء حلب الشریا
 ایله کامرو اولمغله بادرسر کاب غیرت اولون
 حطاط ولی اقدی ابراهیم باشا وحواص
 متعلقاتنه کمال تعلق و انتسابندن
 ناشی هود فروشانه اوصاعی ایله بعضی حال
 طریق متضهر خصوصاً مفتشکی حلوننده

۸۵

اسلو فنک تعرفن اتد کلری مواد و احور مدلا
 حله ایله صدور علمای حکر اتکله منصبینک
 رفی ایله تعزیر و قضاء مزبور ایله سلیمانیه
 حدر سلرینک جمله سندن اسکی بودنان
 سفی زاده دامادی سید لعد افندی توفیر
 اولندی رفتن بادشاه جهانگیر برای بستن
 شمشیر بتریه ایی ابوب انصاری بالوی ماه
 مزبور کت بکری او چنی جمعه کوفی بادشاه عالیه
 حله الله و ابقاه جناب شوکتنا لهد ایین
 دیرین وقانون سلو طین نشین اوزر بترکا
 حضرت ایی ابوب انصاری رضی عنه ایبارین
 تقلد شمشیر کشور کتای لچون ترتیب الوی
 فرمان بیور لفظه بالجلد اعیان و اعالی و مدرسین
 و موالی

76

وموالي بنات دیوانه لریه علی السحر سرائیها
 یونده جمع الوب ساعت ایکده ایکن باد شاه
 عالبناه جنابلری عادت اقبال ایله حانه
 ذینی مقام و کذر کا اهلرینک طرفینده صفینده
 اولون احاد اجناده نگاه قهرمانی ایله ایماي
 سلوم ایده رکت الوی ایله ادرنه قابوسندن
 جامع ایی ایوبه خرام ایلدیلر بموجب رسم
^{نقش} شرف اشراف عماد زاده سید محمد افندی
 دعا و ثنا لرله ایله میانلرینده تریه شریفه و تقلید
 شمشیر ظرفر جوهر ایتد کدن صکره شریف
 بیورد قلری شاهراهدن عودت و نماز جمع
 بی اجداد امجاد لرندن ابوالفتح والمغاری
 سلطان محمد خان غازی جامع شریفنده

اقامت بیوروب بعد سرای نهایونلر نیه شرا
 فحشا اولدیلر صدور فرمان برای هدم
 قصور سعد اباد رجال دولک بعضیلر نیک
 رغبت و طلب و اکثر نیک ابراهیم باشا
 طرفدن ماموریتلری حبیلر سعد اباد ده
 التيیدی سنه مقدم بنا و اطرافنی کورم و اشجار
 غسی ایله ایلد کلری یوز نیکر دن متجا
 وز قصر لک بلو تشبیه شهر کفره فخر کبی
 محرق اوله سنی استانبول قاضیسی اولجی
 دیوانه خانه حرابک اجتهاد و روسای اشقیا
 دن بعض سردن جیدی اغا لرنیک زعم فاسد
 و اعتقادینه کورم مهات دین دولتن بر
 مستحسن حالت اولدیغنه بناء بایه سریر
 جرابانی

77

جهانبانی یه عرض اولمده سنه اقدام اولمده احرقت
 رضایی هایونم بو قدر بو قدر اعدای دینی دولت
 اولون ملل نصاریه بیعت حنده اوله حق برمود
 اولمده انجی هدم و تحریبنه رحمت و ازیم
 اولمده رواج کون نما منه د کین بلو قصور
 نکر اولمده ان قصوری اصحابی هدم و اعدام
 اعلی چون فرمان جهران مطاع اصدار اولمده
 اول لون وجه شروع اوزره منادیلرند اولونه
 بکوشه بو خصوصیه اعلون ایچون رفع صد ایلمده
 اصحابندن مقدم حشرات و نکبات مقوله
 سندن نجه ارازل و اسافل ذکر اولمده ان قصور
 رکبه هدمه مبادرت و هوایلرند اولون
 اشجار مقرر نلک قلع و قمارندن ماعد ا

۸۶

ابقاضی غضب و عارته مسارعت ایلویب
 ماتدیوم شوم قاضی اوله جوق مجنون عذموک
 نحوستی اول میره بی ویران وامت محمدک
 املوکنک مجرد محل فسق وفساد اولوق تهمتی
 ایله هدم و تحریب بی اثبات نظام دولتن
 اولوق اوزر سوق و تصویب ایلین دیوانه
 استانه سعادت قضا و حکومتی عقلوی رفوکار
 ذنک حیران ایلمدی داون خلعت و حشمت
 با اغایان سردنجدی سرون کجدی اغازی
 بیس قدر و اوزر نفر حاصلکیلی ایله اللرنک
 حشتری ایله الوی اربانک بیهن و یسار
 لرنده ایوبه واروب کلنجه بیاده و روان والو
 یدیه اولون رجال دولته باقوب اغازی نامنه
 اولون

78

اولون ارازل و اشقيانك درونلرند اتلمق
 داعيسي نمايان اولمقله معرفلرند برقاچ
 لعين شقاوت ايبي مراد لر بني كمال حسوت
 ايله صدر اعظم حضرتلر نه تبين ايتدكلرند
 اقتضاي حاله كورم مراملر نه مساعدت
 غيري چاره اولديغي اشكاره اولمقله اول
 نكجه سيم رحمت و مكلف زينبوشلر ايله
 مزين رحمتي و قره حصار رحمتي و ساده
 چوقه كه لي ات تدار كنه صرف نقدينه
 همت و ايرته سبي كوفي جمله سني كتوروب بيرا
 قدار و حصكي لرينه توزيع اتمك ابجون
 اون بشر النون احسان و مراد لري اولون
 اتلردن حاعدلر عملرجه قرين ظهور اولون

حد قتلې مقابلہ سندہ اکرام صور تندہ سرت
 لجدی اغا لرینک جملہ سنہ الباس خلعت
 بیور دیار توجیہ لواء علویئہ با وزیر بچوئی جن
 پاشا مقدا کرمان شاہان کبی بر شہر
 مشہوری ادنی حرکتی سبیلہ اعجام
 بد فرجامہ تسلیم ایله کھنکہ برودہ ناموس
 وزارت اتمشیکن ترتیب جزایہ بدل موصل
 ایالتی ایله محل قلقان بچوئی جن پاشا
 لہ نقہ ماہ مزبور کہ بکرچی درونچی کوئی علویئہ
 سنجاغنی احسان و کلوب منصبی کندوئی
 ضبط ایلمہ سی و جان بیور لدی قبودان دریا
 شدن حافظ احمد پاشا سرد لجدی اغا لری
 ناعنہ اولون روسای اشقیانک ارادہ و

الذات

79

التراماري ايله له مرزورک بیدری بنی کونی
 دریا قبود انلیغی استانه سعادتک بولنان
 وزیر حافظ لعد با شایه توجیه وانعام قلندی
 اطلاق سید مصطفی افندی وسید محمود افندی
 از قید فی بیک نوز اوان بش تار کندن برو
 خورده بروسه ده اقامت مامور واجبا
 واقتر بارندن مجبور اولون انا طوی صدرا
 تندی بمعزول مفتی سید فیض الله افندی
 بر مملکت محدودی سید مصطفی افندی
 واستانبول قضا سندن متفصل سید
 محمود افندی شرح السلام افندی حضرت
 اشاپرت والتما لرینه بناء استانه
 سعادت عود تارینی متضمن خط هابون عنا

يتمقون موجبه اور شريفاري تحرير و روم ابي
 صدر تندن معزوله بروسه ده اقامت
 اوزن ايكين جلبني سلطان محمد خان مدرسسه
 سينه ار به لقب بدني اولوق اوزن اظهار رغبت
 و عدا رسديه مداومت ايدن سيد محمد ده ده
 افندي مرام عالمش مول بادشاهيدن شوق
 وار ايه استانبوله كلوب رغبتى اولوندي
 صورتك بروسه ده كافي اول اقامت اتمك
 بلنك تحير اولندي عضو و اطلاق عبد الله
 افندي كاتب بخر يان و حصم محمد اغا وزير
 اعظم ابراهيم باشانك برر تقريب ايله كندو
 لرندن اخلاف ضمير جا حيله استانه سعادت
 نفي تقريب اونان رجال دولتن اون ايكى

سنه

80

سنه مقداری کلبولید مقیم اولون یکجری
 کتابتدن معزول عبد الله افندی وبتی
 سندن برو قابوچی باشیلیغی رفع و قسطو
 نیده اقامته مأمور حصم محمد اغا دستین
 عدیده دن برو سلاویکن و سایریر کرده
 اقامته مأمور تیلد مبتلای غربت اولون ^{سخت}
 شهر یازی دن محتومی اغا طرف اصفیدن
 مظهر مرحمت و اشفاق و استانه حادته
 کلاری بابتک امر لرایله حمد سی قید نغیدن
 اطلاق اولندی احسان بایه صدر
 اناطولی باشیح فاده افندی رؤسای
 طریق علمانک متعینلرندن اولوب
 استانول قضا سنده حلغی زلای افندی^{نیک}

سلفی ایکن مر نورکن مرین ایجره کند و سینده
 رهزن و نوبتندن مقدم انا طوبی صدر بر نه
 اعتلا سندن نشاط اباد درونی بیت الحزن
 اولون وارد اری شیخ ذاده محمد اقتدی
 عالم و فاضل و رجال طریقت معدود لرندن
 بر مرد کامل او طفلد تطیب و اکرانی مراد
 و شیخ الاسلام اقتدی حضرت تلر نیک
 اشارت علیه لری اوزنه انا طوبی بایه سیله
 مسرور و دلشاد قلندی مقتول شد
 قره مصطفی در میدان لحم نجه دغان باش
 قابو کتخدا سی اولوب یا یا بکلکی احسان
 اودنان قره مصطفی بولندی بیغی حد حنک
 مقتضاسی اوزنه نجه کنلری حبس
 و تعزیر

81

و تغزیر و فی الحقیقه تسلط و استیلوسی
 اکثر ناسی تکدی را تمکله میداند و فلک کثرتی
 قطع خوفه تشنه و قتل و اعدای قصد بله
 بجز زمان قبضه شمشیر و دشمنه او ملغین
 محتفی اولدینی محلدن احراج و بر ایکی میدا
 نه جنس ایله ارغاج ایتد کلر نندن ضلعه
 لغوم و بو مقوله انعالده مزبوره شیبه و مثال
 اولون اولون عبیدی نام بر شخص مزموچی
 کتله کردن سزک ای دل کلور حقندن
 ایمان سزمد لوی اولون مقدمه مذمورده
 تازیانه اذاری اولون اشارات میدا
 نده باره لیوب نوشته لرینی میدان جبار
 خارجه القا ایلمیلر وفات اسپری داده

واعظ اياصوفيه کبير شيخ مزبور لعد افتدي
 ايام فترت و احتلال حو لندک سلطان لعد
 حان حضرتلري طرفاردين ميدان جهاننه آره
 اولند يغندک بادشاهم سهر سلطنتدن
 سرزول اتمد که جمعيت ناس بربت ان اولوق
 محالدر کلوم وحشت انگيزيني سبع هيايونه
 حيراحتاً القايله ايراث کدر وحد اوند کل
 متارالبه حضرتلري حال حزينه وانکار
 لريله بران ايلد کلري نادرک دعاشيخ مرقومک
 جانته اثر اتمکين ماه مزبورک سلسلي اولون جمع
 کوني مصلويه جامع محمد حانيدن کوبی حاکومند
 حرام ابلدي

